

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
**RELIGIOUS PROPERT Y MANAGEMENT OF TEMPLES IN
NONGKEA DISTRICT SARABURI PROVINCE**

พระธีระยุทธ์ อุชุจาโร (एमเปีย)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

พระธีระยุทธ อุชจาโร (एमเปีย)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Religious Property Management of Temples in nongkea District Saraburi Province

Phra Teerayoot Ujucāro (Empia)

A Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์
เรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญา พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

.....
(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร,ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

.....
(.....)

กรรมการ

.....
(.....)

กรรมการ

.....
(.....)

กรรมการ

.....
(.....)

กรรมการ

.....
(.....)

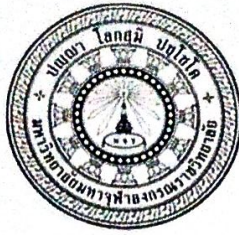
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระอุดมสิทธิธยานน ผศ.,ดร.
พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ ผศ.,ดร.

ประธานกรรมการ
กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....
(พระธีระยุทธ์ อุชฺจาโร)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์
เรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมปूरณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบสารนิพนธ์

(พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.)

ประธานกรรมการ

(ผศ.ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสด์ จิรัญฐิติกาล)

กรรมการ

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

กรรมการ

(พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.

ประธานกรรมการ

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระธีระยุทธ อุจจาโร)

ชื่อสารนิพนธ์ : การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัย : พระธีระยุทธ์ อุชฺจาโร (เอมเปย)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

: พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร., ป.ธ. ๙, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),

พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)

: พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ป.ธ. ๖, พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),

พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๘ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารในพื้นที่ อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ในระดับตำแหน่ง ผู้บริหาร จำนวน ๑๖๒ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๖๘ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การทดสอบค่าเอฟ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ๗ รูป/คน เลือกแบบเจาะจง จากผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.48, S.D. = 0.544$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ๑) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) ($\bar{X} = 4.11, S.D. = 0.757$) ๒) ด้านการจัดคน (Staffing) ($\bar{X} = 3.48, S.D. = 0.736$) ๓) ด้านการวางแผน (Plan) ($\bar{X} = 3.46, S.D. = 0.658$) ๔) ด้านการอำนวยการ (Directing) ($\bar{X} = 3.44, S.D. = 0.656$) และ ๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling) ($\bar{X} = 3.40, S.D. = 0.644$)

๒. ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามตำแหน่งการบริหารวัด อายุ ระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัดและระดับการศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยภาพรวม พบว่า มีการบริหารจัดการในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๓. ปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี พบว่า พระสงฆ์ที่เป็นผู้บริหารในอำเภอหนองแคส่วนใหญ่มีอายุ และพรรษามาก ไม่รู้การจัดทำบัญชีศาสนสมบัติ และบัญชีต่าง ๆ ยังขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการจัดทำบัญชีต่าง ๆ ข้อเสนอแนะพบว่า คณะสงฆ์ต้องเตรียมการเพื่อเสียภาษีเงินได้ของวัดในอนาคต เนื่องจากหลายพื้นที่ในจังหวัดสระบุรีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีพุทธศาสนิกชนมาเยี่ยมชมและมีการทำบุญบริจาคปัจจัยเป็นจำนวนพอสมควร หากในอนาคตภาครัฐมีนโยบายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีวัดก็ควรมีการเตรียมความพร้อม

Research Paper Title : Religious Property Management of Temples in Nongkae District, Saraburi Province

Researcher : Phra Teerayooth Ujucāro (Empia)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Research Paper Supervisory Committee

: Phra Udomsittthinayok, Asst. Prof., Dr.,
B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management),
Ph.D. (Buddhist Management)

: Phraamaha Krissada Kittisobhano, Asst. Prof., Dr.,
B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management),
Ph.D. (Buddhist Management)

Date of Graduation : March 18, 2019.

Abstract

The objectives of this research were : 1) to study the religious property management of temples in Nongkae district, Saraburi province, 2. To study the opinions comparison of the Sangha administrators towards religious property management of temples in Nongkae district, Saraburi province, 3. To study problems, obstacles and suggestions on the religious property management of temples in Nongkae district, Saraburi province.

The research methodology was the mixed methods research by quantitative research with the sample group as the 162 Sangha administrators in the area of Nongkae district, Saraburi province. The tool for data collection was the questionnaires that had the reliability test at 0.968. The statistics for data analysis are frequency, percentage, mean, standard deviation, with one-way analysis of variance, t-test and F-test. and qualitative research determined the 8 key informants by purposive selection from academicians. The tool for data collection was in-depth interviews by structured pattern and individual depth interview and using the descriptive content analysis.

The findings of research were as follows :

1. The religious property management of temples in Nongkae district, Saraburi province. The overall was at a high level ($\bar{x}$ =3.98, SD=0.594) and when considered in each aspect, it found that it is at a high level in all aspects as following, 1) organizing aspect ($\bar{x}$ =4.11,S.D.=0.757), 2) staffing aspect ($\bar{x}$ = 3.98, SD = 0.736), 3) planning aspect ($\bar{x}$ = 3.96, SD = 0.658), 4) directing aspect($\bar{x}$ =3.94,S.D.= 0.656, 5) controlling aspect ($\bar{x}$ =3.90,S.D. = 0.634).

2. The findings of the comparison of property management of temples in Nongkae district, Saraburi province , classified by position of temple management, age, period of time for temple management and level of education by one-way analysis of variance in overall, found that had the operation management indifferently. It rejected the research hypothesis.

3. Problems and obstacles to religious property management of temples in Nongkae district, Saraburi province, found that the monks who are the Sangha administrators in Nongkae district, Saraburi province as the elderly and long time ordination years , they do not know the religious property account management and other accounts still lack of able personnel to manage the accountancy. The suggestions , the Sangha should prepare for temple tax payment in the future due to many areas of Saraburi province are the tourist places and have many Buddhists come to visit and make the merit by money donation. If the government has the temple tax payment policy in the future and the temple should be ready for it.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อันประกอบด้วยพระอุดมสิทธินายก,ผศ.ดร. ประธานที่ปรึกษา และ พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ,ผศ.ดร. กรรมการที่ปรึกษาที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วย ตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัดให้กระจ่าง จนสามารถทำงานจนบรรลุเป้าหมาย

ขอขอบคุณห้องสมุดมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่เอื้อเฟื้อข้อมูลอันเป็น ประโยชน์ต่อการค้นคว้าวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ/ขอบคุณ ผู้บริหารและผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้เอื้อเฟื้อให้สัมภาษณ์เพื่อ การวิจัย

ขอเจริญพรขอบคุณผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิง พุทธ และคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนเพื่อนนิสิต ทุกท่าน ที่คอยให้ กำลังใจและคำปรึกษาดีๆ ที่มอบให้ผู้วิจัยตลอดมา

คุณงามความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับผู้มีพระคุณทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บิดา มารดา ครู อาจารย์ และเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เป็นกำลังใจสนับสนุนในทุกๆ เรื่องที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา และที่ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยฉบับนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จ ลุล่วงไปได้ด้วยดี

พระธีระยุทธ์ อุชฺจาโร

๑๘ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๑
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๓
กิตติกรรมประกาศ	๕
สารบัญ	๖
สารบัญตาราง	๘
สารบัญแผนภาพ	๑๐
บทที่ ๑ บทนำ	๑๒
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑๒
๑.๒ คำถามการวิจัย	๑๖
๑.๓ วัตถุประสงค์ในการวิจัย	๑๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๑๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑๘
๑.๖ สมมติฐานการวิจัย	๑๘
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๒๐
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ	๒๐
๒.๒ แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ	๓๑
๒.๓ บริบทพื้นที่การทำวิจัย	๕๐
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๔
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๕
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๒
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๓
๔.๒ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	๗๕
๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	๘๑
๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	๙๑
๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๓
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๙๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๕
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๙๙
บรรณานุกรม	๑๐๑
ภาคผนวก	๑๐๕
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย	๑๐๖
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๑๓
ภาคผนวก ค ผลการหาค่า IOC	๑๒๓
ภาคผนวก ง ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)	๑๒๘
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๓๑
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๗
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๙

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ จำนวนวัดในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	๗๓
๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๑
๔.๒ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยภาพรวม	๘๓
๔.๓ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการวางแผน (Plan)	๘๔
๔.๔ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการจัดองค์กร (Organizing)	๘๕
๔.๕ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการจัดคน (Staffing)	๘๖
๔.๖ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการอำนวยการ (Directing)	๘๗
๔.๗ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)	๘๘
๔.๘ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามตำแหน่งการบริหารวัด โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)	๘๙
๔.๙ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดองค์กร (Organizing) จำแนกตามตำแหน่งการบริหารวัด	๙๐
๔.๑๐ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)	๙๑

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๑ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)	๙๒
๔.๑๒ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดคน (Staffing) จำแนกตามระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด	๙๓
๔.๑๓ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)	๙๔
๔.๑๔ ผลการทดสอบสมมติฐาน	

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑	โครงสร้างการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสระบุรี
๒.๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย
๔.๑	สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี/พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ ส่วนคัมภีร์อรรถกถาบาลี/ภาษาไทย ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/มหามกุฏราชวิทยาลัย

การอ้างอิงพระไตรปิฎก จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔ หมายถึง สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก ภาษาไทย เล่ม ๑๓ ข้อ ๖๐๙ หน้า ๕๕๔ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙ ส่วนคัมภีร์อรรถกถา จะระบุชื่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม (ถ้ามี)/หน้า เช่น ขุ.เถร.อ. (บาลี) ๑/๒๘. หมายถึง ขุททกนิกาย ปรมตลที่ปนี เถรคาถาอฏฐกถา ปาลี ภาษาบาลี ข้อ ๑ หน้า ๒๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

และคัมภีร์ฎีกา จะระบุชื่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม (ถ้ามี)/หน้า เช่น วิมตติ.ฎีกา. (บาลี) ๒/๒๖/๑๒๐. หมายถึง ติขณิกาย วิมตติวินยฎีกา ภาษาบาลี เล่ม ๒ ข้อ ๒๖ หน้า ๑๒๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ	พระวินัยปิฎก ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วิ.มทา. (ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

คำย่อ	พระสุตตันตปิฎก ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.ม.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก ทีขณิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมัยครั้งพุทธกาลนั้นยังไม่มีการสร้างเสนาสนะและอาคารสถานที่ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะเจาะจง เนื่องจากพระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาตให้พระภิกษุมิที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งถาวรด้วยจะทำให้เกิดความยึดติดในทรัพย์สินทางโลก อันจะมีผลกระทบต่อไปหาหมายของการบวชที่มุ่งการบรรลุถึงโมกขธรรม ซึ่งเป็นหนทางเข้าสู่การนิพพานที่ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตตามแนวทางวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนา เสนาสนะที่จะใช้อยู่อาศัยนั้น ทรงกำหนดสถานที่สำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัยพื้นฐานสุด คือ “รุกขมูลเสนาสนะ”^๑ อันหมายถึงการอยู่รอบโคนต้นไม้ แล้วให้จาริกไปเรื่อยๆ ทั้งนี้เพื่อมิให้จิตมีสิ่งผูกพัน จนกระทั่งพระเจ้าพิมพิสารได้ถวายอุทยานเวฬุวัน แต่สงฆ์โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน เป็นวัดแรกในพระพุทธศาสนา^๒ เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์เสด็จไปโปรดพระเจ้าพิมพิสารและบริวาร ต่อมาเศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์ได้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส ขออนุญาตจากพระพุทธองค์สร้างที่พักถวายแก่พระพุทธองค์และหมู่พระภิกษุสงฆ์ พระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตให้ถวายที่พักเหล่านั้นแก่พระสงฆ์ในทิศทั้ง ๔ ผู้มาแล้วและยังไม่มีมา^๓ เมื่อหมู่พระสงฆ์มีจำนวนมากขึ้น เหล่าผู้ศรัทธาจึงได้ถวายปัจจัยสี่แก่หมู่พระสงฆ์เป็นจำนวนมากขึ้น ทรัพย์สินของสงฆ์ที่มีผู้บริจาควាយนี้ถือเป็นศาสนสมบัติที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา

ในปัจจุบันการจัดการศาสนสมบัติของวัดนั้น การดูแลรักษาและการจัดการเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือ วัดแต่แม้ว่าการดูแลรักษาและการจัดการทรัพย์สินของวัดใดๆจะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ก็ตามการดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้นจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และจำเป็นต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนด ในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาและการจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติซึ่งการจัดการทรัพย์สินของวัด ในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายออกจากทะเบียน การทำทะเบียนที่จัดประโยชน์ทะเบียนผู้เช่าวัด สามารถกระทำได้โดยเรียบร้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนประกอบ กับแบบทะเบียนแบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่นๆ กรมศาสนาก็ได้กำหนดไว้ให้แล้วแต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการดูแลและจัดประโยชน์ ในอสังหาริมทรัพย์ของวัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านพระศาสนาเอง และการ

^๑ วินย. (ไทย) ๔/๘๗/๑๐๖.

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๕๔/๗๑.

^๓ วิ.จุ. (ไทย) ๗/๓๐๗/๑๑๗-๑๑๘.

จัดการรายได้เพื่อทำนุบำรุงรักษาวัดก็ยังประสบปัญหาในการดำเนินการหลายประการ^๔ ดังนั้น ในภาวะการณ์ปัจจุบันการจัดการศาสนสมบัติของวัดนั้นปัญหาที่พบมักจะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องด้วยประเด็นทางกฎหมายทั้งสิ้น ได้แก่

๑. การเป็นผู้แทนของวัดของเจ้าอาวาสในการจัดการศาสนสมบัติของวัด

วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนั้น จึงต้องตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นๆ ด้วย วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเช่น เรื่องสถานะนิติบุคคลของวัด เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ที่จะพึงมีได้เฉพาะบุคคลธรรมดา การแสดงเจตนาในการใช้สิทธิและหน้าที่จึงจำเป็นต้องมีผู้แทน ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๑ วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงเป็นทั้งผู้ปกครองของวัด ตามมาตรา ๓๗ (๒) และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา ๓๑ วรรคสาม ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา ๔๕ ตำแหน่งเจ้าอาวาส จึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง หน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของเจ้าอาวาส คือ บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ตามมาตรา ๓๗ (๑) การจัดการศาสนสมบัติของวัดในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถสูงในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านศาสนาและด้านรายได้ของวัด เจ้าอาวาสในฐานะผู้แทนของวัดมีทั้งบทบาทของสงฆ์ที่จะต้องจรดลงพระพุทธรูปศาสนา รวมไปถึงการปกครองสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชาในวัดและปกครองสอดส่องคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักพักอาศัยอยู่ในวัดอีกทั้งยังทำหน้าที่ในการจัดการกิจการต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับวัดทั้งสิ้น โดยเฉพาะในฐานะผู้แทนของวัดในการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นศาสนสมบัติของวัด เจ้าอาวาสต้องมีผลผูกพันทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นๆ แต่การกำหนดคุณสมบัติของเจ้าอาวาส ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๖ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนผู้บริหาร เป็นการให้ความสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์เท่านั้น ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาในทางโลกเอาไว้ด้วย การจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ อันเป็นศาสนสมบัติของวัด แต่เนื่องจากความรู้ด้านการบริหารของเจ้าอาวาส ไวยวัจจกร และคณะกรรมการวัด มีความต่างกัน กอปรกับแนวคิดที่ว่าวัดมิใช่สถาบันทางเศรษฐกิจที่มุ่งค้าหากำไร จึงไม่มีการควบคุมและการบริหารศาสนสมบัติอย่างรัดกุม ซึ่งตามสภาพความเป็นจริงทรัพย์สินเงินทองเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ ไม่อาจให้คุณให้โทษแก่ผู้ใดได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงมิได้มาจากตัวทรัพย์สินเงินทอง แต่สืบเนื่องจากการไม่รู้จักรับผิดชอบและจัดการทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่อย่างเหมาะสม^๕ ซึ่งการที่วัดมีรายรับและเงินบริจาค จึงนำเงินดังกล่าวไปใช้ในกิจการของคณะสงฆ์ และเพื่อบำรุงรักษาศาสนสมบัติของวัด โดยมีผู้บริหารวัดเป็นผู้ควบคุมดูแลให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังนั้นผู้บริหารวัดจึง

^๔ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วย พระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^๕ สุนทร มณีสวัสดิ์, “สถานะทางกฎหมายของวัดไทย”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๔๘.

ต้องอาศัยความรู้ และประสบการณ์ เพื่อใช้ในการบริหารศาสนสมบัติของวัด และป้องกันความผิดพลาดที่จะส่งผลถึงวัด และแก่วงการพระพุทธศาสนา

๒. การแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด เป็นผู้จัดการศาสนสมบัติของวัด

การแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มหาเถรสมาคมตรากฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนไวยาวัจกร ทั้งนี้ คำว่า “ไวยาวัจกร” หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกความจ่าย “นิตยภัต” และมีอำนาจดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดได้ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นหนังสือ นิตยภัตตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. ๒๕๑๔ หมายถึง เงินงบประมาณที่กรมการศาสนาได้รับเป็นประจำปีเพื่อจ่ายถวายอุปถัมภ์ให้แก่พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้ง หรือพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามที่กำหนดไว้ในบัญชีอัตรานิตยภัต พระภิกษุผู้มีตำแหน่งหลายตำแหน่ง ทางราชการจะถวายนิตยภัตในตำแหน่งที่สูงกว่าเพียงตำแหน่งเดียว พระภิกษุผู้ได้รับแจ้งการถวายนิตยภัต ในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ ให้ไวยาวัจกร ไปขอเบิกนิตยภัตที่กรมการศาสนา ในเขตจังหวัดอื่นให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกนิตยภัตที่จังหวัดซึ่งพระภิกษุรูปนั้น สังกัดอยู่ภายในเดือนกันยายนของปี

การจัดหาประโยชน์จากศาสนสมบัติวัด ในกรณีที่ดินมีที่ดินมากพอจะนำมาหาประโยชน์ได้ ก็ให้วัดเหล่านั้นจัดหาประโยชน์เข้าวัดจากที่ดินเหล่านั้นได้ โดยการตั้งไวยาวัจกรเป็นตัวแทนของเจ้าอาวาส หรือแต่งตั้งผู้จัดหาประโยชน์ของวัดขึ้นดำเนินการ เหตุที่ต้องแต่งตั้งไวยาวัจกร ก็เพราะว่าการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติวัด โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์เป็นเรื่องธุรกิจการค้าเชิงพาณิชย์ และการเงิน ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะให้เจ้าอาวาสเข้ามาจัดการด้วยตนเอง กฎหมายจึงตั้งให้ไวยาวัจกรเป็นตัวแทนเจ้าอาวาส และเป็นตัวแทนของวัด ซึ่งวัดต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้น ถ้าได้กระทำภายในเขตอำนาจที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น ตำแหน่งไวยาวัจกร จึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญสำหรับกิจการของคณะสงฆ์ตำแหน่งหนึ่ง ตามบทบัญญัติกำหนดให้ช่วยงานเจ้าอาวาส หรือ แทนเจ้าอาวาสเมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่จากเจ้าอาวาส จึงจะมีอำนาจโดยสมบูรณ์ในการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดตามที่ได้รับมอบหมาย จากคุณสมบัติของคฤหัสถ์ ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นไวยาวัจกร กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่ายังไม่ได้กำหนดคุณสมบัติบางประการของไวยาวัจกรที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เช่น ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติทางการศึกษาของไวยาวัจกร อีกทั้งวาระในการดำรงตำแหน่ง และการสรรหาตัวบุคคลที่เหมาะสมกับกิจการที่ได้รับมอบอำนาจเฉพาะเรื่อง อำนาจในการแต่งตั้งไวยาวัจกร นั้น คือ เจ้าอาวาสของวัดนั้นปรึกษาสงฆ์ในวัดพิจารณาคัดเลือกคฤหัสถ์ผู้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ และโดยทั่วไปแล้วเจ้าอาวาสมักจะแต่งตั้งบุคคลที่มีความคุ้นเคย หรือญาติพี่น้อง ให้เป็นผู้จัดการประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด และในการจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์บางประการจะต้องเกี่ยวข้องกับตัวบทกฎหมาย เช่น การทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ ซึ่งจะต้องรู้เรื่องกฎหมายอย่างถ่องแท้ ดังนั้นหากไวยาวัจกร ไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมย่อมทำให้เกิดผลเสียในการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็น ศาสนสมบัติของวัดได้

๓. การจัดการศาสนสมบัติของวัดตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๐ วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติไว้ว่า “การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัตินี้ ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ว่าด้วยการดูแลรักษา และ จัดการศาสนสมบัติของวัด ซึ่งผูกพันให้วัดต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนด และบางกรณีการดำเนินการจัดการศาสนสมบัติของวัดต้องได้รับความเห็นชอบจากกรรมการศาสนา ก่อน ได้แก่ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๒ กำหนดว่า “การกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัด ให้เป็นที่จัดประโยชน์ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรรมการศาสนาเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม” ในข้อ ๔ “การให้เช่าที่ดินสงฆ์ ที่กลบนา หรือที่วัดที่กั้นไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ที่กำหนดระยะเวลาการเช่าเกินสามปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรรมการศาสนา” และในข้อ ๕ “การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดยฝ่ายกรรมการศาสนา จังหวัด อำเภอ หรือ ธนาการ หรือนิติบุคคลที่กรรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด” ข้อกำหนดดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ไม่เอื้อประโยชน์ในการพัฒนาสังฆาริหาริมทรัพย์ที่เป็นศาสนสมบัติของวัด เกิดความล่าช้าและไม่สะดวกในการลงทุนเพื่อประโยชน์ตอบแทนของวัด อีกทั้งไม่มีข้อบัญญัติใดทั้งในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวง เป็นบทลงโทษ ถ้าไม่ปฏิบัติ ดังนั้นถ้าเจ้าอาวาสฝ่าฝืน กรรมการศาสนาก็ไม่มีอำนาจบังคับ แต่วัดอาจมีปัญหาทางกฎหมายในสัญญาเช่าเกินสามปีในที่ดินสงฆ์ ที่กลบนา หรือที่จัดประโยชน์กับผู้เช่าได้^๔ นอกจากนั้นกฎกระทรวงก็ไม่ได้บัญญัติถึงรายละเอียด และวิธีการจัดหาประโยชน์ในสังฆาริหาริมทรัพย์ของวัดอย่างชัดเจน ให้เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสหรือตัวแทนที่จะจัดการหาประโยชน์ในที่ดินของวัดไปโดยลำพัง ไม่ต้องอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานทางราชการ ซึ่งถ้าเจ้าอาวาสไม่สอดส่องดูแลไว้วางใจกร ผู้จัดประโยชน์อย่างทั่วถึง หรือตัวแทนที่แต่งตั้งทำหน้าที่ได้ไม่ดีพอ เป็นบุคคลที่ไม่เหมาะสม หรือไม่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัด อาจสูญเสียผลประโยชน์เป็นจำนวนมากได้

จังหวัดสระบุรีมีพื้นที่ ๓,๕๗๖.๕ ตารางกิโลเมตร และมีประชากร ๖๑๕,๗๕๖ คน แบ่งเขตปกครองออกเป็น ๑๓ อำเภอ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีวัดจำนวน ๕๑๘ วัด โดยแบ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ๑ วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ๒ วัด และวัดราษฎร์ จำนวน ๕๑๕ วัด โดยแต่ละวัดกระจายอยู่โดยรอบจังหวัดสระบุรี ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกัน อีกทั้งวัดในจังหวัดสระบุรีมีจำนวน ๑๕๓ วัด^๖ ทั้งนี้วัดในอำเภอแก่งคอยมีวัดทั้งหมด จำนวน ๖๘ วัด เป็นวัดมหานิกายจำนวน ๖๖ วัด และเป็นวัดของธรรมยุต ๒ วัด^๗ จากบริบทของปัญหาที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นนั้น ซึ่งเป็นปัญหาของการจัดการศาสนสมบัติของวัดที่พบในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันสถานการณ์ของการจัดการศาสนสมบัติของวัดในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีจึงมีบริบทเดียวกับสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่ ๑) การจัดการศาสนสมบัติของวัดของเจ้าอาวาสวัด ๒) การแต่งตั้งไว้วางใจหรือผู้จัดประโยชน์

^๔ สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสระบุรี, ระเบียบวาระการประชุมของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี, ครั้งที่ ๖, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๑, หน้า ๒๕-๔๓ (อัดสำเนา).

^๗ วิกิพีเดีย, พจนานุกรมเสรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อวัดในจังหวัดสระบุรี>.

ของวัด เป็นผู้จัดการศาสนสมบัติของวัด และ ๓) การจัดการศาสนสมบัติของวัดตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายและกฎกระทรวง ซึ่งการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดจึงครอบคลุมภารกิจต่าง ๆ ได้แก่ ๑) การจัดทำบัญชีสังฆารัมภ์ เช่น โฉนดที่ดิน อาคารเสนาสนะต่างๆ ๒) การจัดทำทะเบียนครุภัณฑ์ เช่น ตู้ โต๊ะ ตั่ง เก้าอี้ พระพุทธรูป เป็นต้น ๓) การจัดทำบัญชีการเงิน ๔) การรับ – การจ่ายเงินของวัด ๕) การแต่งตั้งไวยาวัจกรวัด มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามคำสั่งเป็นหนังสือ ๖) การเก็บรักษาเอกสารสิทธิ์ต่างๆ เช่น โฉนดที่ดิน ควรมอบให้สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดเป็นผู้ดูแล ๗) การเก็บรักษาเงินของวัด ควรฝากธนาคาร และต้องมีคณะกรรมการรับทราบด้วย ๘) การออกใบอนุโมทนาบัตร ควรออกให้ทุกครั้งที่มีผู้บริจาค เพื่อเป็นการรักษาศรัทธาและเป็นการตรวจสอบรายรับรายได้ด้วย ๙) การจัดทำแผนผังเขตจัดประโยชน์ ถ้าวัดมีธรณีสงฆ์แล้ว ดำเนินการจัดประโยชน์ ในที่ดินนั้น ควรทำแผนผังให้ชัดเจนเพื่อความสะดวกในการตรวจสอบและการจัดประโยชน์ ทั้งหมดนี้ล้วนแต่เป็นการจัดและดูแลศาสนสมบัติวัดทั้งสิ้น ดังนั้นการดูแลศาสนสมบัติวัด จึงเป็นเรื่องที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่ง ศาสนสมบัติวัดก็คือ สมบัติของพระศาสนา วัดจึงเป็นหน่วยงานที่ต้องมีความรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องนี้ ต้องจัดการดูแลให้เรียบร้อยตามระเบียบปฏิบัติ และรักษาผลประโยชน์ของวัดของพระศาสนาให้ได้มากที่สุด การได้มาของศาสนสมบัติของแต่ละวัด ได้มาด้วยแรงศรัทธาเป็นส่วนมาก จึงต้องบริหารจัดการดูแลให้เป็นประโยชน์แก่วัดแก่พระศาสนา และเป็นการฉลองศรัทธาของชาวบ้านด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะเป็นพระภิกษุจำพรรษาในวัดเขตอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของผู้บริหารวัดในเขตอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยกำหนดแนวทางการศึกษาภายใต้กรอบทฤษฎีการบริหารจัดการของ Harold koontz ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์กร (Organization) การบังคับบัญชา (Commanding) การประสานงาน (Co-ordinating) และการควบคุม (Controlling) เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของผู้บริหารวัดในจังหวัดสระบุรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

- ๑.๒.๑ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร
- ๑.๒.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร
- ๑.๒.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี มีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- ๑.๓.๑ เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
- ๑.๓.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดของ Harold Koontz ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผน (Planning) ๒) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) ๓) ด้านการจัดคน (Staffing) ๔) ด้านการอำนวยการ (Directing) และ ๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling) ^๔

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาแผนกสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรมแผนกธรรม วุฒิการศึกษานักธรรมแผนกบาลี

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดของ Harold Koontz ซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผน (Planning) ๒) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) ๓) ด้านการจัดคน (Staffing) ๔) ด้านการอำนวยการ (Directing) และ ๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑.๔.๓.๑ ประชากร ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัดและไวยาวัจกรของวัดในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ๖๘ วัด ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ๖๘ รูป ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๖๘ รูป กรรมการวัด ๖๘ คน และ ไวยาวัจกร ๖๘ คน รวมทั้งสิ้น ๒๗๒ รูป/คน

๑.๔.๓.๒ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัดและไวยาวัจกรของวัดในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ๖๘ วัด ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ๔๑ รูป ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ๔๑ รูป กรรมการวัด ๔๐ คน และ ไวยาวัจกร ๔๐ คน รวมทั้งสิ้น ๑๖๒ รูป/คน

๑.๔.๓.๓ บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informant) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาพิจารณาคัดเลือกตัวอย่าง โดยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งสิ้น ๑๐ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

ขอบเขตพื้นที่ของการวิจัยคือ อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

^๔ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๕.

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตระยะเวลาตั้งแต่ ตุลาคม ๒๕๖๑ ถึง มีนาคม ๒๕๖๒ รวมทั้งสิ้น ๖ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ เกี่ยวกับศาสนสมบัติของวัดสังกัดมหานิกายในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

โดยใช้แนวคิดของ Harold Koontz เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยซึ่งแบ่งออกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่

๑) **ด้านการวางแผน (Planning)** หมายถึง กระบวนการกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับการทำงานในอนาคตพร้อมทั้งกำหนดแนวทางการกระทำในทางปฏิบัติจริงเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

๒) **ด้านการจัดองค์กร (Organizing)** หมายถึง กระบวนการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคนงานและกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์การเพื่อที่จะก่อให้เกิด การใช้ทรัพยากรขององค์การให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

๓) **ด้านการจัดคน (Staffing)** หมายถึง การจัดคนเข้าทำงานเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะงาน การพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามตำแหน่งงานที่องค์การต้องการ วิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานเพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเหมาะสมที่สุด

๔) **ด้านการอำนวยการ (Directing)** หมายถึง การที่ทำให้บุคคลอื่นปฏิบัติงาน เพื่อให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

๕) **ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)** หมายถึง การพยายามทำให้ผลของการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

ศาสนสมบัติ หมายถึง ทรัพย์สินของพระศาสนาทั้งสังฆาริทธิ์ และอสังฆาริทธิ์ โดยแบ่งเป็น ศาสนสมบัติกลาง และศาสนสมบัติของวัด

ศาสนสมบัติของวัด หมายถึง ทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัด ที่เป็นสังฆาริทธิ์ และอสังฆาริทธิ์ เช่น เงินและหนี้สิน วัสดุอุปกรณ์ ที่ดิน อาคาร เสนาสนะ พระพุทธรูป โบราณวัตถุ โบสถ์ วิหาร และของใช้ต่าง ๆ ของวัดในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๑.๖ สมมติฐานการวิจัย

๑.๖.๑ ผู้บริหารที่มีอายุต่างกัน การบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๖.๒ ผู้บริหารที่มีพรรษาต่างกัน การบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๖.๓ ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาแผนกสามัญต่างกัน การบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๖.๔ ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษานักรัชมณเฑียรธรรมต่างกัน การบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๖.๕ ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมแผนกบาลีต่างกัน การบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ได้ทราบถึงการบริหารจัดการศาสนสมบัติวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๑.๗.๒ ได้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารวัดที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ได้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๑.๗.๔ ผลจากการวิจัยนำไปใช้ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดให้มีประสิทธิภาพ

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของผู้บริหารวัด อำเภอหนองแคจังหวัดสระบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของผู้บริหารวัด อำเภอหนองแคจังหวัดสระบุรี และ ๓) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ปัญหาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของผู้บริหารวัด อำเภอหนองแคจังหวัดสระบุรี ภายใต้แนวความคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับศาสนสมบัติของวัด

๒.๓ บริบทพื้นที่การทำวิจัย

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของ การบริหารจัดการ

การบริหารการจัดการที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administration) เป็นการจัดการ (Management) อย่างมีระบบแบบแผนเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^๙ การบริหารจัดการ หมายถึงกระบวนการของการวางแผนการจัดองค์การและสั่งการควบคุมกำกับ ความพยายามของสมาชิกขององค์การและใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้ลักษณะที่สำคัญของการบริหารการบริหรมีลักษณะสำคัญ ๘ ประการดังนี้^{๑๐}

๑) การบริหารเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่ง

๒) การบริหารเป็นงานที่จุดหมาย

๓) การบริหารเป็นแนวทางสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร

๔) การบริหารเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มคน

๕) การบริหารจะได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็แต่โดยการร่วมแรงร่วมใจของบุคคลอื่นๆ

^๙ รุจิร ภู่อสาร และคณะ,การบริหารการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๐), หน้า ๔.

^{๑๐} สมยศ นาวิก, การบริหารเชิงกลยุทธ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๕๒), หน้า ๗๙.

- ๖) การบริหารจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ก็แต่โดยการใช้ความรู้ความชำนาญ
- ๗) การบริหารเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนไม่สามารถมองเห็นได้
- ๘) เจ้าของธุรกิจไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้บริหารเสียเอง

การบริหารจัดการต้องใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในการบริหารงานต้องอาศัยบุคคล (Man) เงินทุน (Money) อุปกรณ์ต่าง ๆ (Material) การจัดการ (Management) และควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ^{๑๑}

การบริหารมีนักวิชาการได้ให้คำอธิบายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน หรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น

การบริหารคือการใช้ศาสตร์และศิลป์นำเอา ทรัพยากรทางการบริหาร (Administration Resources) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration CEO)

การจัดการแบบบูรณาการมุ่งเน้นการให้ความรู้และความเข้าใจ เพื่อส่งผลสำเร็จแก่องค์กร โดยเน้นให้ครอบคลุมสำหรับมาตรฐานทางด้านคุณภาพ ISO 9001 มาตรฐานทางด้านสิ่งแวดล้อม ISO 14001 Environment และมาตรฐานทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย มอก. 18001 ซึ่งนำมาใช้หลากหลายธุรกิจและมีองค์กรจำนวนมากนำมาประยุกต์ใช้ และได้รับการรับรองโดยหน่วยงานออกใบรับรอง ซึ่งต่อไปก็สามารถที่จะนำมาตรฐานหรือข้อกำหนดอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานระบบบริหารแบบบูรณาการทั้งหมดให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนความหมายของการบูรณาการนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายว่า คือ การนำหน่วยที่แยก ๆ กัน มารวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียว^{๑๒}

“การบริหารงานแบบบูรณาการ” หมายถึง การบริหาร การจัดสรรทรัพยากร ความรู้ ความสามารถ เทคโนโลยี การประสานงานและวิธีการบริหารจัดการ เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์โดยรวมกันทำหน้าที่อย่างกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียว หรืออาจเรียกว่า เป็นการบริหารงานแบบ CEO

สรุปได้ว่า คณะสงฆ์ต้องมีความพร้อมในส่วนของการวิทยาการด้านการบริหารและการจัดการ ต้องก้าวหน้าไปมากทันโลกทันเหตุการณ์ คณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ เพราะกิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชน และกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมวินัย จะเห็นว่ากฎหมายคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบัน ได้ทำให้การบริหารคณะสงฆ์บางอย่างล่าช้าเพราะยึดติดขั้นตอนตามระบอบราชการมากเกินไป ฉะนั้น คณะ

^{๑๑} วีระ อัมพันธุ์, **พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล**, (กรุงเทพมหานคร: เรวดีการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔.

^{๑๒} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๕๒).

องค์กรมีระบบการบริหารและการปกครองของตนเองที่ผสมผสานส่วนดีของระบบราชการและเอกชนเข้ากับหลักพระธรรมวินัยให้ทันกับเหตุการณ์พัฒนาไปตามยุคสมัย

๒.๑.๒ วัตถุประสงค์การบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์การบริหารจัดการ คือ การพัฒนาองค์การไม่ใช่ทฤษฎีโสตที่สามารถรักษาอาการต่างๆ ของบุคคลหรือองค์การได้หายขาด แต่สามารถชี้แนวทางที่เป็นระบบก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนและมุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์หลัก ๒ ด้าน คือวัตถุประสงค์ด้านกระบวนการ (Process Goals) และวัตถุประสงค์ด้านผลผลิต (Outcome Goals) ในวัตถุประสงค์ด้านกระบวนการ หมายถึงเป้าหมายที่จะปรับปรุงกระบวนการต่างๆ ที่ส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้สมาชิกปฏิบัติงานร่วมกันได้ดีขึ้น เช่น การปรับปรุงในเรื่องการติดต่อสื่อสาร การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสมาชิก และการตัดสินใจของสมาชิกเป็นต้น ส่วนวัตถุประสงค์ด้านผลผลิต หมายถึงการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานของสมาชิก เป้าหมายจะเน้นว่าผลงานที่สำเร็จโดยสมาชิกและทีมงานมีอะไรบ้าง โดยนัยของกรอบแนวคิด ๒ ด้านจึงพบว่า การพัฒนาองค์การจะมีวัตถุประสงค์มุ่งช่วยเหลือองค์การและสมาชิก ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๑๓}

๑. เพื่อพัฒนาการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงองค์การให้ทันสมัย ให้องค์การมีระบบที่สามารถยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับสภาพงานในทุกลักษณะ และหลุดพ้นจากระเบียบการปฏิบัติต่างๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจที่ดี มุ่งส่งเสริมให้องค์กรปฏิบัติงานโดยยึดแนวความคิดที่ว่ารูปแบบเกิดที่หลังหน้าที่ (Forms follow functions) แทนที่จะทำงานในลักษณะหน้าที่มาที่หลังรูปแบบ (Functions follow forms) ซึ่งหมายถึงรูปแบบทางด้านโครงสร้างของการทำงานจะขึ้นอยู่กับหน้าที่ เมื่อมีหน้าที่แตกต่างกัน รูปแบบจึงอาจแตกต่างกัน และรูปแบบจะต้องเกิดขึ้นภายหลังที่ต้องมีหน้าที่กระทำ

๒. เพื่อเพิ่มการทำงานให้มีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมให้มีการรวมพลัง (High collaboration) คิดค้นหาเทคนิคกลไกในการปรับปรุงองค์การอย่างต่อเนื่อง โดยการวางกฎระเบียบในการวิเคราะห์การทำงาน การจัดทรัพยากร ตลอดจนสร้างวิธีการที่จะป้อนข้อมูลย้อนกลับในขณะที่องค์การและหน่วยต่างๆ กำลังปฏิบัติงาน

๓. เพื่อมุ่งช่วยองค์การให้สามารถตั้งเป้าหมายในการปฏิบัติงานไว้สูง และบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นได้อย่างดีที่สุดตามมาตรฐาน

๔. เพื่อส่งเสริมให้มีทัศนคติแบบร่วมมือร่วมใจต่อการแก้ไขปัญหาต่างๆ ขององค์การ ร่วมกันในขณะเดียวกันก็มุ่งลดทัศนคติแบบแข่งขันชิงดีชิงเด่นในระหว่างหน่วยงานที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน

๕. เพื่อประสานเป้าหมายส่วนบุคคลและเป้าหมายขององค์การเข้าด้วยกัน โดยส่งเสริมให้บุคคลในทุกระดับชั้นขององค์การได้วางแผนการปฏิบัติงานโดยมุ่งยึดถือเอาเป้าหมายหลักหรือวัตถุประสงค์ร่วมขององค์การเป็นแนวทาง

^{๑๓} สุนันทา เลาพันธ์, การพัฒนาองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดุกะเซ็น จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๗.

๖. เพื่อเพิ่มสัมพันธภาพให้ดียิ่งขึ้นระหว่างหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร รวมตลอดถึงระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกๆ ระดับขององค์กรด้วย

๗. เพื่อจัดอุปสรรคข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารข้อความระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลทั้งในแนวราบและแนวตั้ง

๘. เพื่อมุ่งช่วยให้บุคคลในองค์กรเผชิญหน้าและแก้ปัญหาความขัดแย้งในทางสร้างสรรค์ โดยยึดถือว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งธรรมดาที่องค์กรจะหลีกเลี่ยงไม่ได้

๙. เพื่อนำองค์กรไปสู่การจัดองค์การที่มีการตัดสินใจที่มีพื้นฐานมาจากฐานข้อมูลมากกว่าคำนึงถึงอำนาจตามบทบาทในตำแหน่ง

๑๐. เพื่อมุ่งเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่ล้าสมัยและเป็นตัวถ่วงความเจริญขององค์กรให้เป็นแรงผลักดันหรือตัวเสริมสร้างวิธีการแก้ไขปัญหาคือ

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์การบริหารจัดการ หมายถึงผู้บริหารมีความเพียรพยายามในระยะเวลายาวนานที่จะปรับปรุงสมรรถนะในการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร โดยทำการวินิจฉัยวัฒนธรรมการปฏิบัติงานของกลุ่มต่างๆ ในองค์กร ที่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีการใช้ทฤษฎีและเทคนิคด้านพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์และการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นแม่แบบ เจื่อนไขที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรก็คือ บุคคลระดับสูงในองค์กร จะต้องรับรู้ถึงความจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจังความจำเป็นดังกล่าวอาจมาจากความต้องการหลายๆ ด้านขององค์กร เช่น ความต้องการเปลี่ยนแปลง แนวทางการจัดการ วัฒนธรรมโครงสร้างขององค์กรหรือเทคนิคที่ใช้ในองค์กร ความต้องการเหล่านี้จึงเป็นแรงผลักดันทำให้องค์การแสวงหากลไกในการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเพื่อป้องกันปัญหา ไม่ใช่การตามแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตาม การพัฒนาองค์กรเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลานาน ต้องใช้ความเพียรพยายามและความรู้ความสามารถต่างๆ ทั้งยังต้องได้รับการยอมรับว่าเป็นภารกิจขององค์กร ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องให้ความร่วมมือจึงจะดำเนินการพัฒนาองค์กรได้ ถึงแม้ว่าประเด็นนี้อาจเป็นข้อจำกัดในตัวเองของการพัฒนาองค์กร แต่การยอมรับข้อจำกัดจะช่วยให้การวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างเป็นระบบทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๑.๓ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ เป็นผลมาจากการศึกษาค้นคว้า ทดลองของนักวิชาการหลายสาขาวิชาการดำเนินการบริหารจัดการ นอกจากจะยึดถือ แนวคิด หลักการ วิธีการและกระบวนการบริหารจัดการต่างๆ แล้วจำเป็นต้องนำทฤษฎีต่างๆ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้วย จึงจะประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการมาประกอบการศึกษาดังต่อไปนี้

แนวทางการบริหารโดยมีความเป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานอุตสาหกรรม

หรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหารประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร ๕ ประการ คือ^{๑๔}

- ๑) การวางแผน (Planning)
- ๒) การจัดองค์การ (Organizing)
- ๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding)
- ๔) การประสานงาน (Coordinating)
- ๕) การควบคุม (Controlling)

เฮนรี ฟาโยล์ (Henry Fayol) ได้เสนอแนวทางการบริหารโดยมีความเชื่อว่า เป็นไปได้ที่จะหาทางศึกษาถึงศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหาร (Administrative) ซึ่งสามารถใช้ได้กับการบริหารทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานอุตสาหกรรมหรืองานรัฐบาล โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการบริหาร ซึ่งประกอบด้วยหน้าที่ทางการบริหาร (Management Functions) ๕ ประการคือ^{๑๕}

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึงภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องทำ การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ และกำหนดขึ้นเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือวิถีทางที่จะปฏิบัติเอาไว้เพื่อเป็นแนวทางของการทำงานในอนาคต

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึงภาระหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีโครงสร้างของงานต่างๆ และอำนาจหน้าที่ ทั้งนี้เพื่อให้เครื่องจักร สิ่งของ และตัวคน อยู่ในส่วนประกอบที่เหมาะสมในอันที่จะช่วยให้งานขององค์การบรรลุผลสำเร็จได้

๓) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) หมายถึงหน้าที่ในการสั่งการงานต่างๆ ต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งจะกระทำให้ผลสำเร็จด้วยดี โดยที่ผู้บริหารจะต้องกระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี จะต้องเข้าใจคนงานของตน จะต้องเข้าใจถึงข้อตกลงในการทำงานของคนงานและองค์การที่มีอยู่ รวมถึงจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิดทั้งขึ้นและลง นอกจากนี้ยังต้องทำการประเมินโครงสร้างขององค์การและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของตนเป็นประจำอีกด้วย หากโครงสร้างขององค์การที่เป็นอยู่ไม่เหมาะสมก็จำเป็นต้องปรับปรุงเช่นเดียวกัน ถ้าผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาคนใดหย่อนประสิทธิภาพ การไล่ออกเพื่อปรับปรุงกำลังคนที่มีอยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นก็เป็นสิ่งจำเป็นต้องทำ

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงภาระหน้าที่ที่จะต้องเชื่อมโยงงานของทุกคนให้เข้ากันได้ และกำกับให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน

๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึงภาระหน้าที่ในการที่จะต้องกำกับให้สามารถประกันได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่ทำไปนั้นสามารถเข้ากันได้กับแผนที่ได้วางไว้แล้ว

^{๑๔} ศิริพงษ์ รัตวาลัย ณ อยุธยา, **แนวคิดและทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์**, (เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๑๑๖.

^{๑๕} Price, Alan, **Human Resource Management**, In a Business Context, 2nd edition, (London: Thomson Learning, 2004), p. 110.

เฮนรี ฟาโยล์ (Henry Fayol) ได้กำหนดหลักการในการบริหารจัดการขึ้น ๑๔ ประการ เป็นส่วนประกอบสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารจัดการ ผู้วิจัยสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้^{๑๖}

๑) การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) เฮนรี ฟาโยล์ ได้เสนอว่า คนงานควรจะได้รับการมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติมากขึ้น หรือได้รับการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบในผลลัพธ์ของงานมากขึ้น ซึ่งหลักการนี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในองค์การยุคปัจจุบันได้

๒) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) แวเปออร์ และเฮนรี ฟาโยล์ ได้ให้ความสำคัญของอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ อำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการของ แวเปออร์จะได้อาจมาจากตำแหน่งหน้าที่ของผู้บริหารในสายการบังคับบัญชา ส่วนอำนาจหน้าที่แบบไม่เป็นทางการจะได้รับจากความชำนาญงานของบุคคล (Expertise) ความรู้ทางด้านเทคนิค (Technical Knowledge) ความมีคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Worth) และความสามารถในการนำ (Leading) และสร้างความผูกพันกับผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนเห็นว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

๓) การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียว (Unity of Command) ฟาโยล์ ได้กล่าวว่าคำสั่งสองคำสั่ง (Dual Command) อาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำงาน เช่น การรายงานจะมีความเกี่ยวข้อง ในเมื่อผู้ควบคุมสองคนได้ให้คำสั่งกับผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว ทำให้เกิดการสับสนในบางสถานการณ์ คำสั่งสองคำสั่งนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้บังคับบัญชา และทำให้เกิดการสับสนในลำดับชั้นของอำนาจหน้าที่แบบเป็นทางการ (Formal Hierarchy of Authority) การประเมินอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารในระบบผู้บังคับบัญชาสองคนจะเป็นการยาก และผู้บริหารจะไม่สนใจในความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา มักจะโกรธและอาจไม่ให้ความร่วมมือในอนาคตถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาไม่เชื่อฟัง

๔) สายการบังคับบัญชาตามอำนาจหน้าที่ (Line of Authority) เป็นสายการบังคับบัญชาจากผู้บริหารในระดับบนสู่ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์การ ความสัมพันธ์ของการจำกัดความยาวของสายการบังคับบัญชา โดยการควบคุมจำนวนของระดับในลำดับชั้นของการบริหารจัดการ จำนวนที่ดีที่สุดของลำดับชั้นการบังคับบัญชา (Hierarchy) คือความยาวของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้บริหารระดับสูงและพนักงานระดับล่าง รวมถึงความล่าช้าในการวางแผน (Planning) และการจัดการองค์การ (Organizing) ซึ่งการจำกัดจำนวนของระดับชั้นการบังคับบัญชาให้น้อยลงจะทำให้ปัญหาในการติดต่อสื่อสารลดลง และองค์การจะมีการปฏิบัติงานที่รวดเร็วและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ภายในองค์การได้มีการแบ่งแยกแผนกต่างๆ ซึ่งแต่ละแผนกจะมีระดับชั้นการบังคับบัญชาโดยผู้บริหารในระดับกลางและระดับต้นของสาย การบังคับบัญชาแต่ละแผนก ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้จัดการในระดับเดียวกันในแผนกอื่นๆ ซึ่งปฏิสัมพันธ์นี้ช่วยในการตัดสินใจให้เร็วขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะรู้จักบุคคลอื่น และรู้วิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มมากขึ้น สำหรับการทำงานข้ามแผนกหรือการทำงานข้ามสายนั้นเป็นการสร้างทีมงานข้ามสาย ซึ่งสามารถควบคุมโดยผู้นำของแต่ละทีม

^{๑๖} ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๕๔), หน้า ๖๙.

๕) การรวมอำนาจ (Centralization) เป็นการรวมอำนาจของการบังคับบัญชาไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงขององค์การ ซึ่งอำนาจหน้าที่จะไม่ได้รวมไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงของสาย การบังคับบัญชา แต่เป็นการกำหนดว่า ควรมีการรวมอำนาจไว้ที่ผู้บริหารระดับสูงเท่าไร อย่างไร และมีการกระจายอำนาจให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาและคนงานในระดับล่างอย่างไร สิ่งนี้ถือว่ามีความสำคัญเนื่องจากว่าจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของพนักงานในทุกระดับขององค์การ

๖) การมีเป้าหมายเดียวกัน (Unity of Direction) เป็นการออกแบบหรือกำหนดแผนในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและคนงานที่ใช้ทรัพยากรขององค์การ องค์การใดที่ไม่มี การวางแผนจะทำให้ขาดประสิทธิภาพและขาดประสิทธิผล ซึ่งจะไม่มีการมุ่งไปสู่กิจกรรมของกลุ่มหรือกิจกรรมของบุคคล แต่การวางแผนจะเริ่มที่ผู้บริหารระดับสูงทำงานเป็นทีมร่วมกับกลยุทธ์ขององค์การ ซึ่งจะต้องมีการติดต่อกับผู้บริหารในระดับกลางที่มีส่วนในการตัดสินใจว่า จะใช้ทรัพยากรขององค์การอย่างไร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกลยุทธ์ หลักการในข้อนี้ ยึดหลักว่า กิจกรรมของแต่ละกลุ่มต้องมีจุดหมายและแผนเดียวกัน

๗) หลักความเสมอภาค (Equity) ความเสมอภาคคือ ความเป็นธรรม (Justice) ความยุติธรรม (Impartiality) และความเหมาะสม (Fairness) สำหรับสมาชิกทุกคนภายในองค์การซึ่งในปัจจุบันพนักงานมีความต้องการความเสมอภาคมากขึ้นเป็นการจัดการที่ใช้หลักความเท่าเทียมกัน

๘) การออกคำสั่ง (Order) วิธีการจัดการซึ่งอยู่ในตำแหน่งนั้นในการจัดหาเพื่อให้องค์การได้รับประโยชน์สูงสุด และเป็นการจัดหางานให้แก่พนักงานโดยใช้ผังองค์การ (Organization Chart) เพื่อแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งและหน้าที่ของพนักงานแต่ละคน และเป็นการชี้วัดว่าตำแหน่งของพนักงานแต่ละคนอาจจะมีการเลื่อนขั้นได้ในอนาคต การวางแผนเกี่ยวกับอาชีพได้รับความสนใจมากขึ้นในองค์การยุคปัจจุบัน เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ถือว่า มีความจำเป็นที่จะต้องให้การฝึกอบรม (Training) และการพัฒนากำลังแรงงาน (Developing) โดยองค์การจะกำหนดตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนทุกคน และทุกคนจะเข้าใจตำแหน่งหน้าที่ของตน

๙) ความคิดริเริ่ม (Initiative) เป็นความสามารถของบุคคลในการกระทำสิ่งต่างๆ โดยปราศจากการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารจะต้องกระตุ้นให้พนักงานมีความคิดริเริ่มซึ่งความคิดริเริ่มนี้นับถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์การ เนื่องจากจะสามารถสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ผู้บริหารมีความต้องการทักษะ (Skill) และไหวพริบ (Tact) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์การและความต้องการของพนักงาน และความสามารถ (Ability) จะทำให้เกิดความสมดุล ซึ่งเป็นสิ่งที่ชี้วัดความสามารถของผู้บริหารระดับสูงในการพัฒนาและการบริหารงาน

๑๐) ความมีระเบียบวินัย (Discipline) เป็นการมุ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเชื่อฟัง (Obedience) อำนาจ (Power) การใช้กฎบังคับ (Application) และลักษณะของการแสดงความนับถือออกมา สำหรับอำนาจของผู้บังคับบัญชา ความมีระเบียบวินัยเป็นบุคลิกลักษณะ ที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหลายๆ คนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้ปฏิบัติงานทั้งหมด และทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ ความมีระเบียบวินัยจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในองค์การกับคุณสมบัติของผู้นำภายในองค์การ และเป็นความสามารถของผู้บริหารในการที่จะปฏิบัติตามอย่างยุติธรรมอีกด้วย

๑๑) ค่าตอบแทน (Remuneration of Personnel) การให้รางวัลประกอบด้วยโบนัส และแผนการแบ่งกำไร เป็นการช่วยกระตุ้นการทำงานของพนักงานได้ การให้หรือการจ่ายค่าตอบแทนให้แก่พนักงานมีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จขององค์กร ระบบรางวัลที่มีประสิทธิภาพสามารถให้ความยุติธรรมทั้งพนักงานและองค์กร รวมทั้งสามารถกระตุ้นผลผลิตเพิ่มโดยการให้รางวัลเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้น โดยยึดหลักว่าการจ่ายค่าตอบแทนควรยุติธรรมและตอบสนองความพึงพอใจสูงสุดทั้งนายจ้างและลูกจ้างเท่าที่จะทำได้

๑๒) ความมั่นคงในงาน (Stability of Tenure of Personnel) ความมั่นคงในงานมีความสำคัญต่อการจ้างงานระยะยาว เมื่อพนักงานอยู่ในองค์กรซึ่งมีแนวโน้มจะทำงานเป็นทีมเป็นระยะเวลานาน โดยพยายามพัฒนาทักษะ และปรับปรุงความสามารถในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรขององค์กร การจ้างงานระยะยาวเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้อธิบายการประสบความสำเร็จของบริษัทขนาดใหญ่ในญี่ปุ่น

๑๓) ผลประโยชน์ส่วนตัวมีความสำคัญน้อยกว่าผลประโยชน์ขององค์กร (Subordination of individual interests to the common interest) ผลประโยชน์ขององค์กรถือว่าเป็นประโยชน์ของทุกๆ คน หรือของทุกกลุ่มในองค์กร ในขณะที่องค์กรยังดำเนินกิจการอยู่จะต้องมีการกำหนดผลประโยชน์เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์กรและสมาชิกภายในองค์กร

๑๔) ความสามัคคี (Esprit de corps) เป็นความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกภายในองค์กรที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ในการออกแบบประยุต์ของอำนาจหน้าที่ตามลำดับชั้นภายในองค์กร และสิทธิในการสั่งการ หรือการบริโภค และความร่วมมือกัน ถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญในการที่ทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จและมีการพัฒนา ความสามัคคีจะสามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากมีการติดต่อกันระหว่างผู้บริหารและคนงาน โดยการติดต่อเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ที่สำคัญ เพราะความสามัคคีคือพลัง เมื่อสมาชิกมีความสามัคคีกันสูงก็จะทำให้องค์กรมีความแข็งแกร่ง ทฤษฎีการบริหารจัดการ

หลายองค์กรได้สนใจแนวความคิดเกี่ยวกับขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงาน competency โดยมีการศึกษาค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันในเรื่องขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อจะได้นำมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กร ด้วยหลาย ๆ ฝ่ายมีความเชื่อว่าการพัฒนาขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงานอาจจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและการบริหารทรัพยากรบุคคลซึ่งประโยชน์ของการประยุกต์ใช้ขีดสมรรถนะในการปฏิบัติงานได้แก่

๑) การสรรหาและการคัดเลือกบุคลากร หมายถึงการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรตามคุณสมบัติและ competency ของตำแหน่งที่ต้องการไม่ว่าจะเป็นการสรรหาบุคลากรจากภายในหรือภายนอกองค์กรเองก็ตาม

๒) การวิเคราะห์ความจำเป็นในการจัดฝึกอบรมและจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรหมายถึงการวิเคราะห์ศักยภาพขีดความสามารถที่ขาดหายไปการวางแผนฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน

๓) การวางแผนอาชีพและสืบทอดตำแหน่งหมายถึงการสนับสนุนให้บุคลากรวางแผนความก้าวหน้าในอาชีพของพนักงานและการวางแผนทดแทนตำแหน่งในระดับบริหาร

๔) การจัดการผลการปฏิบัติงานหมายถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร การ

จ่ายเงินเดือนและค่าตอบแทนหมายถึงการใช้เป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดอัตราเงินเดือนการขึ้นเงินเดือนและค่าตอบแทน^{๑๗}

ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ ที่มีการปรับปรุงพัฒนาและสังเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น แต่ถึงอย่างไร การบริหารงานสมัยใหม่นี้มุ่งเน้นทั้งคน งาน และผลผลิต จึงต้องมีการผสมผสานแนวคิดต่างๆ ทุกยุค ทุกสมัย เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริงในปัจจุบัน

การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting Things Done Through Other People) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์ขึ้นเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ และวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปีเป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎกการศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีบริหาร^{๑๘}

การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือการจัดการ (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะหรือองค์การต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purposes/Objectives) ขององค์การนั้นๆ ด้วยดี มีประสิทธิภาพ (Efficiency)^{๑๙}

ลักษณะของงานบริหารจัดการมี ๓ ด้าน คือ

๑. ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ

๒. ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

๓. ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน^{๒๐}

การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐและ/หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชนหมายถึงของหน่วยงานและ/หรือบุคคล) ที่

^{๑๗} สุนันทา เลาหนันท์, การพัฒนาองค์การ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดิวเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๖๑.

^{๑๘} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๑๙} พระราชญาณวิสิฐ วิ. (เสริมชัย ชยมงคล), การบริหารวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๖.

^{๒๐} ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

เกี่ยวข้องกับคนสิ่งของและหน่วยงานโดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (๑) การบริหารนโยบาย (Policy) (๒) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) (๓) การบริหารคุณธรรม (Morality) (๔) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) (๕) การวางแผน (Planning) (๖) การจัดองค์การ (Organizing) (๗) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) (๘) การอำนวยการ(Directing) (๙) การประสานงาน (Coordinating) (๑๐) การรายงาน (Reporting) และ (๑๑) การงบประมาณ(Budgeting) เช่นนี้เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แฟ้มส-โพสคอร์บ (PAMS-POSDCoRB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย^{๒๑}

ลูเธอร์ กุลิกและไลนด์าล เออวิก(Luther H. Gulick and Lyndall Urwick) เป็นผู้คิดรูปแบบการบริหารจัดการโดยมีการดำเนินกิจกรรม ๗ ประการ มาใช้ในการบริหารจัดการในวงการบริหารจะรู้จักการดำเนินการทั้ง ๗ ประการนี้เป็นอย่างดี โดยมีคำย่อว่า POSDCoRB (Co คือคำเดียวกัน) มีการนำรูปแบบการจัดการของทั้งสองไปใช้ในการจัดการองค์การสมัยใหม่อย่างกว้างขวาง

การดำเนินงานกิจกรรมในการจัดการของกุลิกและ เออริค (Luther H. Gulick and Lyndall Urwick) ซึ่งได้เสนอกิจกรรมสำหรับการจัดการไว้๗ประการซึ่งเรียกรวมๆ ว่าPOSDCoRB กิจกรรมสำหรับการจัดการนี้ได้สรุปไว้ในหนังสือ “Papers on The Science of Administration” ในปีค.ศ.๑๙๓๖โดยมีวิธีการดำเนินกิจกรรมสำหรับการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) หมายถึงการกำหนดงานวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติงานและวิธีการปฏิบัติงานก่อนที่จะมีการปฏิบัติจริง

๒. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึงการกำหนดหน้าที่ของบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ รวมถึงวิธีติดต่อประสานงานระหว่างกัน

๓. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึงการบริหารงานด้านบุคคลการสรรหาการพัฒนาบุคคลและการเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี

๔. การวินิจฉัยสั่งการ (Directing) หมายถึงการสั่งการหลังจากการพิจารณางานและติดตามผลการปฏิบัติ

๕. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึงการสร้างร่วมมือกันระหว่างบุคคลในตำแหน่งต่างๆ หรือหน่วยงานต่างๆเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

๖. การรายงาน (Reporting) หมายถึงการแจ้งให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่างๆ ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาทราบความเคลื่อนไหวความก้าวหน้าในการดำเนินงานภายในหน่วยงาน

๗. การจัดทำงบประมาณ (Budgeting) หมายถึงการทำโครงการจัดสรรงบประมาณการทำบัญชีและการควบคุมการใช้จ่ายให้รัดกุม^{๒๒}

แนวคิดการจัดการ ของ Harold Koonz

^{๒๑} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการตามแนวคิดตะวันออก, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ก้าวหน้า, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗๓.

^{๒๒} พรนพ พุกกะพันธ์, ภาวะผู้นำและการจูงใจ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔), หน้า ๓-๔.

ขั้นตอนในการบริหารจัดการเอามี ๕ ขั้นตอน^{๒๓} ได้แก่

๑. การวางแผน (Planning)

เป็นการคิดและกำหนดสิ่งที่จะทำในอนาคต ซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญมากของผู้จัดการ ผู้จัดการที่มีวิสัยทัศน์ทางการจัดการจะต้องคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างแม่นยำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่มีการแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรง ผู้จัดการที่มีความสามารถจะต้องกำหนดสิ่งที่จะทำในอนาคตไว้อย่างถูกต้อง

๒. การจัดองค์กร (Organizing)

คือ การตัดสินใจว่าจะจัดหน่วยงานขององค์กรอย่างไรการกำหนดแผนกหรือหน่วยงานย่อยๆในองค์กรว่าจะมีแผนกอะไรบ้าง จำนวนกี่แผนกเพื่อให้เห็นโครงสร้างขององค์กรการจัดสายงานตำแหน่งต่างๆให้เป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการมอบหมายหรือสั่งการมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งต่างๆให้เป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการมอบหมายงานหรือสั่งการมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งต่างๆไว้อย่างชัดเจนการจัดองค์กรที่ดีจะต้องเป็นองค์กรที่การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างราบรื่น

๓.การจัดคน (Staffing)

คือ การจัดการในด้านบุคลากรที่มีอยู่ในองค์กร โดยทำหน้าที่สรรหา คัดเลือก บรรจุและแต่งตั้ง การพัฒนาบุคคล การสร้างขวัญและกำลังใจ การสร้างบรรยากาศในการทำงานให้เกิดขึ้นในองค์กร การบำรุงรักษาไว้ซึ่งบุคลากรเก่ง ดี มีความสามารถการจัดคนลงตำแหน่งที่เหมาะสมกับงานในการจัดการเรื่องบุคคลนี้จะต้องทำให้สอดคล้องกับการจัดตั้งองค์กรจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

๔.การอำนวยการ (Directing)

เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การสั่งการการกำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาเหล่านี้สามารถควบคุมการทำงานขององค์กรได้ การอำนวยการขององค์กรที่เป็นของรัฐจะมีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ส่วนขององค์กรของเอกชนแม้ไม่มีกฎหมายรองรับแต่จะมีการกำหนดอำนาจหน้าที่เอาไว้เป็นแนวปฏิบัติอย่างชัดเจนเช่นกัน

๕.การควบคุมดูแล (Controlling)

คือการตรวจสอบการปฏิบัติงานของพนักงานหรือคนงานในองค์กรให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือหน้าที่ที่กำหนดเอาไว้ การทำงานเป็นไปตามมาตรฐานที่องค์กรกำหนดหรือไม่ การควบคุมอาจตรวจสอบจากรายงานผลการปฏิบัติงาน หรือการประเมินผลการปฏิบัติซึ่งเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้ในปัจจุบันเป็นอย่างมากเนื่องจากทรัพยากรในการจัดการมีจำนวนจำกัด ดังนั้นจึงต้องมีการควบคุมการใช้ให้การใช้ทรัพยากรเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

สรุปได้ว่า จากการทบทวนทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารที่กล่าวมานั้น การบริหาร คือ ความสามารถในการนำทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ เช่นเครื่องมือ ทุน อุปกรณ์ ข้อมูลสื่อสาร

^{๒๓} Koontz Harold D. and Cyril O'Donnell, **Principles of Management: An Analysis of Managerial Functions**, (New York: MC Graw Hill, 1972), p. 47.

มาใช้ในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารนั้น เป็นทฤษฎีที่ครอบคลุมการปฏิบัติงานหรือการดำเนินงานในทุกส่วนของหน่วยงานในองค์กร เพื่อให้แต่ละส่วนงานมีขั้นตอนและแบบแผนที่เป็นระบบ เพื่อสะดวกในการติดต่อและดำเนินงาน โดยมีองค์ประกอบคือ การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผล และการงบประมาณเป็นต้น กระบวนการบริหารงานเหล่านี้เป็นหลักการที่ทุก ๆ องค์กรควรจะมี เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๒ แนวคิดและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

จากการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของศาสนสมบัติ

คำว่า “ศาสนสมบัติ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า ทรัพย์สินของพระพุทธศาสนา ทั้งที่เป็นศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และหมายความรวมถึงศัพท์เฉพาะทางพระพุทธศาสนา ซึ่งใช้เรียกพระศาสนา ศาสนธรรม ศาสนศึกษา ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนสมบัติ และศาสนพิธี^{๒๔}

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตามมาตรา ๓๗ (๑) ว่าเจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดจัดกิจกรรมและการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีการสาธารณูปการตามความหมายที่กล่าวมานี้จะมีลักษณะของการกระทำการสาธารณูปการใน ๓ ประการคือ

๑. การกระทำด้วยแรงความคิดแรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม
๒. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน
๓. การกระทำโดยการจัดประโยชน์

การกระทำใน ๓ ลักษณะนี้บางอย่างเป็นกิจการเฉพาะในหน้าที่ของเจ้าอาวาสเพราะเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติโดยตรงเจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการโดยเฉพาะงานบางอย่างเริ่มแล้วผ่านการพิจารณาตามลำดับทั้งฝ่ายคณะสงฆ์และฝ่ายราชอาณาจักรบางอย่างเริ่มต้นจากเจ้าคณะและหรือเจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักรหรือผู้มีศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์ทั้งนี้ย่อมเป็นไปตามระเบียบแบบแผนคณะสงฆ์ ดังนั้น ผู้จัดการสาธารณูปการได้แก่

๑. เจ้าอาวาส
๒. เจ้าคณะ
๓. เจ้าหน้าที่ทางราชอาณาจักร
๔. ผู้เจริญด้วยศรัทธามุ่งช่วยการวัดและการคณะสงฆ์

^{๒๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๖๐.

การจัดการศาสนสมบัติ หมายถึงการลงมือปฏิบัติงานองค์กร ๖ ประการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงานการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ได้แก่การก่อสร้าง ศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น^{๒๕}

งานปกครองเป็นงานหลักซึ่งกว้างขวางยิ่งใหญ่ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลายและเป็นงานที่ไม่สำเร็จ ต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา ถ้างานปกครองดำเนินไปอย่างใดงานอื่น ๆ ก็จะดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะอื่น ๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้เช่นกัน ผู้ปกครองวัดก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้บริหารอันดับที่ ๙ เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่ เพราะต้องปกครองวัด คำว่า “วัด” มีความหมาย ๒ ประการ คือ หมายถึง ศูนย์กลางแห่งการพระศาสนาทั้งปวง และหมายถึงแหล่งรวมของส่วนประกอบที่สำคัญของพระศาสนา ๕ ประการ คือ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนธรรมและศาสนกิจ เป็นต้น^{๒๖}

การจักการศาสนสมบัติ จึงเป็นกระบวนการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ เน้นกิจกรรมการพัฒนาภายในวัดเป็นงานหลัก งานอื่นๆ เป็นงานรองภายใต้หลักการ ๓ ประการ คือ ดูแลรักษาของเก่าไว้ให้ได้ สร้างสรรค์พัฒนาของใหม่ให้งอกเงย^{๒๗}

การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด การดูแลและรักษา การก่อสร้างอาคารสถานที่เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กุฏิสงฆ์ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชน และบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ^{๒๘}

แนวความคิดเกี่ยวข้องกับการบริหารวัดสมัยใหม่ดังนี้^{๒๙}

- ๑) การสร้างค่านิยม
- ๒) จัดโครงสร้าง
- ๓) จัดระบบงาน
- ๔) บุคลากร

^{๒๕} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์คงคปญโญ), เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕๖-๕๗.

^{๒๖} พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), ธรรมญาณนิพนธ์: ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐.

^{๒๗} พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล), การบริหารวัด, (ราชบุรี: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๗๔.

^{๒๘} กรมการศาสนา, หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๗.

^{๒๙} สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนาตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๓), หน้า ๔๖.

๖) เสริมทักษะ

๗) กลยุทธ์

การสาธารณูปการว่า คือ การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด ความสำคัญของการสาธารณูปการโดยรวมหมายถึงการพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำให้วัดมีความสะอาด ร่มรื่น สะดวกสบาย การทำถนนทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้การสาธารณูปการเป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งที่เป็น รักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน และพระสงฆ์ในวัด ในการนี้ให้รวมถึงการดูแลรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์ มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษาเช่น ทรงตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษาวัตถุสิ่งของของสงฆ์ซึ่งเรียกว่า ภัณฑาคาริก โดยเฉพาะศาสนสมบัติแบ่งเป็น ๒ อย่างคือ ๑.ศาสนสมบัติของวัดคือวัดใดวัดหนึ่งเป็นหน้าที่สงฆ์ในวัดนั้นซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นต้น ช่วยกันดูแลรักษาให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ๒.ศาสนสมบัติกลางคือทรัพย์สินอันมิใช่เป็นศาสนสมบัติวัดแต่เป็นของสงฆ์ส่วนกลาง เช่นที่ดิน และผลประโยชน์วัดร้าง ทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ส่วนกลาง ศาสนสมบัติกลางเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงสุดดูแลรักษา ทั้งนี้การจัดการศาสนสมบัติภายในวัดจะต้องยึดหลักให้ถูกต้องตามกฎหมาย พระธรรมวินัย มติมหาเถรสมาคม และไม่ให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไป

หลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาสส่วนกลาง ง่าย ๆ ก็คือภารกิจด้านการก่อสร้างซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาอาคารศาสนสมบัติของวัด เช่นการสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมา การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดีด้วยการจัดทำบัญชีเสนาสนะและศาสนสมบัติของวัดเป็นต้น

ระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารในวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่าอยู่ พ.ศ.๒๕๓๗ ดังต่อไปนี้^{๓๐}

ข้อ ๔ วัดใดมีความประสงค์จะปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ของวัดขึ้นใหม่ในที่ดิน หรือที่ธรณีสงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่าปลูกสร้างอาคารอยู่ก่อนก็ดี จะปรับปรุงแก้ไขอาคารของวัด ซึ่งปลูกสร้างอยู่ในวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ของวัดอันมีผู้เช่าอยู่ก่อนให้เป็นอาคารพาณิชย์ก็ดี ให้ดำเนินการตามวิธีการดังต่อไปนี้

(ก) วัดดำเนินการปลูกสร้างเป็นอาคารของวัด โดยขอให้ผู้เช่าที่ดินหรืออาคารนั้นบริจาคค่าปลูกสร้างตามราคาที่ปลูกสร้าง และให้ได้สิทธิการเช่ามีกำหนดจำนวนปีตามสมควรแก่ท้องที่ในกรณีเช่นนี้ ถ้าผู้เช่าบริจาคมูลค่าบำรุงวัดด้วยก็ให้ขยายเวลาเช่าออกไปอีกตามสมควรแก่จำนวนมูลค่าบำรุงวัดในการเก็บค่าเช่า ให้จัดเก็บตามความเหมาะสมของอาคารและท้องถิ่น ส่วนการทำสัญญาเช่าให้เป็นไปตามมาตรา ๔๐ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.๒๕๐๕

^{๓๐} กองแผนงาน, **คู่มือพระสังฆาธิการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔), หน้า ๒๗๙.

(ข) ในกรณีดังกล่าวใน (ก) ถ้าผู้เช่าที่ดินหรืออาคารนั้นไม่สามารถบริจาคค่าปลูกสร้างอาคารได้ก็ดี ไม่มีความประสงค์จะเช่าที่ดินหรืออาคารนั้นต่อไปก็ดีวัดจะมอบให้ผู้อื่นปลูกสร้างอาคารก็ได้ โดยยกกรรมสิทธิ์ให้แก่วัดทันที พร้อมกับมีเงื่อนไขตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา และให้วัดช่วยรื้อย้ายอาคารจากที่เช่า หรือค่าขนย้ายออกจากอาคารให้แก่ผู้เช่าตามจำนวนอันควร

(ค) เมื่อวัดได้ดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้เช่าที่ดินหรืออาคารดังกล่าวใน (ก) หรือ (ข) แล้วแต่กรณี แต่ผู้เช่าที่ดินหรืออาคารนั้นไม่ยอมตกลงด้วย ให้วัดหรือผู้จัดประโยชน์แทนวัดเสนอข้อขัดแย้งไปยังคณะกรรมการตามความในข้อ ๖ ในกรณีเช่นนี้ผู้เช่ามีสิทธิที่จะเสนอข้อขัดแย้งนั้นเองก็ได้

การบริหาร เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการที่กระทำด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวัง และต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา^{๓๑}

ศาสนสมบัติ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ กล่าวว่า เป็น “คำนาม” หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ สำหรับ ศาสนสมบัติ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง นั้นหมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง

๓. กิจการของวัดอื่น ๆ เช่นการจัดงานวัด การรับบริจาค

๔. การศาสนสมบัติของวัด

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วน ทุกชั้น ต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติและส่งเสริมการพัฒนาจัดการศาสนสมบัติของวัด

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติ ต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำ ในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา

๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควร แก่สภาพท้องถิ่นและก่อสร้างตามแบบแปลน

๓. ควบคุมให้แต่ละวัดสร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๔. ควบคุมการเงินและบัญชี รับ – จ่าย ของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี

๕. ควบคุมดูแลการเอกสารต่าง ๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

^{๓๑} พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ), การบริหารธุรกิจแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง^{๓๒}

การจัดการศาสนสมบัติของวัด^{๓๓} หมายถึงการบริหารงานคณะสงฆ์ ผู้บริหารต้องตั้งอยู่ในธรรม มีศีล มีความรู้ มีความกล้าหาญ มีความขยัน และรู้จักละสิ่งที่ไม่ควรละ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข ความเจริญแก่สังคม

การบริหารการคณะสงฆ์ในปัจจุบันว่า^{๓๔} ประกอบด้วยองค์การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๓๕ ดังนี้ การสาธารณูปการ หมายถึงการช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไป หรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษา และจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ ศาสนสถานให้วัดเรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ

บทบาทสาธารณูปการ^{๓๕} หมายถึงการพัฒนาสาธารณูปการ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ พัฒนาวัด พัฒนาคณะในวัด และพัฒนาชุมชน เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ความมุ่งหมายของการสาธารณูปการ ก็เพื่อบำรุงรักษาและส่งเสริมวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้พัฒนาสภาพรื้อไป ในปัจจุบันการกิจการคณะสงฆ์ และการพัฒนาพระศาสนาตามสาธารณูปการของวัดแบ่งได้เป็น ๓ เรื่องดังต่อไปนี้ การบูรณะและพัฒนาวัด การก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด

สรุปได้ว่า การจัดการศาสนสมบัติ เป็นภาระหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา ๓๗ (๑) ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ผู้บริหารทุกรูปต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บท การก่อสร้างและรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการเป็นอย่างดีมีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้างการบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบบรมรื่นเป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์การรักษาดูแลทะนุบำรุง ศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่างถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถานคือดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้

๒.๒.๒ ปัญหาข้อกฎหมายของการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

^{๓๒} พระพะยอม กลฺยาณ, การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙.

^{๓๓} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, หน้า ๔๑.

^{๓๔} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ, หน้า ๙.

^{๓๕} พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภณ), พุทธศาสตร์บริหารศรัณ, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗๔.

จากการทบทวนวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการจัดการศาสนสมบัติ พบว่า ทรัพย์สินที่เป็นของพระศาสนาเรียกว่าศาสนสมบัติ กฎหมายสงฆ์แบ่งศาสนสมบัติเป็นสองประเภทคือ ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง อีกประเภทคือศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง เช่นโฉนดที่ดินของวัด อาคารเสนาสนะของวัด ฯลฯ สำหรับผู้มีอำนาจดูแลจัดการศาสนสมบัติของวัดก็คือเจ้าอาวาส ส่วนการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง และเนื่องจากวัดเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ การดูแลรักษาและจัดการก็เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้แทนของนิติบุคคล คือ วัด แต่แม้ว่าการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดใดๆ จะเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดนั้นๆ ก็ตามการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดที่เจ้าอาวาสจะกระทำได้นั้น จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และจำเป็นต้องเป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดวิธีการปฏิบัติในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดไว้เป็นแม่บทให้เจ้าอาวาสถือปฏิบัติ ซึ่งการจัดการทรัพย์สินของวัดในด้านการลงทะเบียนทรัพย์สิน การจำหน่ายออกจากทะเบียน การทำทะเบียนที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่า วัดสามารถกระทำได้โดยเรียบร้อย เพราะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ประกอบกับแบบทะเบียน แบบบัญชี และแบบพิมพ์อื่นๆ กรมศาสนาได้กำหนดไว้ให้แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการดูแลและจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของวัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านพระศาสนาเอง และการจัดหารายได้เพื่อทำนุบำรุงรักษาวัด ก็ยังประสบปัญหาในการดำเนินการหลายประการ อาทิปัญหาอันเนื่องด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง^{๓๖}

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายเถรสมาคม บางส่วนไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากกฎหมายต่างๆ เหล่านี้มีพื้นฐานมาจากพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๑๔๘๔ แม้จะมีการแก้ไขปรับปรุงมาตามลำดับก็ตาม ก็ยังคงมีลักษณะบางประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป คือ^{๓๗}

๑.การเป็นผู้แทนของวัดของเจ้าอาวาสในการจัดการศาสนสมบัติของวัดวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล ตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนั้น จึงต้องตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่นๆ ด้วย วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเช่น เรื่องสถานะนิติบุคคลของวัด เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ที่จะพึงมีได้เฉพาะบุคคลธรรมดา การแสดงเจตนาในการใช้สิทธิและหน้าที่จึงจำเป็นต้องมีผู้แทน ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๑

^{๓๖} กรมการศาสนา, พ.ร.บ. คณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕, (กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑๐.

^{๓๗} สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, วัดพัฒนาตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๒), หน้า ๔๘.

วรรคสามว่า “เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป” ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงเป็นทั้งผู้ปกครองของวัด ตามมาตรา ๓๗ (๒) และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา ๓๑ วรรคสาม ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา ๔๕ ตำแหน่งเจ้าอาวาส จึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง หน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของเจ้าอาวาส คือ บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ตามมาตรา ๓๗ (๑) การจัดการศาสนสมบัติของวัดในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถสูงใน การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านศาสนาและด้านรายได้ของวัด เจ้าอาวาสในฐานะผู้แทนของวัดมีทั้งบทบาทของสงฆ์ที่จะต้องจรรโลงพระพุทธศาสนา รวมไปถึงการปกครองสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชาในวัดและปกครองสอดส่องคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือ พำนักพักอาศัยอยู่ในวัดอีกทั้งยังทำหน้าที่ในการจัดการกิจการต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับวัดทั้งสิ้น โดยเฉพาะในฐานะผู้แทนของวัดในการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นศาสนสมบัติของวัด เจ้าอาวาสต้องมิผลผูกพันทางกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นๆ แต่การกำหนดคุณสมบัติของเจ้าอาวาส ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๖ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนผู้บริหาร เป็นการให้ความสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์เท่านั้นไม่ได้กำหนดคุณสมบัติด้านการ ศึกษาในทางโลกเอาไว้ด้วย การจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ อันเป็นศาสนสมบัติของวัด กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าประเด็นที่ต้องเกี่ยวข้องกับกฎหมาย เช่น นิติกรรมสัญญา เป็นต้น รวมไปถึงศาสตร์ในการบริหาร ซึ่งหากขาดความรู้ความเข้าใจการศึกษาทางโลกแล้ว อาจเป็นผลเสียและส่งผลไปถึงการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นที่จะเข้ามารองรับอำนาจ ของเจ้าอาวาสในฐานะผู้รับมอบอำนาจ รวมไปถึงการวางมาตรการหรือการมอบอำนาจให้บุคคล คณะกรรมการ หรือคณะบุคคล ดำเนินการบริหารจัดการฯ แทนเจ้าอาวาส ก็อาจเกิดผลเสีย และไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการได้ นอกจากนี้ตำแหน่งเจ้าอาวาส มาตรา ๔๕ ถือว่าเป็นเจ้าพนักงาน ตามประมวลกฎหมายอาญา ๒ ถ้าเจ้าอาวาสหรือผู้แทนเจ้าอาวาสหรือผู้จัดประโยชน์ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนิน การจัดประโยชน์แทนวัดโดยมิชอบ โดยหลักปฏิบัติดังกล่าวทั้งรู้และไม่รู้เท่าถึงการณ ถือว่ามีความผิดทางกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว หากขาดการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ของวัดที่เหมาะสม เจ้าอาวาสอาจจะมี ความผิดในฐานะเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้

๒.การแต่งตั้งไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัด เป็นผู้จัดการศาสนสมบัติของวัดการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตีรี้ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มหาเถรสมาคมตรากฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนไวยาวัจกร ทั้งนี้ คำว่า “ไวยาวัจกร” หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกความจ่าย “นิตยภัต” และมีอำนาจดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดได้ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นหนังสือ นิตยภัตตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการเบิกจ่ายนิตยภัต พ.ศ. ๒๕๑๔ หมายถึง เงินงบประมาณที่กรมการศาสนาได้รับเป็นประจำปีเพื่อจ่ายถวายอุปัชฌาย์ ให้แก่พระภิกษุผู้ได้รับแต่งตั้งหรือพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามที่กำหนดไว้ในบัญชีอัตรานิตยภัต พระภิกษุผู้มีตำแหน่งหลายตำแหน่ง ทางราชการจะถวายนิตยภัตในตำแหน่งที่สูงกว่าเพียงตำแหน่งเดียว พระภิกษุผู้ได้รับแจ้งการถวายนิตยภัต ในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ ให้ไวยาวัจกร ไปขอเบิกนิตย

ภัตที่กรมการศาสนา ในเขตจังหวัดอื่นให้ไวยาวัจกรไปขอเบิกนิตยภัตที่จังหวัดซึ่งพระภิกษุรูปนั้นสังกัดอยู่ภายในเดือนกันยายนของปี

การจัดหาประโยชน์จากศาสนสมบัติวัด ในกรณีที่มีที่ดินมากพอจะนำมาหาประโยชน์ได้ ก็ให้วัดเหล่านั้นจัดหาประโยชน์เข้าวัดจากที่ดินเหล่านั้นได้ โดยการตั้งไวยาวัจกรเป็นตัวแทนของเจ้าอาวาส หรือแต่งตั้งผู้จัดหาประโยชน์ของวัดขึ้นดำเนินการ เหตุที่ต้องแต่งตั้งไวยาวัจกร ก็เพราะว่าการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติวัด โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์เป็นเรื่องธุรกิจการค้าเชิงพาณิชย์ และการเงิน ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะให้เจ้าอาวาสเข้ามาจัดการด้วยตนเอง กฎหมายจึงตั้งให้ไวยาวัจกรเป็นตัวแทนเจ้าอาวาส และเป็นตัวแทนของวัด ซึ่งวัดต้องรับผิดชอบในการกระทำนั้น ถ้าได้กระทำภายในของเขตอำนาจที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น ตำแหน่งไวยาวัจกร จึงเป็นตำแหน่งที่สำคัญสำหรับกิจการของคณะสงฆ์ตำแหน่งหนึ่ง ตามบทบัญญัติกำหนดให้ช่วยงานเจ้าอาวาส หรือ แทนเจ้าอาวาสเมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่จากเจ้าอาวาส จึงจะมีอำนาจโดยสมบูรณ์ในการดูแลรักษาและจัดการทรัพย์สินของวัดตามที่ได้รับ มอบหมาย จากคุณสมบัติของคฤหัสถ์ ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นไวยาวัจกร กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่ายังไม่ได้กำหนดคุณสมบัติบางประการของไวยาวัจกรที่ เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เช่น ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติทางการศึกษาของไวยาวัจกร อีกทั้งวาระในการดำรงตำแหน่ง และการสรรหาตัวบุคคลที่เหมาะสมกับกิจการที่ได้รับมอบอำนาจเฉพาะเรื่อง อำนาจในการแต่งตั้งไวยาวัจกร นั้น คือ เจ้าอาวาสของวัดนั้นปรึกษาสงฆ์ในวัดพิจารณาคัดเลือกคฤหัสถ์ผู้มีคุณสมบัติ ตามที่กำหนดไว้ และโดยทั่วไปแล้วเจ้าอาวาสมักจะแต่งตั้งบุคคลที่มีความคุ้นเคย หรือญาติพี่น้อง ให้เป็นผู้จัดการประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด และในการจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์บางประการจะต้องเกี่ยวข้องกับตัวบท กฎหมาย เช่น การทำนิติกรรมสัญญาต่างๆ ซึ่งจะต้องรู้เรื่องกฎหมายอย่างถ่องแท้ ดังนั้นหากไวยาวัจกร ไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมย่อมทำให้เกิดผลเสียในการบริหารจัดการอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็น ศาสนสมบัติของวัดได้

๓.การควบคุมตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจของผู้เกี่ยวข้องจากกรณีผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบอำนาจ ในฐานะที่วัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ตามความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และตามความในมาตรา ๓๗ (๑) เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดำเนินการดูแลรักษาประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด และเจ้าอาวาสมีอำนาจในการแต่งตั้งไวยาวัจกรได้ตามกฎหมายอาศรัย พ.ศ. ๒๕๓๖ ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร ซึ่งอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๕ ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

ผู้แทนและตัวแทนในการจัดการดูแลรักษาศาสนสมบัติในอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัด คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ต้องดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎ กระทรวง ฉบับที่ ๒ (๒๕๑๑) ซึ่งข้อ ๓ กำหนดให้การเช่าที่ดินหรืออาคาร เจ้าอาวาสต้องจัดให้ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัด ซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง และเก็บรักษาทะเบียนและหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐาน โดยที่กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๓ นี้ ไม่ได้บัญญัติการควบคุมตรวจสอบของเจ้าอาวาสไว้ และในข้อ ๖ กำหนดให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาส แต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้

ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง โดยตรวจได้เสมอในเมื่อมีความประสงค์จะตรวจ แต่ไม่ควรทิ้งระยะเวลานานเกินไป และอาจมอบหมายให้ภิกษุรูปอื่นที่มีความรู้ทางบัญชีทำการตรวจแทนได้ อันเป็นการตรวจสอบเบื้องต้นของเจ้าอาวาส ซึ่งถ้าพบว่าไวยาวัจกรทุจริตต่อหน้าที่หรือไม่ปฏิบัติหน้าที่จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง หรือประมาทเลินเล่อในหน้าที่เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่วัดอย่างร้ายแรง เจ้าอาวาสอาจสั่งถอดถอนไวยาวัจกรผู้นั้นออกจากหน้าที่ได้ โดยอนุมัติของเจ้าคณะอำเภอตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๘ (พ.ศ. ๒๕๓๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกรสำหรับผู้จัดประโยชน์เป็นอำนาจในการแต่งตั้งของเจ้าอาวาส จึงอาจถอนคืนการจัดประโยชน์จากผู้นั้นได้ โดยแจ้งการถอนคืนแก่ผู้นั้นเป็นหนังสือไว้เป็นหลักฐาน อันเป็นการควบคุมตรวจสอบของเจ้าอาวาสได้อย่างสมบูรณ์ แต่สำหรับเจ้าอาวาสซึ่งมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ตามมาตรา ๓๗ (๑) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ นั้น ในบทกำหนดโทษ หมวด ๗ กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า ไม่ได้บัญญัติไว้ จึงไม่อาจควบคุมตรวจสอบได้โดยตรง อีกทั้งกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ในการดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติของวัด ก็ไม่ได้กำหนดอำนาจให้ผู้ใดในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนั้นถ้าเจ้าอาวาสฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และกฎกระทรวง ย่อมเกิดปัญหาในทางปฏิบัติในการควบคุมตรวจสอบ แต่ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นอาจใช้กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๖ (พ.ศ. ๒๕๓๕) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนผู้บริหาร ในหมวด ๔ จริยาผู้บริหาร ในข้อ ๔๓ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้บริหารต้องเอื้อเฟื้อต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ พระราชบัญญัติสมเด็จพระสังฆราชสวรวง และปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด ” ในการควบคุมดูแล แนะนำ ชี้แจง หรือสั่งให้เจ้าอาวาสผู้อยู่ในบังคับบัญชาปฏิบัติตามจริยาผู้บริหารได้ เนื่องจากการดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติของเจ้าอาวาสนั้น ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวง^{๓๔}

๔. การจัดการศาสนสมบัติของวัดตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมาตรา ๔๐ วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติไว้ว่า “การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎ กระทรวง” ซึ่งรัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัตินี้ ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ว่าด้วยการดูแลรักษา และ จัดการศาสนสมบัติของวัด ซึ่งผูกพันให้วัดต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนด และบางกรณีการดำเนินการจัดการศาสนสมบัติของวัดต้องได้รับความเห็นชอบ จากกรรมการศาสนา ก่อน ได้แก่ กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๒ กำหนดว่า “การกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัด ให้เป็นที่จัดประโยชน์ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อกรรมการศาสนาเห็นชอบและได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม” ในข้อ ๔ “การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กลบนา หรือที่วัดที่กั้นไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่าเกินสามปี จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรรมการศาสนา” และในข้อ ๕ “การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไปให้เก็บรักษาโดย ฝากรวมการศาสนา จังหวัด อำเภอ หรือ ธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ให้ฝากในนามของวัด” ข้อกำหนด

^{๓๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พุทธวิธีการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

ดังกล่าวนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ไม่เอื้อประโยชน์ในการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นศาสนสมบัติของวัด เกิดความล่าช้าและไม่สะดวกในการลงทุนเพื่อประโยชน์ตอบแทนของวัด อีกทั้งไม่มีข้อบัญญัติใดทั้งในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎกระทรวง เป็นบทลงโทษ ถ้าไม่ปฏิบัติ ดังนั้นถ้าเจ้าอาวาสฝ่าฝืนกรรมการศาสนาก็ไม่มีอำนาจบังคับ แต่วัดอาจมีปัญหาด้านกฎหมายในสัญญาเช่าเกินสามปีในที่ดินสงฆ์ ที่กลบนา หรือที่จัดประโยชน์กับผู้เช่าได้^{๓๙} นอกจากนั้นกฎกระทรวงก็ไม่ได้บัญญัติถึงรายละเอียดและวิธีการจัดหาประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ของวัดอย่างชัดเจน ให้เป็นอำนาจของเจ้าอาวาสหรือตัวแทนที่จะจัดการหาประโยชน์ในที่ดินของวัดไป โดยลำพัง ไม่ต้องอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานทางราชการ ซึ่งถ้าเจ้าอาวาสไม่สอดคล้องดูแลไว้วางใจ ผู้จัดประโยชน์อย่างทั่วถึง หรือตัวแทนที่แต่งตั้งทำหน้าที่ได้ไม่ดีพอ เป็นบุคคลที่ไม่เหมาะสม หรือไม่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัด อาจสูญเสียผลประโยชน์เป็นจำนวนมากได้

๕. ลักษณะ ของการผูกพันในนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ และผลผูกพันตามกฎหมาย
ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ต่อผู้มอบอำนาจและผู้รับมอบอำนาจเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้แทนโดยชอบด้วยกฎหมายของวัด ในฐานะที่วัดมีสถานภาพเป็นนิติบุคคลตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ มีความชอบธรรมที่จะบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ของวัด กิจกรรมบางอย่างที่ต้องอาศัยรูปการบริหารจัดการในเชิงพาณิชย์อันเกี่ยวเนื่อง ด้วยอสังหาริมทรัพย์ของวัดตามกฎหมาย มีรูปแบบการจัดการตามกฎหมายในเรื่องของ นิติกรรมสัญญาเช่าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้เช่าที่ดิน หรืออาคาร ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัด ดังนั้นเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้แทนของวัดจึงมีผลผูกพันตามกฎหมายในอันที่จะลงนาม ในฐานะคู่สัญญาที่เข้าผูกพันในนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ ของวัด จากความไม่เหมาะสม รวมถึงข้อจำกัดในด้านวัฒนธรรมประเพณีสังคมไทยที่เคารพเทิดทูนพระภิกษุสงฆ์ จึงให้อำนาจเจ้าอาวาสที่จะมอบอำนาจให้กับบุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินการแทนเจ้า อาวาสได้ กฎกระทรวงฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แต่เนื่องจากเจ้าอาวาสในฐานะตัวการผู้มอบอำนาจเฉพาะ ซึ่งได้กระทำไปในขอบเขตของอำนาจตามกฎหมายอันจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ซึ่งเข้ามาเป็นคู่สัญญากับวัดผลผูกพันดังกล่าวระหว่างผู้มอบอำนาจ และผู้รับมอบอำนาจ กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า ยังมีได้มีการกำหนดไว้อย่างเด่นชัดในพระราชบัญญัติพระสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอันเป็นอุปสรรคอย่างอื่นในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัด โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ในการจัดการดูแลรักษา และหาประโยชน์ในศาสนสมบัติ เนื่องจากวัดเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ เช่น ที่ดิน ซึ่งตามกฎหมายฉบับที่ ๒ ได้กำหนดให้ผู้มีหน้าที่ในการดูแลรักษาและจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัด หลายฝ่ายด้วยกัน ซึ่งอาจจะอยู่ในฐานะ “ผู้แทน” ของวัด หรือ “ตัวแทน” ของวัด ถ้าได้กระทำการใดๆ ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

^{๓๙} คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๗๔๑/๒๕๔๑, ที่ดินพิพาทเป็นทรัพย์สินที่พระภิกษุ ส. ได้มาในระหว่างเวลาที่อยู่ในสมณเพศ และพระภิกษุ ส. ไม่ได้จำหน่ายไปในระหว่างมีชีวิตหรือทำพินัยกรรมอย่างอื่น ที่ดินพิพาทจึงตกเป็นกรรมสิทธิ์ของวัด ซึ่งเป็นวัดที่เป็นภุมมิลำเนาของพระภิกษุ ส. ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๖๒๓ ดังนี้ ไม่ว่าโจทก์จะเข้ามาโดยสุจริตไม่ก็ตาม โจทก์ก็ย่อมไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาท เพราะตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓๔ ที่วัดจะโอนกรรมสิทธิ์ได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติโจทก์ย่อมไม่มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยซึ่งอาศัยอยู่ในที่ดินพิพาทได้.

โดยชอบด้วย กฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ แล้ว ก็ถือว่าได้กระทำภายในกิจการเพื่อประโยชน์แก่วัด โดยชอบด้วยกฎหมาย วัดจึงมีหน้าที่ต้องผูกพันในกิจการนั้น ๆ

๖. อำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาในคณะสงฆ์ในการควบคุมดูแลการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัดการปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒ “คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม” และมาตรา ๒๐ ทวิ ได้บัญญัติไว้ว่า “เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์” สำหรับการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้จัดแบ่งเขตปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล โดยมีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ปกครองตามลำดับชั้น การปกครองคณะสงฆ์มีขั้นตอนที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการค่อนข้างยาวนาน อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการควบคุมดูแลในปกครองของสงฆ์ได้ โดยเฉพาะการบริหาร จัดการผลประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ซึ่งเป็นศาสนสมบัติของวัด อีกทั้งไม่มีข้อบัญญัติถึงอำนาจและหน้าที่ของผู้บริหารที่เป็นผู้บังคับบัญชาของเจ้าอาวาส ในการควบคุมดูแลการจัดประโยชน์ในศาสนสมบัติของวัดกฎกระทรวงกำหนดไว้เป็น เพียงการเสนอเรื่องตามลำดับชั้นถึงกรมการศาสนา

๗. วัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์วัดในประเทศไทย ตามสถิติข้อมูลของกรมการศาสนามีวัด ซึ่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จำนวนทั้งสิ้น ๓๒,๗๑๐ วัด๖ โดยไม่ได้กล่าวถึงจำนวนสำนักสงฆ์ ซึ่งวัดตามมาตรา ๓๑ แห่งพระบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มีสองอย่างคือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ และมาตรา ๓๒ กล่าวว่า “การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๐๗) ที่อาศัยอำนาจตามความใน มาตรา ๖ และมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้บัญญัติถึงการสร้างวัด การตั้งวัด การรวมวัด การย้ายวัด การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยไม่ได้กล่าวถึงการสร้างสำนักสงฆ์ ดังนั้น สำนักสงฆ์ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย ย่อมเป็นการใช้เรียกชื่อพ้องเป็นเพียงที่พักสงฆ์ คือ เป็นที่พำนักของพระภิกษุที่ไม่ได้ขออนุญาตสร้างวัดและตั้งวัดเพราะสำนักสงฆ์ ตามมาตรา ๓๑ นั้น อาจแปลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย คือ วัดที่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ซึ่งถ้าเกิดคดีความขึ้น๗ กรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า ที่พักสงฆ์ที่ไม่ได้ขออนุญาตในการสร้างวัด และการตั้งวัดย่อมไม่อยู่ในความคุ้มครองหรือในบังคับของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ดังเช่นมาตรา ๓๔ บัญญัติว่า “ที่วัด และที่ธรณีสงฆ์ จะโอนกรรมสิทธิ์ได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ๘ และห้ามมิให้บุคคลโดยกายอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่ วัด และที่ธรณีสงฆ์” มาตรา ๓๕ บัญญัติว่า “ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการ บังคับคดี๙” เมื่อที่พักสงฆ์ไม่ใช่วัด ย่อมไม่อยู่ในสายการปกครองของคณะสงฆ์ ทั้งฝ่ายสงฆ์ และฝ่าย

บ้านเมืองจึงควบคุมได้ยาก อีกทั้งการจัดประโยชน์ในอสังหาริมทรัพย์ ก็อาจไม่ถูกต้องตามกฎหมาย อาจก่อให้เกิดกรณีพิพาทขึ้นได้ ซึ่งอาจเป็นที่เสื่อมเสียแก่พระศาสนาได้เหมือนกัน^{๔๐}

สรุปได้ว่าเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่จัดการดูแลศาสนสมบัติของวัด และมาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ที่ว่า “พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามพระราชบัญญัตินี้ให้ถือว่า เป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา” ซึ่งจำเลยโต้แย้งว่าเป็นเพียงการให้อำนาจไว้ เพื่อควบคุมและคุ้มครองวัดอย่างเดียวกับเจ้าพนักงานเท่านั้น มิได้มีผลบังคับว่า ถ้าทำผิดจะต้องเป็นเรื่องเจ้าพนักงานกระทำความผิดด้วยโดยตรง ดังที่กฎหมายลักษณะอาญาบัญญัติไว้ในเรื่องเจ้าพนักงานกระทำความผิดนั้น ฯลฯ คำว่า “ให้ถือว่าเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมายลักษณะอาญา” นั้น บ่งชี้ว่า อำนาจ และหน้าที่ พร้อมมูลทั้ง ๒ ประการ กล่าวคือ เมื่อมีอำนาจในวัดเหมือนเจ้าพนักงานแล้ว หากกระทำความผิดในหน้าที่ก็ต้องผิดฐานเจ้าพนักงานกระทำความผิดด้วย โดยนัยเช่นเดียวกัน

๒.๒.๓ ลักษณะงานของการจัดการศาสนสมบัติของวัด

การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่การก่อสร้างศาสนาวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่าและการปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมหรือที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ขอเสนอแนะดังนี้

ระยะเริ่มสร้างวัด ก่อนแต่จะสร้างวัดควรจัดหาสถานที่ตั้งวัดให้ได้ก่อนโดยเจ้าของที่ดินยอมยกให้เมื่อได้ที่ดินแล้วควรเขียนแผนผังวัดและแบบแปลนสิ่งก่อสร้างให้เหมาะสมกับสภาพที่ดินและเหมาะสมแก่ชุมชนผู้จะบำรุงวัด รวบรวมทรัพย์สินและวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ก่อสร้างให้ได้พอควรแล้วจัดทำเอกสารขออนุญาตสร้างวัดตามแบบของทางราชการ เมื่อได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและได้สร้างเสนาสนะพอควรแล้วจึงขอตังวัดตามแบบของทางราชการ เมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศตั้งวัดแล้วคณะสงฆ์จึงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รับโอนที่ดินและรับถวายเสนาสนะเป็นของสงฆ์ พร้อมบันทึกประวัติวัดไว้เป็นหลักฐาน การจัดการระยะนี้เป็นภาระคนอื่นดำเนินการ มาก่อนเจ้าอาวาสจะได้ปฏิบัติก็ต่อเมื่อได้รับแต่งตั้งแล้ว

ระยะตั้งวัดแล้ว เมื่อตั้งวัดแล้วหรือกรณีที่เจ้าอาวาสรับช่วงตำแหน่งจากรูปอื่นซึ่งมีวัดมานานก็ตามควรดำเนินการดังนี้ ถ้าเดิมไม่มีแผนผังวัดเลยควรเร่งเขียนแผนผังวัดและแบบแปลนเสนาสนะใหม่ ถ้ามีอยู่แล้วต้องดำเนินการก่อสร้าง หรือซ่อมแซมหรือปรับปรุงตามแผนผังวัดและแบบแปลนเดิม เว้นแต่มีการขยายที่ตั้งวัดให้กว้างขวางขึ้น ในกรณีเช่นนี้หากต้องการแผนผังวัดใหม่ ก็เขียนใหม่โดยอาศัยแผนผังเดิมเป็นหลักและควรขออนุญาตจากเจ้าคณะผู้ปกครองและดำเนินการเพื่ออนุมัติจากมหาเถรสมาคม แบบแปลนเสนาสนะนั้นควรยึดทรงไทยอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นหลักหรือยึดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ การก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์หรือตกแต่งบริเวณวัดเจ้าอาวาสควรรับฟังความคิดเห็นพระภิกษุสามเณรในวัดละทายกทายิกาผู้บำรุงวัดเป็นหลักประกอบการตัดสินใจและการก่อสร้างใด ๆ ในวัดควรคำนึงถึงแหล่งมาแห่งทรัพย์สินและความ

^{๔๐} คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๔๙๐/๒๕๔๒, ระหว่างวัดโนนสูง และนายสมร บุญคน กับพวกจำเลย ว่า วัดที่ได้รับอนุญาตให้สร้างเป็นวัดได้ แต่ยังไม่ดำเนินการจัดตั้งเป็นวัด เป็นเพียงสำนักสงฆ์ไม่มีอำนาจฟ้องคดี จึงถือว่ายังไม่เป็นนิติบุคคล.

เหมาะสมกับชุมชนเป็นหลัก และควรระมัดระวังอย่าให้มีการแตกแยกความคิดระหว่างบ้านกับวัด เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ^{๔๑}

แผนผังวัด การกำหนดแผนผังวัดมิใช่เรื่องยุติตายตัวย่อมมีข้อยืดหยุ่นถ่ายเทไปตาม เหตุการณ์ ขอให้คำนึงขนาดของวัดและชุมชนพร้อมสภาพที่ดินที่ตั้งวัดและความเหมาะสมเป็น สำคัญ^{๔๒}

วัดขนาดเล็ก วัดขนาดเล็กและตั้งอยู่ในชุมชนขนาดเล็กควรจัดแผนผังขนาดย่อม โดยให้มี ถนนหนทางเชื่อมพองามกับให้มีสนามหญ้าและที่ปลูกต้นไม้ไว้ส่วนหนึ่ง เสนาสนะควรมีเฉพาะที่ขาด ไม่ได้คือ กุฏิศาลาการเปรียญและอุโบสถและควรกันบริเวณไว้เป็นเขตฌาปนสถานพร้อมกะลิ่งก่อสร้าง ไว้ในแผนผังคือเมรุเผาศพ (แบบใหม่) ศาลาบำเพ็ญกุศลส่วนเสนาสนะอื่นๆ ถ้าจำเป็นจริงจึงให้มี เพราะถือนโยบายประหยัด

วัดขนาดกลาง วัดขนาดกลางและตั้งอยู่ในชุมชนขนาดกลาง ที่ตั้งวัดกว้างขวาง ควร จัดแบ่งออกเป็นเขต คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตการศึกษา และเขตสาธารณสงเคราะห์ ปัน เขตด้วยถนนหรือลำคลอง จัดเป็นสนามหญ้าบริเวณปลูกต้นไม้ (สวนป่า) และแดนอภัยทาน ตามควร แก่ที่ตั้งวัดและชุมชน เสนาสนะควรมีมากกว่าวัดขนาดเล็ก คือ กุฏิเป็นหมู่ ศาลาการเปรียญ อุโบสถ โรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนการศึกษาสงเคราะห์ เขตสาธารณสงเคราะห์หรือฌาปนสถาน ควร แยกเป็นส่วนหนึ่ง กำหนดสิ่งก่อสร้างให้ชัด เช่น เมรุเผาศพ (แบบใหม่) ศาลาบำเพ็ญกุศล ที่เก็บศพ โรง ครุฑ

วัดขนาดใหญ่ วัดขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในชุมชนขนาดใหญ่ ควรจัดแบ่งเขตให้เหมาะสม กว่าวัดขนาดกลาง หรืออาจเพิ่มเขตจัดประโยชน์เข้าอีก เสนาสนะก็อาจมีมากกว่าและประณีตขึ้นตาม สมควรแก่ขนาดวัดและชุมชน

การเขียนแผนผังวัดนี้ ขออุปถัมภ์อุปกรณ์บางส่วนได้จากกรมการศาสนา เพื่อให้ได้ มาตรฐานแบบเดียวกัน เมื่อเขียนเสร็จแล้ว เสนอตามลำดับถึงกรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ และ เสนอมหาเถรสมาคม เพื่ออนุมัติเป็นหลักต่อไป

การตกแต่งวัด จะขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ก็ตาม ควรได้มีการตกแต่งให้น่า รื่นรมย์เหมาะสมกับ คำว่า “ อาราม ” เช่น จัดทำถนนเข้าวัดและภายในวัด จัดทำความสะอาดวัดเป็น ประจำทุกสัปดาห์ จัดปลูกไม้ยืนต้นริมถนนหนทาง จัดทำป้ายบอกชื่อวัด ที่ตั้งระยะทาง ที่ทางแยกเข้า วัด ถนนสายหลัก จัดทำป้ายหน้าวัด ทำป้ายประชาสัมพันธ์กิจการภายในวัด เขียนแผนผังวัดลงใน กระดานขนาดใหญ่ติดไว้ในที่เปิดเผย การทำป้ายชื่อวัดนั้น ขอให้บอกชื่อทางราชการและให้ถูกต้อง ตรงกันทั้งป้ายถนนแยกเข้าและป้ายหน้าวัด

^{๔๑} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๓.

^{๔๒} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์คณฺจกฺกณฺโณ), **การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

การจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการคณะสงฆ์ แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้บริหารระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ

(๑) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติ

(๒) ส่งเสริมการจัดการศาสนสมบัติ

การควบคุมนั้นเจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ถ้าเพิกเฉยเสียเป็นการละเว้นการปฏิบัติต้องสอดส่องดูแลชี้แจงแนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑) ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา

๒) ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัด ให้อยู่ในหลักประหยัดและพอเหมาะพอควรแก่สภาพท้องถิ่น และให้ก่อสร้างตามแบบแปลน

๓) ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทยหรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๔) ควบคุมการเงินและบัญชีรับ - จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญญัติ

๕) ควบคุมดูแลการเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่นรายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖) ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตาม กฎ กระทรวง^{๔๓}

การส่งเสริม เจ้าคณะทุกชั้นควรส่งเสริมเจ้าอาวาสในการจัดการศาสนสมบัติ ดังนี้

๑) ออกตรวจตราเยี่ยมเยียนเจ้าอาวาสผู้เร่งรัดการพัฒนาวัด

๒) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาส

(๑) ในการจัดหาช่างดำเนินการก่อสร้าง

(๒) ในการดูแลแบบแปลนอาคารตลอดแผนผังวัด

(๓) ในการทุนก่อสร้างด้วยการขอเงินงบประมาณอุดหนุนจากทางราชการ

(๔) ชี้แจงแนะนำการปฏิบัติงานสาธารณูปการเพื่อให้ เข้าใจ ถูกต้อง

(๕) จัดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านซึ่งมีการสาธารณูปการเป็นเหตุ

๓) แนะนำการจัดงานวัด และการเรียไรให้เป็นไปตามระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคม

๔) ช่วยยกฐานวัดที่ได้พัฒนาดีแล้วเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง

๕) ช่วยยกย่องเจ้าอาวาสผู้มีผลงานสาธารณูปการดีหรือแม้มองเจ้าอาวาสและหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสก็ควรยกย่องด้วย แต่อย่าให้เกินกว่าเจ้าอาวาส

๖) แนะนำแจ้งการจัดประโยชน์ของวัดให้ถูกต้องตาม กฎ กระทรวง^{๔๔}

สรุปได้ว่าการบำรุงรักษาวัดและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี เป็นหน้าที่ของผู้บริหารวัดและคณะสงฆ์โดยตรง ในส่วนของรัฐและพุทธบริษัทจะต้องอุปถัมภ์ด้วยไม่ว่าจะก่อสร้างหรือบูรณะรักษาเสนาสนะของสงฆ์ ผู้บริหารทุกระดับต้องมองเห็นความสำคัญการจัดทำแผนแม่บทการ

^{๔๓} พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์คงคปญโญ), การพัฒนาพระสังฆาธิการภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๙.

^{๔๔} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์คงคปญโญ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๘.

ก่อสร้าง และรู้จักวิธีการบริหารงานสาธารณูปการ เป็นอย่างดี มีเทคนิคและวิธีการขอคำปรึกษากับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ขั้นตอนการดำเนินการก่อสร้าง การบริหารจัดการงานสาธารณูปการที่ดี และต้องรู้จักวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและพัฒนาวัดให้สงบร่มรื่น เป็นศูนย์กลางพัฒนาของชุมชน โดยกำหนดยึดหลักการบริหารบูรณปฏิสังขรณ์ การรักษาดูแลทุนบำรุงศาสนวัตถุ และการจัดทำวัดให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ถึงกระนั้นก็ตามพระสงฆ์จะมีเพียงหน้าที่ในการทำนุบำรุงรักษาเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการอนุรักษ์ศาสนสถาน คือ ดูแลรักษาศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและเป็นการอนุรักษ์สถานแก่อนุชนรุ่นหลังได้ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเป็นการปรับปรุงสภาพวัดและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัด โดยเน้นการปรับปรุงและแก้ไขข้อบกพร่องเดิมภายในวัดรวมทั้งส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมพระศาสนาในวัดให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสมบูรณ์ เพื่อสร้างวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งอารยธรรมอันเจริญรุ่งเรือง มีศาสนวัตถุ ศาสนสถานอันเป็นเครื่องหมายแห่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม บุคลากรทางศาสนามีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในสังคม สามารถแนะนำให้ประชาชนในสังคม พ้นจากความลุ่มหลงฟุ้งเฟ้อและดำรงอยู่ได้อย่างเป็นสุข มีการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์อย่างหลากหลาย ทั้งในด้านศาสนพิธี การให้การศึกษาการเผยแผ่ ศาสนธรรมและการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้วัดมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและที่สำคัญเพื่อให้พระศาสนาสร้างความสงบสุขได้อย่างแท้จริง

๒.๒.๔ ปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

จากการทบทวนปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ จะพบว่า ปัญหาอุปสรรคเรื่องการพัฒนาวัด ก็คือโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ เป็นการปกครองตามนโยบายของมหาเถรสมาคมเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย เป็นผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลคณะสงฆ์ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย แต่ปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานของคณะสงฆ์ก็ยังมีปัญหายู่มากมาย โดยกรมการศาสนาได้กล่าวถึงปัญหาของพระพุทธศาสนา วัด สงฆ์ และองค์กรสงฆ์ในประเทศไทย ว่ามีปัญหาอุปสรรคดังต่อไปนี้

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารผู้ปกครองดูแลวัด ซึ่งในการศึกษาค้นคว้านี้ ผู้จัดทำมุ่งศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของผู้บริหาร ใน ๔ ด้าน คือด้านบุคลากรด้านงบประมาณด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ ดังต่อไปนี้

ก. ด้านบุคลากร

การบริหารงานในทุกองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยสมาชิกหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนงานต่างๆ ให้ดำเนินไปตามแผนงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ทรัพยากรมนุษย์จึงถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดขององค์กรในบรรดาปัจจัยขั้นพื้นฐานทั้งหมด^{๔๔} การสรรหาบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งหรืองานที่มอบหมาย มีระบบการสรรหาอยู่ ๒ ระบบดังนี้

^{๔๔} ศาคร สุขศรีวงศ์, Management การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท จี พี ไชเบอร์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๖๖.

๑) ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System) เป็นการสรรหาบุคคลเข้าทำงานโดยได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับความรู้ความสามารถว่าเหมาะสมกับงานหรือไม่ เพียงแต่เห็นว่าเป็นพรรคพวกกัน วิธีนี้จะทำให้ขวัญของคนในองค์กรเสีย ไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานในองค์กร จึงทำให้ความจงรักภักดีต่อองค์กรมีน้อย วิธีนี้อาจเรียกว่า “การใช้เส้นสาย”

๒) ระบบคุณธรรม (Merit System) เป็นการสรรหาบุคคลเข้าทำงานโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และปัจจัยอื่นๆ เข้ามาช่วยในการตัดสินใจ โดยอาศัยเครื่องมือในการวิเคราะห์ เช่น การวิเคราะห์งาน (Job Analysis) การประเมินค่าของงาน (Job Evaluation) เป็นต้น

ข. ด้านงบประมาณ

งบประมาณ หมายถึงบัญชีแบบกำหนดรายรับรายจ่าย ดังนั้น ภาระงานด้านการจัดการงบประมาณเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ จึงเป็นเรื่องของการจัดทำบัญชีของวัด ทั้งนี้รวมถึงค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ ด้วย

ค่าใช้จ่าย คือ มูลค่าเงินที่ใช้เป็นค่าบริการหรือสินค้าต้องจ่ายเมื่อทำกิจกรรมใดๆ โดยอาจจ่ายในรูปแบบเงินสดหรือเครดิต

งบประมาณ เป็นแผนทางการเงินขององค์กรที่กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้น งบประมาณจึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างมากและอย่างกว้างขวาง เพราะงบประมาณจะต้องจัดสรรเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบาย วัตถุประสงค์ รวมไปถึงการใช้งบประมาณจะต้องสอดคล้องกับการจัดสายงาน

สรุปก็คือ งบประมาณ เป็นภาระงานเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีทั้งรายรับ รายจ่าย ที่เกิดขึ้นภายในวัด ในส่วนของกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยวัตถุประสงค์เพื่อก่อสร้างและรักษาสมบัติของวัด เช่น งบประมาณในการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัด เป็นต้น ซึ่งทั้งนี้ย่อมหมายถึง การบริหารจัดการเงินของวัดจากการบริจาคของพุทธศาสนิกชน ตลอดจนระบบและกรรมวิธีในการบริหารเกี่ยวกับงบประมาณและการเงินตลอดจนการใช้งบประมาณในการควบคุมงานด้วย

ค. ด้านวัสดุอุปกรณ์

องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญและมีความจำเป็นต่อทุกองค์การ คือ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องมือเพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการทรัพยากรในการบริหารทั้ง ๔ หรือ ๔Ms คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ ๖Ms ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมาก^{๔๖}

วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องทุนแรงในการทำงาน ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำงานของทุกองค์กร ซึ่งแม้บุคลากรขององค์กรจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ แต่หากขาดซึ่งวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานที่ดี มีประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานนั้นอาจไม่สัมฤทธิ์ผลตามต้องการได้

^{๔๖} สมคิด บางโม, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๕), หน้า ๖๑.

จ. ด้านการบริหารจัดการ

ระบบบริหารจัดการ (Management System) หมายถึง กลไก หรือระบบที่เกี่ยวข้องกับการให้ทิศทางและการควบคุมองค์การ อาทิ นโยบาย แผนงาน ขั้นตอนวิธีปฏิบัติ การดำเนินงาน การควบคุม ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ บุคลากร ทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน เพื่อให้ข้อกำหนดแห่งมาตรฐานหรือการจัดการใด ๆ ได้รับการปฏิบัติอย่างครบถ้วนและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่าปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด คือ เจ้าคณะควรจะเห็นว่าการจัดการศาสนสมบัติเป็นงานสำคัญโดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและพระศาสนาส่วนหนึ่ง เป็นงานที่ให้มองเห็นความสำคัญของเจ้าอาวาสได้เร็วกว่าอย่างอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่เจ้าอาวาสได้ดีแล้วการขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะน้อยลงตามลำดับ และความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้น เป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมและส่งเสริมการจัดการ ศาสนสมบัติของวัดจึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น

๒.๒.๕ พุทธวิธีในการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

จุดกำเนิดองค์การตามแนวพระพุทธศาสนาเมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมา สัมพุทธเจ้าแล้ว มีดำริที่จะเผยแผ่พระสังฆกรรมแก่เวไนยสัตว์ จึงทรงดำริถึงอาจารย์คือ อาฬารดาบสและอุทกดาบสเมื่อรู้ว่าท่านทั้งสองได้เสียชีวิตแล้ว พระพุทธองค์จึงได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ มีพระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะและพระอัสสชิ ที่อาศัยอยู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี เมื่อเสด็จไปถึงทรงแสดงธรรมชื่อว่าธัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรดท่านเหล่านั้น พอจบพระธรรมเทศนาพระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดาสิ่งทั้งปวงนั้นมีความดับไปเป็นธรรมดา” และทูลขอบรรพชาอุปสมบทในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ เรียกว่า วันอาสาฬหบูชา ซึ่งเป็นวันที่พระรัตนไตรครบ ๓ ประการ คือ พระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ จึงนับได้ว่าพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นพระสงฆ์องค์แรกที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ส่วนอีก ๔ คนที่เหลือพระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนอบรมจนได้ดวงตาเห็นธรรมและบรรลุอรหัตผลในเวลาต่อมา พระพุทธองค์ทรงประทานการบรรพชาด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทาโดยตรัสว่า “เธอทั้งหลายจงเป็นภิกษุมาเถิด”^{๔๗} ด้วยพระดำรินี้ทำให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

จากประเด็นที่กล่าวมานี้จะเป็นได้ว่าวันอาสาฬหบูชาเป็นจุดกำเนิดองค์การพระพุทธศาสนาขึ้นอย่างสมบูรณ์ โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำหรือผู้บริหารองค์การ และพระสงฆ์สาวกเป็นสมาชิก ซึ่งได้ร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อขับเคลื่อนองค์การให้เป็นไปตามนโยบาย ที่กำหนดไว้ คือ การประกาศพระธรรมวินัย ต่อมาพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรมแก่ยสกุลบุตร และสหายของยสะอีก ๔ คน คือ วิมล สุปาหุ ปุณณชิ ควัมปติ ซึ่งเป็นบุตรของเศรษฐีในกรุงพาราณสีนั่นเอง เมื่อ ๔

^{๔๗} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘/๒๕.

คนนี้ได้รับการบรรพชาแล้ว สหายอีก ๕๐ คน ของพระยสะที่เป็นชาวชนบททราบข่าวแล้วมีความคิดว่า ธรรมวินัยและการบรรพชาที่ยสะกุลบุตรโกณณณและนุ่งห่มผ้ากาสายะออกจากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิตนั้น คงจะไม่ตำหนิเป็นแน่ จึงได้พากันเดินทางมาหาพระยสะและได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้ารับฟังพระธรรมเทศนาจนได้ดวงตาเห็นธรรมและสำเร็จอรหัตผลในเวลาต่อมาทำให้องค์การพระพุทธศาสนามีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นรวมมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖๑ รูป เมื่อพระสงฆ์สาวกมีจำนวนมากพอสมควรแล้ว จึงมีพระดำรัสที่จะส่งพระสาวกออกไปปฏิบัติหน้าที่คือ การประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยได้ตรัสรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่หวิเวทนและมนุษย์ จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน”^{๔๘} พระดำรัสนี้ นับว่าเป็นนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์การพระพุทธศาสนาในกาลต่อมาเมื่อมีผู้เลื่อมใสใคร่จะบวชพระพุทธองค์ก็จะทรงประทานการบวชให้ด้วยพระองค์เองเรียกว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” และได้ทำการสั่งสอนพระสาวกในชั้นต้นจนได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยบุคคลพร้อมกับได้ส่งพระสาวกเหล่านั้นออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการบริหารองค์การในขณะนั้นทุกอย่างขึ้นตรงต่อพระพุทธเจ้า ฉะนั้นการประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของพระสาวกทั้งหลายจึงยึดถือปฏิบัติตามพระพุทธองค์เท่านั้น เนื่องจากในกาลนั้นพระพุทธองค์ยังไม่ได้บัญญัติพระวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครองคณะสงฆ์

ดังนั้นโครงสร้างองค์การพระพุทธศาสนาในช่วงระยะต้นของพุทธกาลนี้จึงมีลักษณะเรียบง่าย ซึ่งสามารถแสดงได้ ดังนี้

๑) การบัญญัติพระธรรมวินัย

พระธรรมวินัย เป็นคำที่ใช้เรียกพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ซึ่งเป็นคำประสมมาจากคำว่า ธรรม + วินัย พระธรรมคือความจริงของสิ่งทั้งหลาย เป็นเรื่องธรรมดามีอยู่แล้วในธรรมชาติ ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะเกิดหรือไม่เกิด มันก็มีอยู่อย่างนั้นเป็นธรรมดาเป็นธรรมชาติ เมื่อพระพุทธเจ้าค้นพบธรรมนั้นแล้วก็ทรงนำมาเผยแผ่เพื่อเกิดประโยชน์แก่หมู่มนุษย์ จากนั้นก็อาศัยหลักความจริงที่มีอยู่ในธรรมชาติซึ่งเป็นเรื่องของกฎแห่งเหตุปัจจัยนั้นมาจัดตั้งวางเป็นระบบระเบียบในหมู่มนุษย์เรียกว่า วินัย^{๔๙} หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สิกขาบทหรือศีล ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก อธิบายความหมายของคำว่า วินัยไว้ว่า “พระวินัยอันบัณฑิตผู้รู้สรรพแห่งวินัยทั้งหลาย กล่าวว่ วินัย เพราะมีนัยต่างๆ เพราะมีนัยพิเศษและเพราะฝึกกายและวาจา”

ดังนั้นจึงสามารถแยกความหมาย วินัย ออกเป็น ๓ นัย คือ^{๕๐}

^{๔๘} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๔๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **วินัยเรื่องที่ใหญ่กว่าที่คิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๒-๓.

^{๕๐} แสวง อุดมศรี, **เรียบเรียง, พระวินัยปิฎก ๑ ว่าด้วยมหาวิภังค์หรือภิกขุณีวิภังค์**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยวรงค์ พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๖-๗.

๑) วินัย หมายถึง นัยต่างๆ (วิริธ+นย) เพราะมีปาติโมกข์ ๒ คือ ภิกขุปาติโมกข์และภิกขุณีปาติโมกข์ มีวิภังค์ ๒ คือ ภิกขุวิภังค์และภิกขุณีวิภังค์และมีอาบัติ ๗ กอง

๒) วินัย หมายถึง นัยพิเศษ (วิเสส+นย) เพราะมีพระอนุบัญญัติเพิ่มเติมให้สิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้แล้วมีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น หรือผ่อนผันให้เหมาะสมแก่การกระทำความผิดหรือการล่วงละเมิด

๓) วินัย หมายถึง กฎหรือข้อบังคับสำหรับการฝึกอบรมกายและวาจา เพราะเป็นเครื่องป้องกันการประพฤตินี้ไม่เหมาะสมทางกายและวาจา

คำว่า วินัย นั้นมีคำที่เป็นไวยากรณ์หรือคำที่เขียนต่างกัน แต่ความหมายเหมือนกันหรือใกล้เคียงกันมาก มี ๓ คำ คือ ศีล สิกขาบท และพระบัญญัติ ซึ่งมีความหมายเดียวกันคือ เป็นข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาและการปกครอง โดยเฉพาะในหมู่พระสงฆ์

ในช่วงแรกของการก่อตั้งองค์การพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ายังไม่ได้บัญญัติ พระวินัย ทั้งที่เป็นปาฏิโมกข์และอภิสมจารพระภิกษุเมื่อเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาก็ถือปฏิบัติตามรูปแบบที่เป็นธรรมเนียมของพระพุทธเจ้า มีทั้งธรรมและวินัย คำสั่งและคำสอนอยู่ด้วยกัน ซึ่งจัดเป็นจารีตศีล เรียกว่าโอวาทปาติโมกข์ มีใจความสำคัญดังนี้

“การไม่ทำบาปทั้งปวง

การทำกุศลให้ถึงพร้อม

การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

นี่คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ความอดทน ความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง

พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นปริมัตถ

ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่ชื่อว่าบรรพชิต

ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่าสมณะ

การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ความสำรวมในพระปาติโมกข์

ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร

การอยู่ในเสนาสนะที่สงัด

การประกอบความเพียรในอธิจิต

นี่คือคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”^{๕๑}

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญเติบโตได้มีผู้ศรัทธาเข้ามาบวชเป็นจำนวนมาก ทำให้สังคมสังคมมีความหลากหลาย เป็นเหตุให้มีการประพฤติแตกต่างกันออกไป ตามฐานะและความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น ชนบทที่ตนอาศัยอยู่ การประพฤติผิดทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา จึงเกิดขึ้น อันเป็นเหตุให้

^{๕๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๘๓/๙๐-๙๑.

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปกครองและให้การศึกษาแก่พระภิกษุ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑) อาทิพรหมจริยสิกขา หมายถึง หลักการศึกษาในฝ่ายบพัญญู หรือข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นพุทธอาณาเพื่อป้องกันความประพฤติเสียหาย และวางโทษแก่ผู้ล่วงละเมิดโดยปรับอาบัติหนักบ้าง เบาบ้างและมีการสวดทุกกึ่งเดือน เรียกว่า พระปาติโมกข์

๒) อภิสมจาริกาสิกขา หมายถึง หลักการศึกษอบรมในฝ่ายชนบธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงาม สำหรับชักนำความประพฤติ ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงาม มีคุณค่า น่าเลื่อมใสศรัทธามากยิ่งขึ้น

การบัญญัติพระวินัยนั้น พระพุทธองค์ทรงคำนึงถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบหลักดังที่พระพุทธองค์ ทรงตรัสกับพระสารีบุตรเมื่อครั้งพระสารีบุตรได้ทูลขอร้อง ให้ทรงบัญญัติวินัย หรือสิกขาบท และแสดงปาติโมกข์แก่พระสาวก อันจะเป็นเหตุให้พรหมจรรย์ ดำรงอยู่ได้นาน ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตรัสว่า เวลาและเหตุที่จะทรงบัญญัติสิกขาบทนั้น จะต้องประกอบไปด้วยปัจจัย ๕ ประการ คือ^{๕๒}

(๑) สังคมสงฆ์ตั้งได้เป็นเวลานานพอสมควร

(๒) สังคมสงฆ์ขยายตัวใหญ่ขึ้น

(๓) มีผลประโยชน์เกิดมากขึ้น

(๔) มีผู้ทรงความรู้มากขึ้น

(๕) มีผู้ประพฤติผิดให้เป็นที่เสื่อมเสีย

จะเห็นได้ว่าการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัยนั้น พระองค์ไม่ได้บัญญัติล่วงหน้า เหมือนกับการบัญญัติกฎหมายหรือกฎระเบียบขององค์การโดยทั่วไป แต่ทรงคำนึงถึงกาลเวลาและความเหมาะสมของเหตุการณ์เป็นหลัก พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติก็ต่อเมื่อเกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ขึ้นและทรงตรัสถามภิกษุผู้ก่อเหตุ แล้วจึงทรงบัญญัติสิกขาบทถือปฏิบัติ

๒.๓ บริบทพื้นที่การทำวิจัย

บริบทพื้นที่ทางกายภาพ

อำเภอหนองแค^{๕๓} เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสระบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัด สภาพภูมิศาสตร์โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ที่ดินส่วนใหญ่ถูกใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรกรรม และกสิกรรม แต่เนื่องจากการมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวย รวมทั้งมีระยะทางห่างจากจังหวัดปริมณฑลอื่น ๆ ที่ไม่ไกลนัก (มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครไม่เกิน ๑๐๐ กิโลเมตรและมีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอันเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมสำคัญ) จึงมีการสร้างโรงงาน

^{๕๒} วิมพา. (ไทย) ๑/๒๑/๑๓.

^{๕๓} วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี, พื้นที่อำเภอหนองแค, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอหนองแค> [๒๓ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

อุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ด้วยที่ตั้งและอาณาเขตอำเภอหนองแคตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจังหวัดสระบุรี มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอหนองแซง และอำเภอเมืองสระบุรี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอวิหารแดง
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอวิหารแดง, อำเภอหนองเสือ (จังหวัดปทุมธานี)
- ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอมวกเหล็ก อำเภออุทัย และอำเภอภาชี (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

จำนวนวัดในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย วัดราษฎร์มหานิกาย ๖๖ วัด และวัดราษฎร์ธรรมยุติกนิกาย ๒ วัด คือ วัดราษฎร์สามัคคี ตำบลโคกแย้ และวัดโสภณโขม ตำบลห้วยทราย

บริบททางการปกครองคณะสงฆ์

การปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดสระบุรี ขึ้นกับการปกครองของคณะสงฆ์ภาค ๒ โดยพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เป็นเจ้าคณะภาค ๒ และมีพระธรรมปิฎก (ชวลิต อภิวิฑฺฒโน) ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสระบุรี มีพระราชเมธาการ ดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัด มีเจ้าคณะอำเภอและรักษาการเจ้าคณะอำเภอรวม ๑๓ รูป โดยปกครอง ๑๓ อำเภอ ดังนี้ อำเภอเมืองสระบุรี อำเภอหนองแค อำเภอแก่งคอย อำเภอพระพุทธบาท อำเภอหนองแซง อำเภอบ้านหมือ อำเภอเสาไห้ อำเภอวิหารแดง อำเภอมวกเหล็ก อำเภอหนองโดน อำเภอดอนพุด อำเภอวังม่วง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ และมีเจ้าคณะตำบลและรักษาการเจ้าคณะตำบล รวม ๘๖ รูป มีวัดจำนวน ๕๑๘ วัด โดยแบ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ๑ วัด พระอารามหลวงชั้นตรี ๒ วัด และวัดราษฎร์ จำนวน ๕๑๕ วัด

การบริหารวัดในจังหวัดสระบุรี มีเรื่องที่ต้องศึกษา ดังนี้

นโยบายการบริหารวัดในจังหวัดสระบุรี และการบริหารและการปกครอง

ก. นโยบายการบริหารวัดในจังหวัดสระบุรี

คณะสงฆ์ในจังหวัดสระบุรี มีนโยบายที่จะมุ่งส่งเสริมให้ผู้บริหารวัดปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าอาวาส โดยตรงตามมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ และการจัดกิจการของวัดตามหน้าที่ของผู้ปกครอง ได้แก่ กิจการของวัด ๖ ประเภท^{๕๔} คือ

ด้านการปกครองคณะสงฆ์ คือ ส่งเสริมให้เจ้าอาวาสจัดระบบความเป็นอยู่ภายในวัด โดยการดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อาศัยอยู่ในวัด หรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับ ประกาศ ระเบียบ คำสั่ง กฎมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การอบรมศีลธรรมจริยวัตรภิกษุสงฆ์สามเณร รวมถึงการจัดระเบียบปฏิบัติและการดูแลทุกข์สุขของคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัด

^{๕๔} กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือคู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘), หน้า ๓๙๓.

๒. ด้านการศาสนศึกษา คือส่งเสริมให้เจ้าอาวาสดำเนินการให้มีการจัดการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษาอีกทั้งการส่งเสริมภิกษุสงฆ์สามเณร ศึกษาพระปริยัติธรรมทุกวิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือส่งเสริมให้เจ้าอาวาสได้ดำเนินการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย

๔. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม คือส่งเสริมเจ้าอาวาสดำเนินการเผยแผ่และประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

๕. ด้านการสาธารณูปการ คือ ส่งเสริมให้เจ้าอาวาสดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม การปรับปรุงและการจัดระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ภายในวัดเพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ

๖. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ คือ ส่งเสริมให้เจ้าอาวาสดำเนินการสงเคราะห์ปวงชนและสังคมบริเวณวัดทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล การจัดพระสงฆ์เพื่อไปประกอบกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนาตามที่ได้รับนิมนต์ จัดสรรบริเวณวัดให้มีห้องสมุดสำหรับประชาชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางราชการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

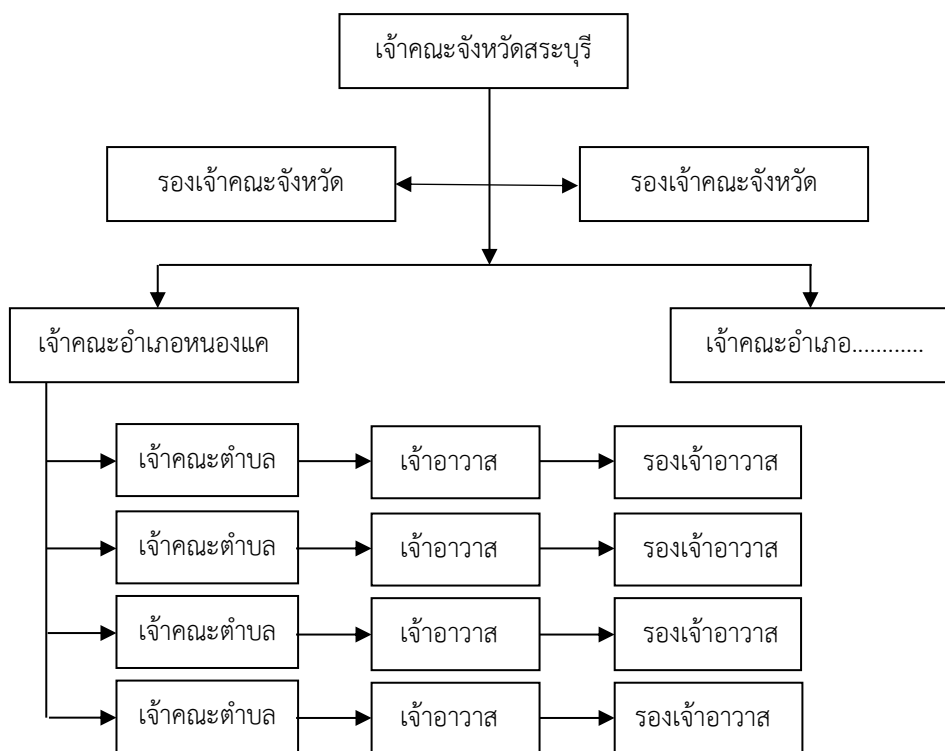
นอกจากนโยบายหลักข้างต้นแล้วผู้บริหารคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ยังมุ่งเน้นในเรื่อง “สร้างคน ปลูกป่า พัฒนาอาราม”^{๕๕} อันประกอบด้วย

๑. สร้างคน คือ พัฒนาบุคลากรดำเนินการส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ ด้วยการส่งเสริมให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ ตระหนักและเห็นคุณค่าของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และทำนุบำรุงรักษาสิ่งที่ตั้งงามไว้ ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติธรรมตลอดทั้งปี โดยจัดให้พระภิกษุในจังหวัดสระบุรีต้องเข้าโครงการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน พร้อมจัดโครงการอบรมวิปัสสนากรรมฐานให้แก่บุคลากรและประชาชนทั่วไป โดยจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมกระจายตามอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดสระบุรี จำนวน ๔ แห่ง

๒. ปลูกป่า คือ ส่งเสริมให้วัดดำเนินการปลูกต้นไม้ ทั้งไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ ทั้งในกระถางและลงพื้นดิน ตลอดจนพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ และจัดให้มีสวนหย่อม ให้ดูสวยงามสะอาดร่มรื่น สร้างบรรยากาศภายในวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้และบริการชุมชน

๓. พัฒนาอาราม คือ จัดแยกที่พักพระสงฆ์และเขตคฤหัสถ์ออกจากกันให้เป็นสัดส่วน บูรณปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างถาวรวัตถุ และปรับปรุงภูมิทัศน์ ภายในบริเวณวัด ให้เป็นศูนย์บริการชุมชน และส่งเสริมให้ดำเนินโครงการกิจการ ๕ ส ภายในวัดอย่างต่อเนื่อง

^{๕๕} พระวิสุทธินิโสมณ (ประโยชน์ สุขุมานะ), ทำเนียบคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ภาค ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓-๑๗.

ภาพที่ ๒.๑ โครงสร้างการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดสระบุรี

ข. การบริหารและการปกครอง

การบริหารงานคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ได้กำหนดให้จัดประชุมของผู้บริหารในจังหวัดอย่างสม่ำเสมอ โดยแบ่งได้ดังนี้

๑. การประชุมตามมติมหาเถรสมาคม

จังหวัดสระบุรีมีการจัดประชุมผู้บริหารประจำปี ๔ ระดับ คือ^{๕๖}

๑) เจ้าคณะใหญ่จัดประชุมเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด และพระเลขาธิการ ปีละ ๑ ครั้ง

๒) เจ้าคณะภาคจัดประชุมเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด และพระเลขาธิการ ปีละ ๒ ครั้ง

๓) เจ้าคณะจังหวัดประชุมเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล และพระเลขาธิการ ปีละ ๒ ครั้ง

๔) เจ้าคณะภาคร่วมกับเจ้าคณะจังหวัด จัดประชุมเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส ปีละ ๑ ครั้ง

๒. การประชุมประจำเดือนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี

^{๕๖} วัดพระพุทธบาท ราชวรมหาวิหาร, หนังสือที่ระลึกงานเทศกาลพระพุทธบาท สระบุรี, (กาญจนบุรี: สหทัยพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๕-๑๑๖.

คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ได้จัดการประชุมประจำเดือนของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ทุกวัน ขึ้น ๑ ค่ำ ของทุกเดือน ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และพระเลขานุการเจ้าคณะชั้นนั้น ๆ พร้อมทั้งเชิญส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจการคณะสงฆ์ในแต่ละวาระ เพื่อปรึกษาหารือในกิจการคณะสงฆ์ และมีนโยบายให้คณะสงฆ์แต่ละอำเภอจัดการประชุมเดือนละ ๑ ครั้ง โดยประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลและพระเลขานุการเจ้าคณะชั้นนั้น ๆ พร้อมทั้งเจ้าอาวาสในเขตปกครอง

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” การบริหารจัดการคือการเปลี่ยนแปลงการจัดการสาธารณูปการ มีวิธียุทธศาสตร์ความรู้ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แล้วนำมาประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับยุคโลกาภิวัตน์ ด้วยหลักเชิงปฏิบัติการและเชิงพุทธวิธีจัดการ แล้วนำเสนอการบริหารจัดการตามขั้นตอนของการจัดการสาธารณูปการ ที่มีทิศทาง วิสัยทัศน์ พันธกิจสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ มีองค์ประกอบคือเป้าหมายที่ชัดเจน เป็นต้น ส่วนการจัดการสาธารณูปการ หมายถึง ผู้บริหารผู้มีภาระหน้าที่ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้วยการดำเนินการที่เกี่ยวกับการสาธารณูปการควบคุมการทำงาน เช่น การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ เป็นต้น จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้นำเสนอผลงานวิทยานิพนธ์ปริญญาดุสิตบัณฑิต มาอ้างอิงเพื่อให้ประโยชน์ในการแสดงตัวอย่าง ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศาสนสมบัติ

พระมหาวิระชัย ขยวิโร (มิตะสิทธิ์) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า ๑) ในทางคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนามีขอบเขตของการ ครอบครองและจัดการทรัพย์สินที่เป็นศาสนสมบัติหรือทรัพย์สินของสงฆ์ที่เป็นส่วนรวมและจัดการ ไปตามหลักการทางพระธรรมวินัย ๒) พระสงฆ์เองควรตระหนักว่าการบริหาร จัดการศาสนสมบัติ แม้จะอยู่ในอำนาจหน้าที่ แต่เป็นลักษณะของทางโลกซึ่งมีปัญหาในข้อกฎหมายหลายประการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นพระสงฆ์โดยเฉพาะที่เป็นผู้บริหารต้องระมัดระวังและจัดการให้ตั้งอยู่บนฐานของความสุจริตและโปร่งใส ๓) ปัญหาในการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทยนั้น พบว่าเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง เพราะเป็นลักษณะตามธรรมชาติของกิจการทางโลก ที่มีต้นตอของปัญหาจากคุณภาพ และคุณธรรมของบุคลากร ดังนั้นข้อเสนอที่ได้รับจากการประชุมกลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าต้อง ยึดหลักการทำงานตามความถนัด และคัดเลือกคนให้เหมาะกับงาน ด้วยเหตุนี้จึงควรให้เจ้าอาวาสจัดหาผู้มีอาชีพมาปฏิบัติงานด้านศาสนสมบัติไปทำหน้าที่แทน ซึ่งจะทำให้พระสงฆ์ไม่ต้องมีภาระมา

ทำงานด้านนี้ แต่จะได้รับประโยชน์จากภาระงานที่ต้องรับผิดชอบอยู่ ซึ่งอาจมีผลผลิตดีขึ้นกว่าเดิมก็เป็นได้ วิธีนี้เป็นระบบเกื้อกูลที่มีคุณภาพ ที่ใช้อยู่ในวงการต่างๆ ของทางโลก^{๕๗}

ณดา จันทรสม^{๕๘} ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ได้ดังนี้ ๑) วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ ๒) การจัดทำรายงานทางการเงินตามมาตรฐานบัญชีของวัดยังไม่มีหลักฐานเด่นชัดว่า วัดมีการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง โดยแม้ว่าวัดจะมีการบันทึกรายรับ-รายจ่าย และจัดทำบัญชีเป็นประจำ แต่อาจเป็นบัญชีที่จัดทำขึ้นอย่างง่ายหรือตามความเข้าใจของผู้จัดทำเท่านั้น ยังไม่สอดคล้องกับหลักมาตรฐานบัญชีที่รับรองกันโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มีการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้วย ๓) การเผยแพร่ให้สาธารณะรับทราบข้อมูลทางการเงินของวัดยังอยู่ในวงจำกัด และยังขาดการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารการเงินของวัดอย่างเป็นระบบ ๔) วัดยังไม่กระบวนการตัดสินใจการลงทุนเพื่อใช้ประโยชน์จากศาสนสมบัติของวัดที่มีการจัดทำเขตจัดประโยชน์อย่างเป็นระบบ ๕) ภาพรวมอาจกล่าวได้ว่า มีเงินหมุนเวียนในรูปของรายได้ และรายจ่ายของระบบวัดอยู่ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐-๑๒๐,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี ในขณะที่การจัดทำบัญชี และตรวจสอบยังไม่มีระบบที่ชัดเจนนัก ๖) การบริหารจัดการทางการเงินของวัดควรยึดหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการที่ดี ในการบริหารจัดการ ๗) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติยังขาดบทบาทในการกำหนดกรอบในการกำกับดูแลให้การบริหารจัดการทางการเงินของวัดสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ๘) องค์ประกอบสำคัญของหลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับการดำเนินกิจการของวัด ได้แก่ ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส หลักนิติธรรม และหลักคุณธรรม ในขณะที่ องค์ประกอบอย่างหลักความเสมอภาค หลักสนองตอบรับ และ หลักความคุ้มค่า อาจจะมีน้ำหนักไม่มากนักกับการบริหารจัดการของวัด และ ๙) การศึกษาความสอดคล้องของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับที่มีอยู่ พบว่า ยังมีกรอบในการกำกับดูแลที่ขาดแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้ผู้บริหารวัดสามารถที่จะดำเนินการได้สอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล รวมถึงปัญหาอุปสรรคสำคัญของการบริหารจัดการทางการเงินให้สอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล คือ การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดี และหลักการบริหารการเงินของผู้มีอำนาจหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการภายในวัด

กนก แสนประเสริฐ และคณะ^{๕๙} ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด” โดยได้สรุปว่า สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยว่า ในปัจจุบันเป็นยุคของสังคมทุนนิยม และสังคมบริโภคนิยม และสถานการณ์ดังกล่าวไม่อาจจะยกเว้นวัดวาอาราม รวมทั้ง

^{๕๗} พระมหาวิระชัย ขยวีโร, “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๕๘} ณดา จันทรสม, การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕).

^{๕๙} กนก แสนประเสริฐ และคณะ, “การจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด”, รายงานวิจัย, (สัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการสำหรับนักบริหาร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า คำนำ.

เข้าไปแทรกอยู่ในสังคมไทย โดยเฉพาะพระภิกษุ – สามเณร ซึ่งเป็นนักบวช ย่อมจะต้องเผชิญกับปัญหาการจัดการดูแลทรัพย์สิน และศาสนสมบัติของวัดที่ตนพำนักอาศัย ในส่วนของคณะสงฆ์ ได้จัดเป็นรูปแบบขององค์การรูปแบบหนึ่งที่มีคุณลักษณะการดำเนินงานประกอบด้วย ๑.การวางแผนประสานงาน ๒.คณะสงฆ์ซึ่งเป็นสมาชิก มีกิจวัตรร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ๓.มีโครงสร้างการแบ่งงานและมอบหมายงาน มีลำดับชั้นในด้านการปกครอง เป็นต้น ๔.มีเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมของสมาชิก หรือคณะสงฆ์

อุดมพร พลดี ได้ศึกษาเรื่อง **การจัดการศาสนสมบัติของวัด ผลการวิจัยพบว่า** ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ วัดในพระพุทธศาสนาเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น กิจการและทรัพย์สินของนิติบุคคล ซึ่งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองดูแลก็คือ เจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกฎหมายคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๑๑) ข้อ ๖ ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง^{๖๐}

พล อาริยะชาติกุล ได้ศึกษาเรื่อง **การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า ผลการวิจัยพบว่า** กิจกรรมการปล่อยเช่าขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัด รวมไปถึงกิจกรรมการปล่อยเช่าในเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย การปล่อยเช่าเพื่อสร้างโรงเรียน ปล่อยเช่าให้กับหน่วยงานราชการ เพื่อเป็นประโยชน์กับชุมชน แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่วัดที่ดีจะสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดที่มีการจัดการพื้นที่ ทั้งภายในวัดและพื้นที่โดยรอบวัด การแบ่งลักษณะพื้นที่ให้ชัดเจน พื้นที่เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ การจัดทำแผนผังภายในวัด พื้นที่วัดที่วัดเป็นอสังหาริมทรัพย์ลักษณะพิเศษที่ไม่เน้นเรื่องกำไรสูงสุด แต่เน้นเรื่องความมีส่วนร่วมกับชุมชนของวัดเป็นสำคัญ^{๖๑}

พระมหานพรัตน์ ขนดีโสภณ (นาเมือง) ได้วิจัยเรื่อง **การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้** (๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (๒) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (๓) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยหลัก ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth interview) จำนวน ๒๐ รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ๙ รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยสนับสนุน โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์เขตปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๓๕๒ รูป โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น

^{๖๐} อุดมพร พลดี, “การจัดการศาสนสมบัติของวัด”, **รายงานวิจัย**, (สุราษฎร์ธานี: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

^{๖๑} พล อาริยะชาติกุล, “การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า”, **รายงานวิจัย**, (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

แบบสอบถาม (Questionnaire) ลักษณะของแบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิด ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า (๑) ด้านการจัดบริเวณวัด เป็นการพัฒนาศาสนสถานและศาสนวัตถุ ให้สวยงามประหยัด เรียบง่าย สอดคล้องต่อศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชาติ และท้องถิ่น (๒) ด้านการจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด มีการสอดส่องดูแลเพื่อให้การปกครองเป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช (๓) ด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน มีความมุ่งหมาย ๔ ลักษณะ คือ ๑. การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๒. การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน ๓. การสอนศีลธรรมในสถานศึกษาทั่วไป ๔. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา (๔) ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม มีการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

๒. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนคติต่อการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการจัดบริเวณวัด คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๔๒ ด้านการจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๙๑ และด้านการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน คิดเป็นร้อยละ ๖.๔๕ ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๒๒

๓. แนวทางในการบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย (๑) การจัดบริเวณวัด ได้แก่ การจัดทำแผนผังวัด การจัดการระบบสาธารณูปโภคให้ดีขึ้น การวางแผนในการซ่อมแซม บูรณปฏิสังขรณ์วัด การปลูกต้นไม้ เพื่อความร่วมมือ การจัดทำป้ายชื่อและประวัติวัด และการจัดทำแผนพัฒนาวัด ๑ ปี ๓ ปี ๕ ปี (๒) การจัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรและศิษย์วัด ได้แก่ บัญชีทะเบียนประวัติ วางระเบียบข้อบังคับสำหรับการปฏิบัติ การประชุมอบรมบุคลากรภายในวัด การให้ศึกษาพระธรรมวินัย การอบรมศีลธรรมแก่ศิษย์วัด มีการปกครองตามลำดับแบ่งหน้าที่ให้รับผิดชอบ (๓) การจัดการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรและประชาชน ได้แก่ การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม การจัดอบรมนักเรียน บาลี ก่อนสอบ การส่งเสริมครูสอนพระปริยัติธรรม การจัดทำแผนการสอน และการจัดสวัสดิการให้แก่ครู การตั้งทุน และมอบทุนการศึกษา และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ภายในวัด (๔) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมศีลธรรม ได้แก่ มีการแสดงธรรมแก่ประชาชนตลอดทั้งปี การส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนไปอบรมเด็กและเยาวชน การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก จัดโครงการปฏิบัติธรรม โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน มีการจัดทำพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านภายในวัด การจัดค่ายคุณธรรม ^{๒๒}

^{๒๒} พระมหานพรัตน์ ขนติโสภณ (นามเมือง), “การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทธิวิโส) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี การศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถาน (๒) เพื่อศึกษาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี (๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี

ระเบียบวิธีวิจัยโดยวิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ เมื่อวิเคราะห์มูลศึกษาเอกสาร (Content Analysis) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-Depth Interview) จำนวน ๒๗ รูป/คน เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาโดยการพรรณนาความตามขั้นตอนวัตถุประสงค์ของการวิจัย และใช้วิธีการวิเคราะห์อุปนัย (Analytic Instruction) จึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. หลักการและวิธีการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดนนทบุรีในการอนุรักษ์โบราณสถาน มีบรรทัดฐานในการดำเนินการของทุกฝ่ายซึ่งต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติของกรมศิลปากรในการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดได้มีการสำรวจโบราณสถาน เป็นขั้นตอน มีการค้นหาโบราณสถานเพื่อกำหนดรายละเอียดเป็นอย่างไร ในการเพิ่มประสิทธิภาพในมาตรฐานเดียวกัน

๒. บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรีพบว่าในแต่ละด้านได้ผล ดังนี้ ๑. ด้านการดูแลรักษา มีการดำเนินการตรวจสอบความเสียหายและความเสื่อมโทรมของโบราณสถานในวัดอย่างต่อเนื่อง ๒. ด้านการปกป้องคุ้มครอง มีการป้องกันและหมั่นสำรวจไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพของโบราณสถานและมีการป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกทำลายหรือขุดหาโบราณวัตถุและในเขตโบราณสถานรวมถึงการจัดบริเวณโดยรอบควบคุมดูแลไม่ให้มีสิ่งกีดขวางเส้นทางการสัญจรที่อาจจะนำมาซึ่งความไม่สะดวกปลอดภัย ๓. ด้านการเสริมความมั่นคง พิจารณาถึงคุณค่าโบราณสถานไม่ให้เสื่อมลงรักษาตามแบบดั้งเดิม และปรึกษาผู้รู้ก่อนที่จะดำเนินการ ๔. ด้านการใช้ประโยชน์ มีการเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีโบราณสถาน สนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี และการอนุรักษ์เบื้องต้นของโบราณสถานนั้นรวมถึงมีการจัดการเผยแพร่เอกสารประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนและการใช้ประโยชน์โบราณสถานต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อโบราณสถาน มีการกำหนดพื้นที่ใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน และไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบของโบราณสถาน

๓. การพัฒนาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ๑. ด้านการอนุรักษ์ รูปแบบอนุรักษ์จะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในด้านความคิด หลักการเกี่ยวกับการสงวนรักษา การบูรณะและการนำเสนอมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อป้องกันดูแลรักษา เป็นขั้นตอนแรกของการอนุรักษ์ที่สำคัญมาก เป็นวิธีป้องกันและรักษาไม่ให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ เกิดการเสียหายเสื่อมสภาพหรือเกิดชำรุดทรุดโทรม อันเนื่องมาจากมนุษย์หรือผู้ใช้ประโยชน์ การดำเนินการในเบื้องต้นควรใช้มาตรการอันเหมาะสมทำการเสริมความมั่นคงแข็งแรงไว้ก่อนที่จะดำเนินการอนุรักษ์เพื่อป้องกันมิให้เสียหาย ๒. ด้านการฟื้นฟูการฟื้นฟูวิธีการและแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสภาพ การส่งเสริมคุณค่าศิลปกรรมท้องถิ่นไปในทิศทางที่เหมาะสม การวางแผนงานเป็นขั้นตอน มีเจ้าหน้าที่ นักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถทางสังคมและวัฒนธรรมการฟื้นฟูที่ดีควรจะทำขึ้นเพื่อจัดหาประโยชน์ที่เหมาะสมกับทรัพย์สินที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ **พระครูวินัยธรรมมณ ธมมพล** โดยมี

กิจกรรมการเรียนรู้และการเป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาที่มองเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุ์พืช ศิลปะพื้นบ้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ ๓. ด้านการพัฒนา มีการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และการพัฒนาองค์ความรู้แก่ชุมชนและเยาวชนไปด้วยรวมถึงการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอีกทั้งส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมซึ่งก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในด้านการพัฒนา^{๖๓}

พระครูวินัยธรรมมณ ธมพโล (แก้วแจ่มศรี) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการ ประกอบด้วยเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการตามหลักพุทธธรรม ผลกระทบของผู้บริหารที่มีต่อการพัฒนาการจัดการและแนวทางการพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น โดยทำการวิจัยแบบเลือกกรณีศึกษา (Case Study) ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) กล่าวคือ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) กับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการวิจัยไว้เป็น ๒ ส่วน โดยส่วนแรกจะทำการวิจัยเชิงปริมาณ (Empirical analysis) เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในเชิงประจักษ์ข้อมูล และวิเคราะห์ให้ทราบถึงเหตุผลที่มีส่วนสัมพันธ์กันกับข้อมูลในเชิงคุณภาพ และอุดช่องจุดด้อยของข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนที่สอง จะทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษาอย่างครบถ้วนพร้อมกันนั้น ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก(In-depth) ที่มีรายละเอียดชัดเจนสามารถนำมาวิเคราะห์ในเชิงตรรกะได้ (Analytic induction)

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน ๒๒๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๔ มีอายุตั้งแต่ ๒๐ – ๓๐ ปี จำนวน ๙๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓ จำนวนพรรษาตั้งแต่ ๑ – ๕ พรรษาจำนวน ๑๒๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๘ มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา จำนวน ๑๓๗ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๑ ไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรมจำนวน ๑๖๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖ และไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมจำนวน ๒๖๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๘๘.๙

๒. ความคิดเห็นของผู้บริหาร พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัด พบว่าผู้บริหาร พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔ ด้านในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ และเมื่อพิจารณา

^{๖๓} พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทธิวิโส), “บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

เป็นด้านพบว่าด้านการก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานด้านกิจการอื่น เกี่ยวกับวัดด้านกิจการของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร และด้านการศาสนสมบัติของวัด อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๓. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔. การจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปได้เป็น ๓ ประเด็น คือ (๑) บทบาทด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน เนื่องจากผู้บริหารส่วนใหญ่มีพระชายุกาลมาก หลายๆรูปมีประสบการณ์ในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดมาอย่างยาวนาน จึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ สู่พระภิกษุสามเณรและประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัด (๒) บทบาทด้านวิธีการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดภายในวัดผู้บริหารโดยเฉพาะเจ้าอาวาสนับว่ามีบทบาทสำคัญในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดเพราะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและอยู่ใกล้ชิดกับโบราณสถาน จึงมีขั้นตอนและวิธีการในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากที่สุด (๓) บทบาทด้านการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานภายในวัดเนื่องจากโบราณสถานของอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษธรรมชาติอยู่ทุกปี ผู้บริหารจึงรับบทหนักในการดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถาน แต่ด้วยความร่วมมือจากพระภิกษุสามเณร ชาวบ้าน และหน่วยงานราชการอย่างจริงจัง จึงช่วยกันดูแลรักษาและป้องกันโบราณสถานไม่ให้เกิดผลกระทบจากภัยธรรมชาติ อาทิเช่น การสร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม จึงทำให้รอดพ้นจากภัยน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี บทบาทด้านการติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าพึ่งอาศัยผู้บริหารเพียงรูปเดียวไม่สามารถขับเคลื่อนภารกิจในการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดไปได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการช่วยกันติดตามและดูแล^{๖๔}

พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม) การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ (๑) เพื่อศึกษาองค์ประกอบรูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (๒) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (๓) เพื่อนำเสนอการพัฒนาแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

^{๖๔} พระครูวินัยธรธรรมภณ ธมมพล (แก้วแจ่มศรี), “การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า บทคัดย่อ.

โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๕ รูป/คน และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้การศึกษารายการเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้ทำการสุ่มมาจากผู้บริหารและคณะกรรมการวัดในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำนวน ๑๕๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. องค์ประกอบรูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ในการอนุรักษ์โบราณสถาน กรมศิลปากรเป็นหน่วยงานในการกำหนดกรอบและวิธีการ หรือแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างชัดเจน เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินการของทุกฝ่ายซึ่งต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติของกรมศิลปากรในการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดได้มีการสำรวจโบราณสถานอย่างเป็นระบบ มีการบันทึกที่มา รูปพรรณสัณฐาน เพื่อให้การสำรวจโบราณสถานเป็นไปอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน

๒. สภาพทั่วไปและปัญหาการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ๑) ด้านการดูแลรักษา มีการดำเนินการรักษาทำความสะอาดโดยรอบโบราณสถานภายในวัดเป็นประจำ ตรวจสอบความเสียหายและความเสื่อมโทรมของโบราณสถานในวัดอย่างต่อเนื่อง ๒) ด้านการปกป้องคุ้มครอง มีการป้องกันสำรวจไม่ให้มีสิ่งบดบังทัศนียภาพของโบราณสถาน และ มีการป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกทำลายหรือขุดหาโบราณวัตถุในเขตโบราณสถาน ๓) ด้านการเสริมความมั่นคง พิจารณาถึงคุณค่าโบราณสถานไม่ให้เสื่อมลง ซ่อมแซมโบราณสถานส่วนที่ชำรุด ให้เลือกวัสดุที่เหมาะสมและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และ ๔) ด้านการใช้ประโยชน์ มีการเปิดเป็นสถานที่เพื่อบริการค้นคว้าวิจัยวัดที่มีโบราณสถาน วัดมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดีและการอนุรักษ์เบื้องต้นของโบราณสถานนั้น รวมถึงมีการจัดการเผยแพร่เอกสารประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถานแก่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนและการใช้ประโยชน์โบราณสถานต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อโบราณสถาน มีการกำหนดพื้นที่ใช้ประโยชน์ให้ชัดเจน และไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบของโบราณสถาน

๓. การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ๑) ด้านการอนุรักษ์ รูปแบบอนุรักษ์ต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในด้านความคิด หลักการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการสงวนรักษา การบูรณะและการนำเสนอมรดกทางวัฒนธรรม ๒) ด้านการฟื้นฟู ต้องมีการวางแผนงานเป็นขั้นตอนโดยนักวิชาการและสร้างกิจกรรมการเรียนรู้และการเป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญา และ ๓) ด้านการพัฒนา ส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมซึ่งก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชน ดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม และการพัฒนาองค์ความรู้แก่ชุมชนและเยาวชน ^{๖๕}

^{๖๕} พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม), “การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

พระครูวิสุทธาจารย์นันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร) ได้วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา การศึกษาวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักพุทธธรรมและหลักวิธีการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ไทย (๒) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สภาพและปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ภาค ๑๕ (๓) เพื่อนำเสนอการบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน ๒๕ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก(In-depth Interview)และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๐ รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ ในยุคสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ผู้บริหารคณะสงฆ์ ย่อมมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมนำการบริหาร/การปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการบริหาร/การปกครองวัดมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการบริหารจัดการวัด ถือว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหาร/การปกครองวัดและคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันนี้ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม และที่สำคัญจะต้องเป็นนักปกครองที่มีความซื่อสัตย์ยุติธรรม ต้องเว้นจากความมีอคติทั้งปวง ตั้งมั่นในหลักพรหมวิหารธรรมเป็นแกนหลักของการบริหาร/การปกครองอยู่เสมอ วัดในซึ่งเป็นฐานรากอันสำคัญของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาก็จะเกิดความมั่นคง นั้นย่อมส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง

๒. การบริหารจัดการวัดขององค์กรคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มีประเด็นสำคัญ ๗ ประการ ได้แก่ ด้านระบบและรูปแบบในการบริหารจัดการวัด ปัญหาด้านผู้นำในการบริหารจัดการวัด ด้านการจัดบุคลากรในการบริหารจัดการวัด ด้านงบประมาณในการบริหารจัดการวัด ด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ในการบริหารจัดการวัด ด้านสภาพแวดล้อมโบราณวัตถุ/พุทธศิลป์/อาคารสถานที่/ภูมิทัศน์ ธรรมชาติ และปัญหาความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานของรัฐ อันเป็นปัญหาที่สำคัญใหญ่หลวงสำหรับวัดและคณะสงฆ์ในภาค ๑๕

๓. การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ในการบริหารกิจการงานคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน คือ ๑) ด้านการปกครอง ๒) ด้านการศาสนศึกษา ๓) ด้านการเผยแผ่ ๔) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๕) ด้านการสาธารณูปการ และ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ แบบ 5M ได้แก่ (๑) บุคคล (M1 : Man) (๒) เงิน (M2 : Money) (๓) วัสดุอุปกรณ์ (M3 : materials) (๔) การจัดการ (M4 : management) และ (๕) คุณธรรม (M5 : Moral) เป็นการบริหารจัดการวัดที่เหมาะสมดังามีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้นซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัด

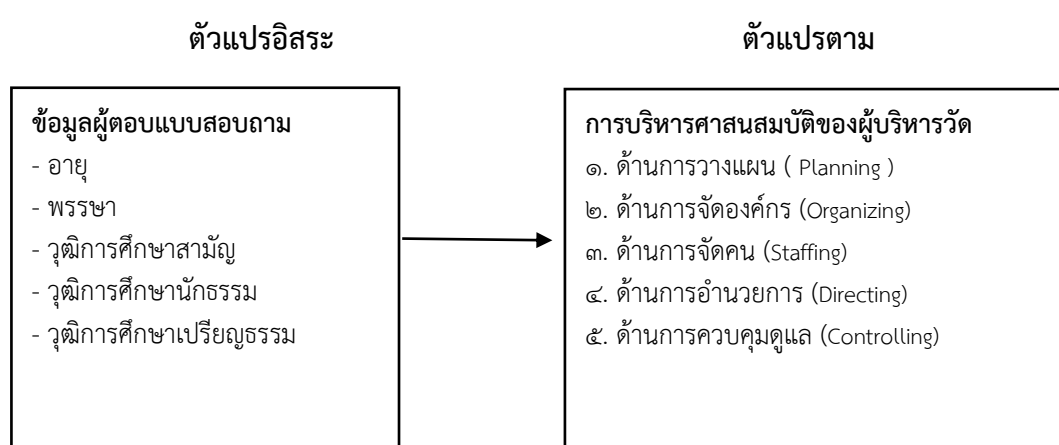
ในด้านต่าง ๆ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นผู้นำเบื้องต้นนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและบริหารบุคลากรในองค์กรให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นจะต้องมีความสามัคคีและทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำและผู้ตาม เจ้าอาวาสนั้นมีภารกิจการบริหารจัดการวัดตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามภารกิจของคณะสงฆ์ ๖ ด้านคือ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ เจ้าอาวาสที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะตัวมีภาวะผู้นำ มีกระบวนการและวิธีปฏิบัติงาน สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์พร้อมในด้านพระธรรมวินัย จะส่งผลโดยตรงต่อศรัทธาความเชื่อถือของพุทธศาสนิกชน ซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติศาสนกิจทุกอย่างบรรลุตามวัตถุประสงค์โดยง่าย เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดในทุก ๆ ด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ ให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศาสนา กล่าวว่า การบริหารวัด คือการปกครองบังคับบัญชากำกับดูแล แนะนำ สั่งสอนภิกษุสงฆ์ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดี และดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของวัด ให้สำเร็จด้วยดีมีประสิทธิภาพสูงสุด เจ้าอาวาสจึงต้องมีการกิจที่ต้องรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการวัดทุกด้าน โดยให้พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปได้ศึกษาและปฏิบัติอย่างเต็มความสามารถ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด การบริหารจัดการวัดที่ดีมีคุณภาพจึงเป็นหลักทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงยั่งยืนสืบต่อไป^{๖๖}

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศาสนสมบัติสรุปว่าชี้ให้เห็นว่างานวิจัยของมหาวิทยาลัยมีส่วนในการพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการของมหาวิทยาลัยได้ การพัฒนาระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยของรัฐ ชี้ให้เห็นว่า ระบบคุณภาพการบริหารงานวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ได้พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการบริหารจัดการวัดทั่วไป และสอดคล้องกับการศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ปัจจัยที่สนับสนุนประกอบด้วยปัจจัยหลายตัวและคล้ายกับการบริหารงานสาขานั้น จะสำเร็จได้ต้องอาศัยทีมงานที่ดี เมื่อวิเคราะห์งานวิจัยของเพชริน สงค์ประเสริฐที่ศึกษาการพัฒนาแบบ การบริหารวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีมก็ระบุว่า การทำงานวิชาการเป็นทีมมีความเหมาะสมมาก และในงานวิจัยอื่น ๆ นั้น มีลักษณะแนะนำผู้บริหารให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการบริหารวิชาการต้องปรับปรุงวิธีการสอนของอาจารย์ผู้สอนในรายวิชานั้น ๆ ด้วย

^{๖๖} พระครูวิสุทธาจารย์นันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร), “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

ภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) คือการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย โดยมีลำดับดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) คือการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารที่เป็นเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัดและไวยาวัจกรของวัดในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัด และ ไวยาวัจกร รวมทั้งสิ้น ๒๗๒ รูป/คน

๒) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัดและไวยาวัจกรของวัดในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี รวมทั้งสิ้น ๑๖๒ รูป/คน

ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) กลุ่มตัวอย่างได้มาจาก เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัดและไวยาวัจกรของวัดในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำนวน ๑๖๒ รูป/คน ที่ได้จากสูตรของ Taro Yamane ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ ๙๕ และระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ ๐.๐๕ ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
 n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 ประชากรทั้งหมด ๒๒๗ รูป/คน เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{248}{1 + 248(0.05)^2}$$

$$n = \frac{272}{1 + 0.62}$$

$$n = \frac{272}{1.62}$$

$$n = 153$$

ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๑๕๓ รูป/คน

จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างข้างต้นผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณตามสัดส่วนที่เหมาะสม โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ดังนี้

$$n = \frac{nN}{N^1}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

N = จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม

N^๑ = จำนวนประชากรทั้งหมด

นำสูตรดังกล่าวมาแทนค่า เช่น เจ้าอาวาส ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี มีจำนวน ๖๘ รูป นำมาแทนค่าเพื่อสุ่มหากลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ดังนี้

$$n = \frac{nN}{N^1}$$

$$n = 68 \quad \text{รูป}$$

$$N = 153 \quad \text{รูป}$$

$$N^{\circ} = 248 \quad \text{รูป}$$

$$\text{แทนค่า} = \frac{68 \times 153}{248}$$

$$= 42 \quad \text{รูป}$$

ดังนั้น การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เจ้าอาวาส ในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ได้เท่ากับ ๔๒ รูป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประสานงานกับเจ้าคณะตำบลในเขตอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ เมื่อดำเนินการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้ศึกษาจึงนำมาตรวจสอบความเรียบร้อย เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ต่อไปแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
เจ้าอาวาส	๖๘	๔๒
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๔๔	๒๗
ไวยาวัจกร	๖๘	๔๒
กรรมการวัด	๖๘	๔๒
รวม	๒๔๘	๑๕๓

๓) บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์ (Key Informant) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ศึกษาพิจารณาคัดเลือกตัวอย่างโดยปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ๔ กลุ่ม ดังนี้

๑. เจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป ประกอบด้วย

๑) พระครูวิฑิตตธรรมากร เจ้าคณะตำบลหนองไผ่น้ำ จังหวัดสระบุรี

๒) พระครูภาวนาคุณมาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดป่าบำเพ็ญธรรม จังหวัดสระบุรี

๓. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๒ รูป

๑) พระใบฎีกาพยนต์ ญาณวีโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมะตูม จังหวัดสระบุรี

๒) พระปลัดประเสริฐ เขมวโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบ้านลาด จังหวัดสระบุรี

๒. กรรมการวัด ๓ คน

๑) นายจ้านง พรรณราช กรรมการวัดมุจลินทสราราม จังหวัดสระบุรี

๒) นางสาวส้มจิ้น หมวดเหล็ก กรรมการวัดโคกมะตูม จังหวัดสระบุรี

๓) นางถนอมศีล เผ่าโพหนอง กรรมการวัดใหญ่วันนา จังหวัดสระบุรี

๓. ไวยาวัจกร จำนวน ๒ คน

๑) นายมงคล ยาวพงษ์ ไวยาวัจกรวัดโคกมะตูม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๒) นายประหยัด เสียงสวัสดิ์ ไวยาวัจกรวัดใหญ่วันนา อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑) ศึกษาหลักการและทฤษฎี ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗) ปรับปรุงแก้ไข

๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของทฤษฎีเพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัด และไวยาวัจกร ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผน (Planning) ๒) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) ๓) ด้านการจัดคน (Staffing) ๔) ด้านการจัดคน (Staffing) ๕) ด้านการอำนวยการ (Directing) ๖) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling) ลักษณะข้อคำถามในแต่ละด้านเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับ

ตอนที่ ๓ แนวทางในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือสำหรับการศึกษาคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้ (Face Validity : ความตรงเชิงพินิจ)

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒) พระมหาสุนันท์ สุนนโท,ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓) พระปลัดระพิน พุทธิสาร, ผศ.,ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔) ดร.ประเสริฐ ธิลา	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕) ดร.นพดล ดีไทยสงค์	อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ซึ่งเป็นการหาค่าดัชนีความสอดคล้องหรือ IOC (Index of Consistency) ของข้อคำถามที่เหมาะสมในการนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามแต่ละข้อของผู้เชี่ยวชาญ มี ๓ ค่า ดังนี้

- +๑ หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่ต้องการวัด
 - หมายถึง ไม่อาจตัดสินว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้อง
- ๑ หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการที่ต้องการวัด

๓. นำคะแนนที่ได้มาหาค่าความสอดคล้องโดยใช้เทคนิค IOC.^{๖๗} ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง ๐.๕ ถึง ๑.๐

๔. ปรับปรุงแบบสอบถามเพื่อการวิจัยตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

๕. นำแบบสอบถามไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัด และเฝ้าระวังกรในอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ รูป/คน เพื่อดูความแม่นยำของเครื่องมือและความเป็นไปได้ทางการปฏิบัติ แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา

^{๖๗} พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๒๔-๒๒๖.

ของครอนบาค (Cronbachs' alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดเท่ากับ ๐.๙๖๘

๖. ปรับปรุงแบบสอบถามและนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเรื่องนี้จำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเชิงปริมาณ

การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอนหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงนามโดยผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธถึงเจ้าคณะอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๒. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง ก่อนเริ่มเก็บข้อมูลในแต่ละวัด ผู้วิจัยดำเนินการโดยชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการตอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง และติดตามเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

๓. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุดภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งหากไม่ครบถ้วน จะมีการเก็บข้อมูลเพิ่ม เพื่อให้แบบสอบถามมีความครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด

๔. สรุปผลการรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบประเมิน

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเชิงคุณภาพ

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก มีขั้นตอน ดังนี้

๑.๑ ขอนหนังสือจากศูนย์บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลงนามโดยผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมทั้งแนบแนวทางสัมภาษณ์เชิงลึกไปด้วย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจประเด็นของข้อคำถาม และเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการให้สัมภาษณ์

๑.๒ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน ๒๐ รูป/คน มีการบันทึกเทปและจดบันทึกโดยใช้เวลาการสัมภาษณ์แต่ละท่านอยู่ระหว่าง ๑๕ - ๓๐ นาที

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนา โดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

- ๑) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- ๒) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- ๔) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยนำมาแสดงในรูปแบบของตารางและคำบรรยายประกอบ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage)

๔.๒ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

๔.๔ สรุปผลการสัมภาษณ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้สามารถเก็บแบบสอบถามได้จำนวน ๑๕๓ ฉบับ จากจำนวนทั้งหมด ๑๖๒ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๔๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดง ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๑๕๓)		
ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑. ตำแหน่งการบริหารวัด		
เจ้าอาวาส	๒๖	๑๖.๙๙
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๔๓	๒๘.๑๐
กรรมการวัด	๔๖	๓๐.๐๗
ไวยาวัจกร	๓๘	๒๔.๘๔
รวม	๑๕๓	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
ต่ำกว่า ๓๐ ปี	๔๙	๓๒.๐๓
๓๑ - ๔๐ ปี	๖๐	๓๙.๒๒
๔๑ - ๕๐ ปี	๑๖	๑๐.๔๖
มากกว่า ๕๐ ปี	๒๘	๑๘.๓๐
รวม	๑๕๓	๑๐๐.๐๐
๓. ระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด		
๑ - ๕ ปี	๒๖	๑๖.๙๙
๖ - ๑๐ ปี	๔๙	๓๒.๐๓
๑๑ - ๑๕ ปี	๓๓	๒๑.๕๗
มากกว่า ๑๕ ปี	๔๕	๒๙.๔๑
รวม	๑๕๓	๑๐๐.๐๐
๔. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๖๙	๔๕.๑๐
ปริญญาตรี	๕๓	๓๔.๖๔
สูงกว่าปริญญาตรี	๓๑	๒๐.๒๖
รวม	๑๕๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ เป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตำแหน่งการบริหารวัด อายุ ระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด และระดับการศึกษา

๑. ตำแหน่งการบริหารวัด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นกรรมการวัด จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๗ รองลงมาได้แก่ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส จำนวน ๔๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑๐ เป็นไวยาวัจกร จำนวน ๓๘ คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๘๔ และเป็นเจ้าอาวาส จำนวน ๒๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๙ ตามลำดับ

๒. อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๖๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒๒ รองลงมาได้แก่ มีอายุต่ำกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๔๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๓ มีอายุมากกว่า ๕๐ ปี จำนวน ๒๘ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๓๐ และมีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๑๖ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๔๖ ตามลำดับ

๓. ระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัดระหว่าง ๖ - ๑๐ ปี จำนวน ๔๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๓ รองลงมาได้แก่ มีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด มากกว่า ๑๕ ปี จำนวน ๔๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔๑ มีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัดระหว่าง ๑๑ - ๑๕ ปี จำนวน ๓๓ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๕๗ และมีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัดระหว่าง ๑ - ๕ ปี จำนวน ๒๖ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๙๙ ตามลำดับ

๔. ระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๖๙ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๐ รองลงมาได้แก่ มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๕๓ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖๔ และมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๓๑ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๒๖ ตามลำดับ

๔.๒ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตารางที่ ๔.๒ ตารางวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยภาพรวม

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี	(n=๑๕๓)		
	ระดับความคิดเห็น		การแปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านการวางแผน (Plan)	๓.๙๖	๐.๖๕๘	มาก
ด้านการจัดองค์กร (Organizing)	๔.๑๑	๐.๗๕๗	มาก
ด้านการจัดคน (Staffing)	๓.๙๘	๐.๗๓๖	มาก
ด้านการอำนวยการ (Directing)	๓.๙๔	๐.๖๕๖	มาก
ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)	๓.๙๐	๐.๖๓๔	มาก
โดยภาพรวม	๓.๙๘	๐.๕๙๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๘, S.D. = ๐.๕๙๔) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ ๑) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) ($\bar{X}$ = ๔.๑๑, S.D. = ๐.๗๕๗) ๒) ด้านการจัดคน (Staffing) ($\bar{X}$ = ๓.๙๘, S.D. = ๐.๗๓๖) ๓) ด้านการวางแผน (Plan) ($\bar{X}$ = ๓.๙๖, S.D. = ๐.๖๕๘) ๔) ด้านการอำนวยการ (Directing) ($\bar{X}$ = ๓.๙๔, S.D. = ๐.๖๕๖) และ ๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling) ($\bar{X}$ = ๓.๙๐, S.D. = ๐.๖๓๔) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีวิเคราะห์ข้อมูล
โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการวางแผน (Plan)
(n=๑๕๓)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการวางแผน (Plan)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑) มีการแต่งตั้งทนายประจำวัดเพื่อเป็นธุระในการจัดทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	๓.๗๘	๑.๐๔๕	มาก
๒) มีการส่งบุคลากรของวัดไปศึกษาต่อด้านกฎหมายหรือการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ	๔.๑๒	๐.๘๕๓	มาก
๓) มีการฝึกอบรมสัมมนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ	๔.๐๕	๐.๘๘๐	มาก
๔) มีการจัดทำแผนผังวัดและโครงสร้างการบริหารงานของวัด	๓.๙๐	๐.๙๕๔	มาก
๕) มีเตรียมการเพื่อเสียภาษีเงินได้ของวัดในอนาคต	๓.๙๖	๑.๐๓๘	มาก
โดยภาพรวม	๓.๙๖	๐.๖๕๘	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการวางแผน (Plan) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๖) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ๑) มีการส่งบุคลากรของวัดไปศึกษาต่อด้านกฎหมายหรือการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ($\bar{X}$ = ๔.๑๒) ๒) มีการฝึกอบรมสัมมนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ($\bar{X}$ = ๔.๐๕) ๓) มีเตรียมการเพื่อเสียภาษีเงินได้ของวัดในอนาคต ($\bar{X}$ = ๓.๙๖) ๔) มีการจัดทำแผนผังวัดและโครงสร้างการบริหารงานของวัด ($\bar{X}$ = ๓.๙๐) และ ๕) มีการแต่งตั้งทนายประจำวัดเพื่อเป็นธุระในการจัดทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ($\bar{X}$ = ๓.๗๘) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์ข้อมูล
โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการจัดองค์กร
(Organizing)

(n=๑๕๓)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดองค์กร (Organizing)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑) มีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเพื่อบริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัด เช่น ที่ดิน ที่ธรณีสงฆ์ เงินบริจาค	๓.๙๗	๐.๙๖๓	มาก
๒) มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเงินและทรัพย์สินของวัด	๔.๑๘	๐.๘๙๙	มาก
๓) มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริหารจัดการ การเงินของวัดกับธนาคารหรือหน่วยงานภาครัฐ	๔.๒๔	๐.๙๕๑	มาก
๔) มีการจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการบริการจัดการ บัญชีเงินของวัด	๔.๑๔	๐.๙๑๘	มาก
๕) มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในการ จัดสรรผลประโยชน์จากที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างของวัด	๔.๐๕	๐.๙๔๘	มาก
โดยภาพรวม	๔.๑๑	๐.๗๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัด
สระบุรี ด้านการจัดองค์กร (Organizing) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๑๑) เมื่อ
พิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ๑) มีการ
สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริหารจัดการการเงินของวัดกับธนาคารหรือหน่วยงานภาครัฐ
($\bar{X}$ = ๔.๒๔) ๒) มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเงินและทรัพย์สินของวัด ($\bar{X}$ = ๔.๑๘) ๓) มีการ
จัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการบริการจัดการบัญชีเงินของวัด ($\bar{X}$ = ๔.๑๔) ๔) มีเครือข่ายความ
ร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดสรรผลประโยชน์จากที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างของวัด ($\bar{X}$ = ๔.๐๕)
และ ๕) มีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเพื่อบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด เช่น ที่ดิน ที่
ธรณีสงฆ์ เงินบริจาค ($\bar{X}$ = ๓.๙๗) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีวิเคราะห์ข้อมูล
โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการจัดคน (Staffing)
(n=๑๕๓)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดคน (Staffing)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑) คณะกรรมการวัดและไวยาวัจกรมีการแต่งตั้งเป็นลาย ลักษณ์อักษร และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมาย กำหนด	๔.๐๖	๐.๙๒๖	มาก
๒) มีการแต่งตั้งฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีเฉพาะด้านมา บริหารจัดการการเงินของวัด	๔.๑๔	๐.๙๒๑	มาก
๓) มีการแต่งตั้งนักการเมืองและข้าราชการท้องถิ่นเข้ามา เป็นกรรมการของวัด	๓.๙๘	๐.๙๔๒	มาก
๔) มีการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลอื่นที่มีใช้กรรมการวัด หรือไวยาวัจกรเข้ามาบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็น การเฉพาะ	๓.๗๔	๐.๙๗๒	มาก
๕) มีการมอบอำนาจหรือแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคล ขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อพิพาทอันเกิดจากการบริหารจัดการ ศาสนสมบัติของวัด	๔.๐๐	๐.๘๙๖	มาก
ภาพรวม	๓.๙๔	๐.๖๕๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัด
สระบุรี ด้านการจัดคน (Staffing) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๔) เมื่อพิจารณาใน
รายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ๑) มีการแต่งตั้งฆราวาส
ผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีเฉพาะด้านมาบริหารจัดการการเงินของวัด ($\bar{X}$ = ๔.๑๔) ๒) คณะกรรมการวัด
และไวยาวัจกรมีการแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด
($\bar{X}$ = ๔.๐๖) ๓) มีการมอบอำนาจหรือแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อพิพาทอันเกิด
จากการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ($\bar{X}$ = ๔.๐๐) ๔) มีการแต่งตั้งนักการเมืองและข้าราชการ
ท้องถิ่นเข้ามาเป็นกรรมการของวัด ($\bar{X}$ = ๓.๙๘) และ ๕) มีการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลอื่นที่
มีใช้กรรมการวัดหรือไวยาวัจกรเข้ามาบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ ($\bar{X}$ = ๓.๗๔)
ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการอำนวยการ (Directing)

(n=๑๕๓)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการอำนวยการ (Directing)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑) มีการจัดตั้งศูนย์ความรู้หรือฐานข้อมูลของศาสนสมบัติของวัด	๓.๙๕	๐.๙๑๖	มาก
๒) มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดที่เป็นระบบ และโปร่งใส	๓.๘๔	๑.๐๒๙	มาก
๓) คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรสามารถตัดสินใจแทนเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดได้ในบางกรณี	๔.๐๑	๐.๘๕๑	มาก
๔) พุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถรับรู้และตรวจสอบการใช้สอยศาสนสมบัติของวัดได้	๔.๐๗	๐.๘๒๘	มาก
๕) มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารวัดได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัด และไวยาวัจกรแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจน	๓.๘๔	๐.๙๒๑	มาก
ภาพรวม	๓.๙๔	๐.๖๕๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการอำนวยการ (Directing) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๔) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ๑) พุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถรับรู้และตรวจสอบการใช้สอยศาสนสมบัติของวัดได้ ($\bar{X}$ = ๔.๐๗) ๒) คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรสามารถตัดสินใจแทนเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดได้ในบางกรณี ($\bar{X}$ = ๔.๐๑) ๓) มีการจัดตั้งศูนย์ความรู้หรือฐานข้อมูลของศาสนสมบัติของวัด ($\bar{X}$ = ๓.๙๕) ๔) มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดที่เป็นระบบ และโปร่งใส ($\bar{X}$ = ๓.๘๔) และ ๕) มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารวัดได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัด และไวยาวัจกรแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจน ($\bar{X}$ = ๓.๘๔) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๗ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีวิเคราะห์ข้อมูล
โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ด้านการควบคุมดูแล
(Controlling)

(n=๑๕๓)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑) มีการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินของวัดและชี้แจงต่อ สาธารณชนอยู่เสมอ	๓.๗๖	๐.๙๖๕	มาก
๒) มีการมอบอำนาจให้บุคคลหรือไวยาวัจกรเป็นธุระในการ จัดการทรัพย์สินของวัดทุกครั้ง เช่น การรับบริจาคที่ดิน สิ่ง ปลูกสร้าง หรืองบประมาณจากสำนักงานพุทธศาสนา แห่งชาติ	๓.๘๘	๐.๙๘๙	มาก
๓) คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรมีอำนาจการตัดสินใจใน การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดมากกว่าเจ้าอาวาส	๓.๙๗	๐.๘๖๖	มาก
๔) มีการตั้งกรรมการเมื่อเกิดข้อสงสัยต่ออำนาจหน้าที่ของ เจ้าอาวาสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	๓.๙๗	๐.๘๒๓	มาก
๕) วัดยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือไวยาวัจกรเพื่อ มาดูแลและศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ	๓.๙๐	๐.๘๙๐	มาก
ภาพรวม	๓.๙๐	๐.๖๓๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการควบคุมดูแล (Controlling) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๐) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ ๑) คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรมีอำนาจการตัดสินใจในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด มากกว่าเจ้าอาวาส ($\bar{X}$ = ๓.๙๗) ๒) มีการตั้งกรรมการเมื่อเกิดข้อสงสัยต่ออำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ($\bar{X}$ = ๓.๙๗) ๓) วัดยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือไวยาวัจกรเพื่อมาดูแลและศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ ($\bar{X}$ = ๓.๙๐) ๔) มีการมอบอำนาจให้บุคคลหรือไวยาวัจกรเป็นธุระในการจัดการทรัพย์สินของวัดทุกครั้ง เช่น การรับบริจาคที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง หรืองบประมาณจากสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ ($\bar{X}$ = ๓.๘๘) และ ๕) มีการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินของวัดและชี้แจงต่อสาธารณชนอยู่เสมอ ($\bar{X}$ = ๓.๗๖) ตามลำดับ

๔.๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารวัดที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ตำแหน่งการบริหารวัด อายุ ระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด และระดับการศึกษา ตามรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ผู้บริหารวัดที่มีตำแหน่งการบริหารวัดแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามตำแหน่งการบริหารวัด โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	ความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านการวางแผน (Plan)	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๕๓	๓	๐.๔๘๔	๑.๑๒๑	๐.๓๔๒
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๓๔๒	๑๔๙	๐.๔๓๒		
	รวม	๖๕.๗๙๕	๑๕๒			
ด้านการจัดองค์กร (Organizing)	ระหว่างกลุ่ม	๗.๑๑๖	๓	๒.๓๗๒	๔.๔๑๕*	๐.๐๐๕
	ภายในกลุ่ม	๘๐.๐๖๕	๑๔๙	๐.๕๓๗		
	รวม	๘๗.๑๘๑	๑๕๒			
ด้านการจัดคน (Staffing)	ระหว่างกลุ่ม	๒.๘๗๒	๓	๐.๙๕๗	๑.๗๙๔	๐.๑๕๑
	ภายในกลุ่ม	๗๙.๔๙๑	๑๔๙	๐.๕๓๓		
	รวม	๘๒.๓๖๒	๑๕๒			

ตารางที่ ๔.๘ (ต่อ)

การบริหาร จัดการศาสน สมบัติของวัด	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านการ อำนวยการ (Directing)	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๕๒	๓	๐.๔๕๑	๑.๐๔๖	๐.๓๗๔
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๑๕๙	๑๔๙	๐.๔๓๑		
	รวม	๖๕.๕๑๑	๑๕๒			
ด้านการ ควบคุมดูแล (Controlling)	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๙๐	๓	๐.๘๓๐	๒.๑๑๒	๐.๑๐๑
	ภายในกลุ่ม	๕๘.๕๕๗	๑๔๙	๐.๓๙๓		
	รวม	๖๑.๐๔๗	๑๕๒			
ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๓๑๑	๓	๐.๗๗๐	๒.๒๓๙	๐.๐๘๖
	ภายในกลุ่ม	๕๑.๒๘๐	๑๔๙	๐.๓๔๔		
	รวม	๕๓.๕๙๑	๑๕๒			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามตำแหน่งการบริหารวัด โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารวัดมีตำแหน่งการบริหารวัดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พบว่า ผู้บริหารวัดมีตำแหน่งการบริหารวัดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดองค์กร (Organizing) แตกต่างกัน จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๙

ตารางที่ ๔.๙ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด
อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดองค์กร (Organizing) จำแนกตามตำแหน่ง
การบริหารวัด

ระยะเวลาในการเป็น ผู้บริหารของวัด	$\bar{X}$	เจ้าอาวาส	ผู้ช่วยเจ้า อาวาส	กรรมการวัด	ไวยาวัจกร
		๔.๓๐	๓.๘๐	๔.๑๑	๔.๓๔
เจ้าอาวาส	๔.๓๐	-	๐.๕๐๐*	๐.๑๘๗	-๐.๐๔๒
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓.๘๐	-	-	-๐.๓๑๓*	-๐.๕๔๒*
กรรมการวัด	๔.๑๑	-	-	-	-๐.๒๒๙
ไวยาวัจกร	๔.๓๔	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ ผลเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการบริหารจัดการศาสนสมบัติ
ของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดองค์กร (Organizing) จำแนกตามตำแหน่งการ
บริหารวัด พบว่า มีแตกต่างกัน ๒ คู่ ดังนี้

คู่ที่ ๑ ผู้บริหารวัดที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นแตกต่างกับผู้บริหารวัดที่มี
ตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

คู่ที่ ๒ ผู้บริหารวัดที่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นแตกต่างกับผู้บริหารวัดที่
มีตำแหน่งเป็นกรรมการวัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

คู่ที่ ๓ ผู้บริหารวัดที่มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีความคิดเห็นแตกต่างกับผู้บริหารวัดที่
มีตำแหน่งเป็นไวยาวัจกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๒ ผู้บริหารวัดที่มี อายุ แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านการวางแผน (Plan)	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๗๒	๓	๐.๔๙๑	๑.๑๓๗	๐.๓๓๖
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๓๒๓	๑๔๙	๐.๔๓๒		
	รวม	๖๕.๗๙๕	๑๕๒			
ด้านการจัดองค์กร (Organizing)	ระหว่างกลุ่ม	๒.๒๔๙	๓	๐.๗๕๐	๑.๓๑๕	๐.๒๗๒
	ภายในกลุ่ม	๘๔.๙๓๓	๑๔๙	๐.๕๗๐		
	รวม	๘๗.๑๘๑	๑๕๒			
ด้านการจัดคน (Staffing)	ระหว่างกลุ่ม	๓.๗๖๓	๓	๑.๒๕๔	๒.๓๗๘	๐.๐๗๒
	ภายในกลุ่ม	๗๘.๖๐๐	๑๔๙	๐.๕๒๘		
	รวม	๘๒.๓๖๒	๑๕๒			
ด้านการอำนวยความสะดวก (Directing)	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๗๘	๓	๐.๔๒๖	๐.๙๘๘	๐.๔๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๒๓๓	๑๔๙	๐.๔๓๑		
	รวม	๖๕.๕๑๑	๑๕๒			
การควบคุมดูแล (Controlling)	ระหว่างกลุ่ม	๒.๔๘๐	๓	๐.๘๒๗	๒.๑๐๓	๐.๑๐๒
	ภายในกลุ่ม	๕๘.๕๖๗	๑๔๙	๐.๓๙๓		
	รวม	๖๑.๐๔๗	๑๕๒			
ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๑.๘๓๓	๓	๐.๖๑๑	๑.๗๕๙	๐.๑๕๘
	ภายในกลุ่ม	๕๑.๗๕๘	๑๔๙	๐.๓๔๗		
	รวม	๕๓.๕๙๑	๑๕๒			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด
อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามอายุ โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารวัดมีอายุต่างกัน มีความ
คิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม ไม่
แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารวัดมีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการ
บริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี รายด้าน พบว่า ผู้บริหารวัดมีอายุ
ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๓ ผู้บริหารวัดที่มีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัดแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านการวางแผน (Plan)	ระหว่างกลุ่ม	๑.๔๐๒	๓	๐.๔๖๗	๑.๐๘๑	๐.๓๕๙
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๓๙๓	๑๔๙	๐.๔๓๒		
	รวม	๖๕.๗๙๕	๑๕๒			
ด้านการจัดองค์กร (Organizing)	ระหว่างกลุ่ม	๓.๒๗๘	๓	๑.๐๙๓	๑.๙๔๐	๐.๑๒๖
	ภายในกลุ่ม	๘๓.๙๐๓	๑๔๙	๐.๕๖๓		
	รวม	๘๗.๑๘๑	๑๕๒			
ด้านการจัดคน (Staffing)	ระหว่างกลุ่ม	๔.๒๘๖	๓	๑.๔๒๘	๒.๗๒๖*	๐.๐๔๖
	ภายในกลุ่ม	๗๘.๐๗๖	๑๔๙	๐.๕๒๔		
	รวม	๘๒.๓๖๒	๑๕๒			
ด้านการอำนวยความสะดวก (Directing)	ระหว่างกลุ่ม	๑.๓๗๒	๓	๐.๔๕๗	๑.๐๖๒	๐.๓๖๗
	ภายในกลุ่ม	๖๔.๑๓๙	๑๔๙	๐.๔๓๐		
	รวม	๖๕.๕๑๑	๑๕๒			
ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)	ระหว่างกลุ่ม	๒.๕๒๔	๓	๐.๘๔๑	๒.๑๔๒	๐.๐๙๗
	ภายในกลุ่ม	๕๘.๕๒๓	๑๔๙	๐.๓๙๓		
	รวม	๖๑.๐๔๗	๑๕๒			
ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๒.๐๘๗	๓	๐.๖๙๖	๒.๐๑๓	๐.๑๑๕
	ภายในกลุ่ม	๕๑.๕๐๓	๑๔๙	๐.๓๔๖		
	รวม	๑.๔๐๒	๓	๐.๔๖๗		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารวัดมีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด ต่างกัน มีความคิดเห็นของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารวัดมีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด ต่างกัน มีความคิดเห็นของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดคน แตกต่างกัน จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๒

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดคน (Staffing) จำแนกตามระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด

ระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด	$\bar{X}$	๑ - ๕ ปี	๖ - ๑๐ ปี	๑๑ - ๑๕ ปี	มากกว่า ๑๕ ปี
		๓.๘๕	๔.๐๕	๓.๗๓	๔.๑๗
๑ - ๕ ปี	๓.๘๕	-	-๐.๑๙๙	๐.๑๒๑	-๐.๓๑๕
๖ - ๑๐ ปี	๔.๐๕		-	๐.๓๒๐	-๐.๑๑๖
๑๑ - ๑๕ ปี	๓.๗๓			-	-๐.๔๓๖*
มากกว่า ๑๕ ปี	๔.๑๗				-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ผลเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดคน (Staffing) จำแนกตามระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด พบว่า แตกต่างกัน ๑ คู่ คือ ผู้บริหารวัดที่มีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด ๑๑- ๑๕ ปี แตกต่างกับผู้บริหารวัดที่มีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด มากกว่า ๑๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๔ ผู้บริหารวัดที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านการวางแผน (Plan)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๖๐๕	๒	๐.๓๐๒	๐.๖๙๖	๐.๕๐๐
	ภายในกลุ่ม	๖๕.๑๙๐	๑๕๐	๐.๔๓๕		
	รวม	๖๕.๗๙๕	๑๕๒			
ด้านการจัดองค์กร (Organizing)	ระหว่างกลุ่ม	๑.๒๕๒	๒	๐.๖๒๖	๑.๐๙๒	๐.๓๓๘
	ภายในกลุ่ม	๘๕.๙๓๐	๑๕๐	๐.๕๗๓		
	รวม	๘๗.๑๘๑	๑๕๒			
ด้านการจัดคน (Staffing)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๙๘	๒	๐.๐๙๙	๐.๑๘๐	๐.๘๓๕
	ภายในกลุ่ม	๘๒.๑๖๕	๑๕๐	๐.๕๔๘		
	รวม	๘๒.๓๖๒	๑๕๒			
ด้านการอำนวยความสะดวก (Directing)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๓๗	๒	๐.๐๖๙	๐.๑๕๘	๐.๘๕๔
	ภายในกลุ่ม	๖๕.๓๗๓	๑๕๐	๐.๔๓๖		
	รวม	๖๕.๕๑๑	๑๕๒			
การควบคุมดูแล (Controlling)	ระหว่างกลุ่ม	๐.๗๐๘	๒	๐.๓๕๔	๐.๘๗๙	๐.๔๑๗
	ภายในกลุ่ม	๖๐.๓๓๙	๑๕๐	๐.๔๐๒		
	รวม	๖๑.๐๔๗	๑๕๒			
ค่าเฉลี่ยรวม	ระหว่างกลุ่ม	๐.๑๒๑	๒	๐.๐๖๑	๐.๑๗๐	๐.๘๔๔
	ภายในกลุ่ม	๕๓.๔๖๙	๑๕๐	๐.๓๕๖		
	รวม	๕๓.๕๙๑	๑๕๒			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด
อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ผู้บริหารวัดที่มีการ
บริหารจัดการในการปฏิบัติงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด
อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้บริหารวัดที่มีการบริหารจัดการในการปฏิบัติงาน
ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๑๔ ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	สถิติที่ใช้ทดสอบ	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕	ผลการทดสอบ	
			ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ ๑ ผู้บริหารวัดที่มีตำแหน่งการบริหารวัดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีแตกต่างกัน	F-test	๐.๐๘๖	-	✓
สมมติฐานที่ ๒ ผู้บริหารวัดที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีแตกต่างกัน	F-test	๐.๑๕๘	-	✓
สมมติฐานที่ ๓ ผู้บริหารวัดที่มีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัดต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีแตกต่างกัน	F-test	๐.๑๑๕	-	✓
สมมติฐานที่ ๔ ผู้บริหารวัดที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีแตกต่างกัน	F-test	๐.๘๔๔	-	✓

จากตารางที่ ๔.๑๔ ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามตำแหน่งการบริหารวัด อายุ ระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัดและระดับการศึกษา โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – Way Analysis of Variance: ANOVA) โดยภาพรวม พบว่า มีการบริหารจัดการในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน ๗ ท่าน สามารถสรุปเป็นประเด็น ได้ดังนี้

๒) สรุปประเด็นของการวิจัยจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารวัดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี สรุปประเด็นได้ดังนี้

๑) ด้านการวางแผน (Planning) : มีการเตรียมการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในอนาคต ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สรุปเป็นประเด็นสำคัญไว้ว่า

- ผู้บริหารวัดควรมีการแต่งตั้งนายประจำวัดเพื่อเป็นธุระในการจัดทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดหากแม้นไม่มีนายประจำก็ควรมีการทำสัญญาว่าจ้างบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ด้านนี้^{๖๘}

- ควรมีการส่งบุคลากรของวัดไปศึกษาต่อด้านกฎหมายหรือการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ^{๖๙}

๒) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) : มีการจัดโครงสร้างหรือจัดตั้งส่วนงานในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สรุปเป็นประเด็นสำคัญไว้ว่า

- ผู้บริหารวัดควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเพื่อบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด เช่น ที่ดิน ที่ธรณีสงฆ์ เงินบริจาค^{๗๐}

- ผู้บริหารวัดควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการการเงินและทรัพย์สินของวัด^{๗๑}

- ผู้บริหารวัดควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริหารจัดการการเงินของวัดกับธนาคารหรือหน่วยงานภาครัฐ^{๗๒}

- ผู้บริหารวัดควรมีการจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการบริหารจัดการบัญชีเงินของวัด^{๗๓}

- ผู้บริหารวัดควรมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดสรรผลประโยชน์จากที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างของวัด^{๗๔}

๓) ด้านการจัดคน (Staffing) : มีการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สรุปเป็นประเด็นสำคัญไว้ ดังนี้

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระครูวิฑิตธรรการ, เจ้าคณะตำบลหนองไผ่ จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระครูภาวนาคุณธารณ์, เจ้าอาวาสวัดป่าบำเพ็ญธรรม จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาพยนต์ ญาณวิโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมะตูม จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระปลัดประเสริฐ เขมวโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบ้านลาด จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นายจ่านง พรรณราช, กรรมการวัดมูจลินทสราราม จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นางสาวสัมพันธ์ หมวดเหล็ก, กรรมการวัดโคกมะตูม จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นางถนอมศรี เผ่าโพทอง, กรรมการวัดใหญ่วันนา จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

- คณะกรรมการวัดและไวยาวัจกรมีการแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด^{๗๕}

- ควรมีการแต่งตั้งฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีเฉพาะด้านมาบริหารจัดการการเงินของวัด^{๗๖}

- ควรมีการแต่งตั้งนักการเมืองและข้าราชการท้องถิ่นเข้ามาเป็นกรรมการของวัด^{๗๗}

- ควรมีการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลอื่นที่มีใช้กรรมการวัดหรือไวยาวัจกรเข้ามาบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ^{๗๘}

๔) ด้านการอำนวยการ (Directing) : มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สรุปเป็นประเด็นสำคัญไว้ ดังนี้

- ควรมีการจัดตั้งศูนย์ความรู้หรือฐานข้อมูลของศาสนสมบัติของวัด^{๗๙}

- ควรมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดที่เป็นระบบ และโปร่งใส^{๘๐}

- ควรมีคณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรสามารถตัดสินใจแทนเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดได้ในบางกรณี^{๘๑}

๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling) : มีการตรวจสอบ/ประเมินผล/อำนาจสั่งการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สรุปเป็นประเด็น

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายมงคล เยาวพงษ์, ไวยาวัจกรวัดโคกมะตูม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายประหยัด เสียงสวัสดิ์, ไวยาวัจกรวัดใหญ่วันนา อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระใบฎีกาพินัย ญาณวีโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมะตูม จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระปลัดประเสริฐ เขมวโร, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบ้านลาด จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

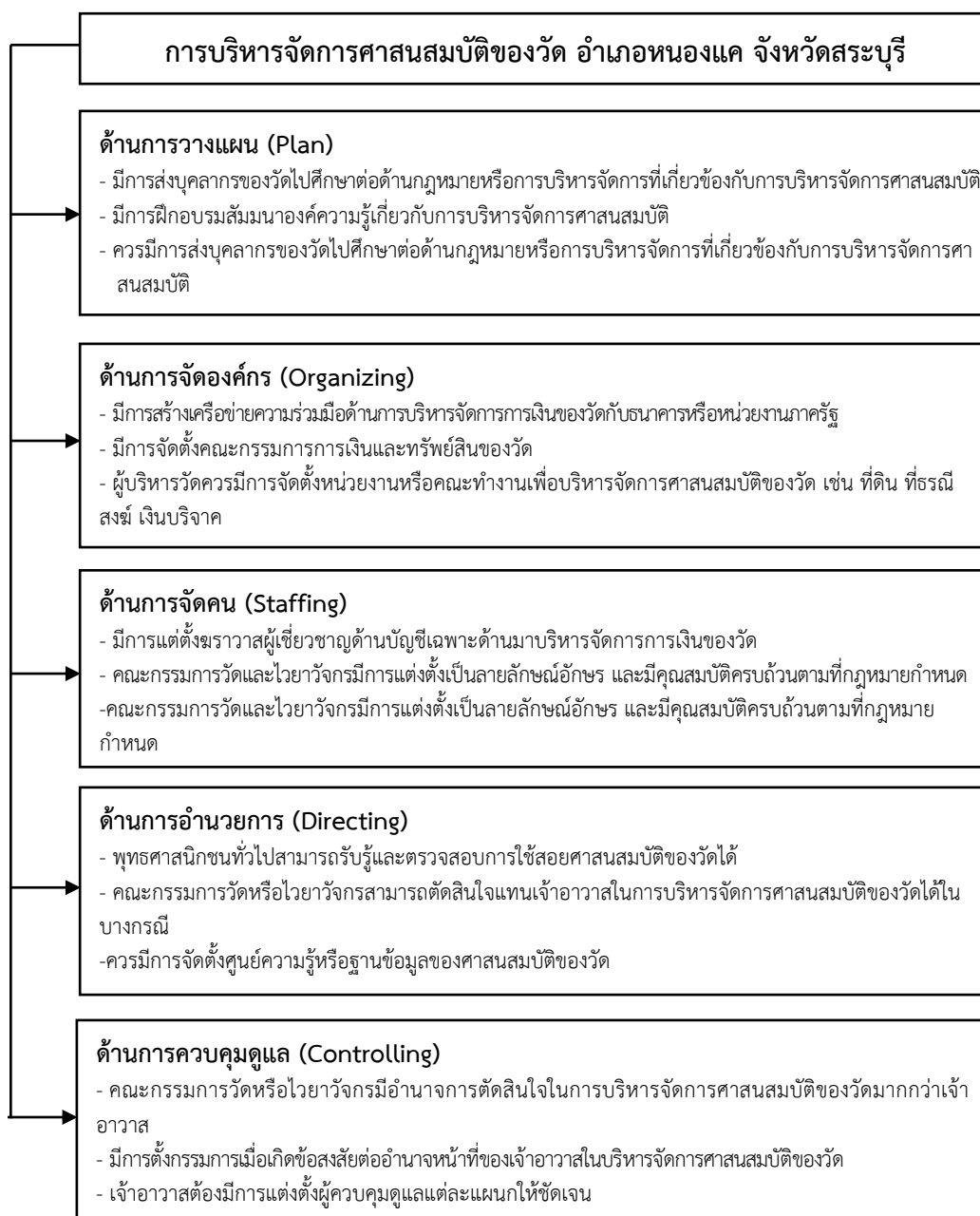
^{๗๙} สัมภาษณ์ นายจำนง พรรณราช, กรรมการวัดมุจลินทสราราม จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางสาวส้มจิ้น หมวดเหล็ก, กรรมการวัดโคกมะตูม จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นางถนอมศีล เผ่าโพหนอง, กรรมการวัดใหญ่วันนา จังหวัดสระบุรี, ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๔.๖ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นรูปแบบองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ ๔.๑ อธิบายได้ว่า การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี สรุปสาระสำคัญขององค์ความรู้จากงานวิจัยดังนี้

ด้านการวางแผน (Planning)

ผู้บริหารวัดควรมีการแต่งตั้งทนายประจำวัดเพื่อเป็นธุระในการจัดทำนิติกรรมสัญญา เกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดหากแม้นไม่มีทนายประจำก็ควรมีการทำสัญญาว่าจ้างบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ด้านนี้ มีการส่งบุคลากรของวัดไปศึกษาต่อด้านกฎหมายหรือการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

ด้านการจัดองค์กร (Organizing)

ผู้บริหารวัดควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเพื่อบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด เช่น ที่ดิน ที่ธรณีสงฆ์ เงินบริจาค มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเงินและทรัพย์สินของวัด มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริหารจัดการการเงินของวัดกับธนาคารหรือหน่วยงานภาครัฐ มีการจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการบริหารจัดการบัญชีเงินของวัด มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดสรรผลประโยชน์จากที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างของวัด

ด้านการจัดคน (Staffing)

คณะกรรมการวัดและไวยาวัจกรมีการแต่งตั้งเป็นสายลักษณะอักษร และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด มีการแต่งตั้งฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีเฉพาะด้านมาบริหารจัดการการเงินของวัด มีการแต่งตั้งนักการเมืองและข้าราชการท้องถิ่นเข้ามาเป็นกรรมการของวัด มีการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลอื่นที่มีใช้กรรมการวัดหรือไวยาวัจกรเข้ามาบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ

ด้านการอำนวยการ (Directing)

การจัดตั้งศูนย์ความรู้หรือฐานข้อมูลของศาสนสมบัติของวัด มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดที่เป็นระบบ และโปร่งใส มีคณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรสามารถตัดสินใจแทนเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดได้ในบางกรณี

ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)

มีการควบคุมดูแลเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามแผนและเป้าหมาย หรือข้อตกลงตามที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อสร้างมาตรฐานในการควบคุมดูแลรักษาและป้องกันทรัพย์สินอันเป็นศาสนสมบัติของวัดมิให้สูญหายจึงมุ่งเน้นในด้านการควบคุมงบประมาณและงานวัสดุโดยมีแนวทางได้แก่

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานวิธี (Mixed Method methodology Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหารที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน ๗ รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน คือ การทดสอบค่าเอฟ (f-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา ผลจากการวิจัยการสรุปได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยตามลำดับของข้อมูล ดังนี้

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ในการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” นี้ ผู้วิจัยสรุปตามลำดับ ดังนี้

ผู้บริหารวัดตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นกรรมการวัด จำนวน ๔๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๗ มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๖๐ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ มีระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัดระหว่าง ๖ - ๑๐ ปี จำนวน ๔๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๐๓ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๖๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๑๐ ตามลำดับ

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้

๑) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๑$) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๒) ด้านการจัดคน (Staffing) ($\bar{X} = ๓.๙๘$) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓) ด้านการวางแผน (Plan) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๖$) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔) ด้านการอำนวยการ (Directing) ($\bar{X} = ๓.๙๔$) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๔$) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling) ($\bar{X} = ๓.๙๐$) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๐$) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” นี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

๕.๒.๑ ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของผู้บริหารวัดที่มีต่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามภาพรวมและรายด้าน ดังนี้

๑) การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๓.๙๘, S.D. = ๐.๕๙๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า มีการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้าน แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารวัด มีการส่งบุคลากรของวัดไปศึกษาต่อด้านกฎหมายหรือการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริหารจัดการการเงินของวัดกับธนาคารหรือหน่วยงานภาครัฐ มีการแต่งตั้งฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีเฉพาะด้านมาบริหารจัดการการเงินของวัด พุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถรับรู้และตรวจสอบการใช้สอยศาสนสมบัติของวัดได้ คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรมีอำนาจการตัดสินใจในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดมากกว่าเจ้าอาวาส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวินัยธรธรรมณ ธมมพล (แก้วแจ่มศรี)** ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า^{๒๒} ผู้บริหาร พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนในจังหวัด

^{๒๒} พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทธิวิโส), “บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

พระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔ ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๐ และเมื่อพิจารณาเป็นด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

๒) การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดองค์กร (Organizing) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริหารจัดการการเงินของวัดกับธนาคารหรือหน่วยงานภาครัฐ มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเงินและทรัพย์สินของวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิระชัย ขยวีโร (มิตะสิทธิ์)^{๘๓} ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เองควรตระหนักว่าการบริหารจัดการศาสนสมบัติ แม้จะอยู่ในอำนาจหน้าที่ แต่เป็นลักษณะของทางโลกซึ่งมีปัญหาในข้อกฎหมายหลายประการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นพระสงฆ์โดยเฉพาะที่เป็นพระสังฆาธิการต้องระมัดระวังและจัดการให้ตั้งอยู่บนฐานของความสุจริตและโปร่งใส

๓) การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการจัดคน (Staffing) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.74$) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า มีการแต่งตั้งฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีเฉพาะด้านมาบริหารจัดการการเงินของวัด มีการแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณาตยา จันทรสม^{๘๔} ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ได้ดังนี้ ๑) วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการบริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ ๒) การจัดทำรายงานทางการเงินตามมาตรฐานบัญชีของวัดยังไม่มีหลักฐานเด่นชัดว่า วัดมีการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง โดยแม้ว่าวัดจะมีการบันทึกรายรับ-รายจ่าย และจัดทำบัญชีเป็นประจำ แต่อาจเป็นบัญชีที่จัดทำขึ้นอย่างง่ายหรือตามความเข้าใจของผู้จัดทำเท่านั้น ยังไม่สอดคล้องกับหลักมาตรฐานบัญชีที่รับรองกันโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มีตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้วย

๔) การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการวางแผน (Plan) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$) เมื่อพิจารณาในรายข้อคำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า มีการส่งบุคลากรของวัดไปศึกษาต่อด้านกฎหมายหรือการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ มีการฝึกอบรมสัมมนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณาตยา จันทรสม^{๘๕} ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ได้ดังนี้ ๑) วัดโดยส่วนมากยังไม่มีโครงสร้างในการ

^{๘๓} พระมหาวิระชัย ขยวีโร, “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๘๔} ณาตยา จันทรสม, การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕).

^{๘๕} ณาตยา จันทรสม, การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕).

บริหารการเงินของวัดไว้อย่างเป็นระบบ ๒) การจัดทำรายงานทางการเงินตามมาตรฐานบัญชีของวัด ยังไม่มีหลักฐานเด่นชัดว่า วัดมีการดำเนินการได้อย่างถูกต้อง โดยแม้ว่าวัดจะมีการบันทึกรายรับ-รายจ่าย และจัดทำบัญชีเป็นประจำ แต่อาจเป็นบัญชีที่จัดทำขึ้นอย่างง่ายหรือตามความเข้าใจของผู้จัดทำเท่านั้น ยังไม่สอดคล้องกับหลักมาตรฐานบัญชีที่รับรองกันโดยทั่วไป รวมถึงยังไม่มี การตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีรับอนุญาตด้วย

๕) การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการ อำนาจการ (Directing) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) เมื่อพิจารณาในรายข้อ คำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถรับรู้และตรวจสอบ การใช้สอยศาสนสมบัติของวัดได้ คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรสามารถตัดสินใจแทนเจ้าอาวาสใน การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดได้ในบางกรณี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อุดมพร พลดี**^{๙๖} ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการศาสนสมบัติของวัด ผลการวิจัยพบว่า ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ วัดในพระพุทธศาสนาเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น กิจการและทรัพย์สินของนิติบุคคล ซึ่งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการปกครองดูแลก็คือ เจ้าอาวาสจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ กฎหมายคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑) ข้อ ๖ ให้เจ้าอาวาสจัดให้ ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชี

๖) การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ด้านการ ควบคุมดูแล (Controlling) โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณาในรายข้อ คำถามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ มีการตั้งกรรมการเมื่อเกิดข้อสงสัยต่ออำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส ในบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรมีอำนาจการตัดสินใจในการ บริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดมากกว่าเจ้าอาวาส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวินัยธร ธรรมภณ ธมฺมพโล (แก้วแจ่มศรี)** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชนในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ๔ ด้านในภาพรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 และเมื่อพิจารณา เป็นด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๒.๒ การวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอ หนองแค จังหวัดสระบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้บริหารของวัดที่มีตำแหน่งการบริหารวัดต่างกัน มีอายุต่างกัน มีระยะเวลาในการเป็น ผู้บริหารของวัดต่างกัน มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัย

^{๙๖} อุดมพร พลดี, “การจัดการศาสนสมบัติของวัด”, รายงานวิจัย, (สุราษฎร์ธานี: สำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรรมมณ ฒมพล (แก้วแจ่มศรี)^{๘๗} ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของผู้บริหาร พระภิกษุ สามเณร และพุทธศาสนิกชน ที่มีต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่าโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการด้านศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” จากข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยจึงเสนอแนะแนวทางเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัตินี้ ได้เสนอแนะจากผลการวิจัยในประเด็นที่เห็นว่าสำคัญและควรเป็นประเด็นเร่งด่วน ดังนี้

๑) ด้านการวางแผน (Planning) ควรมีเตรียมการเพื่อเสียภาษีเงินได้ของวัดในอนาคต เนื่องจากหลายพื้นที่ในจังหวัดสระบุรีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในแต่ละวันมีพุทธศาสนิกชนแวะเวียนมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากและมีการทำบุญบริจาคปัจจัยที่รวบรวมแล้วเป็นจำนวนพอสมควร ดังนั้นหากในอนาคตภาครัฐมีนโยบายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีวัด ทางวัดในอำเภอแก่งคอยก็ควรมีการเตรียมความพร้อม

๒) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) ผู้บริหารวัดควรมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดสรรผลประโยชน์จากที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างของวัด

๓) ด้านการจัดคน (Staffing) ผู้บริหารวัดควรมีการจัดแบ่งหน้าที่ให้บุคลากรภายในวัดจัดทำรายงานและให้มีการตรวจสอบ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระงานของผู้บริหารวัดให้เป็นระบบเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๔) ด้านการอำนวยการ (Directing) ผู้บริหารผู้ปกครอง ต้องแนะนำให้ผู้บริหารวัดเห็นความสำคัญของการจัดโครงสร้างการบริหารงานของวัด ให้เป็นลักษณะการทำงานเป็นทีม มีใช้วัดเป็นของผู้บริหารวัดแต่เพียงผู้เดียวเช่นในอดีต

๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling) : มีการตรวจสอบ/ประเมินผล/อำนาจสั่งการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สรุปเป็นประเด็นสำคัญไว้ ดังนี้

^{๘๗} พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทธิวิโส), “บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

๑) ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาการทำงานของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ

๒) ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากพื้นที่ของจังหวัดสระบุรีในเขตอำเภออื่น ๆ หรือจังหวัดอื่นเพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิตก กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

—————. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

—————. พระไตรปิฎกภาษาบาลี พร้อมอรรถกถา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสือคู่มือผู้บริหาร ว่าด้วย พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

กรมการศาสนา. พ.ร.บ. คณะสงฆ์พ.ศ. ๒๕๐๒ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๕๐.

กรมการศาสนา. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา, ๒๕๕๓.

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสือคู่มือผู้บริหารว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘.

กองแผนงาน. คู่มือผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๔.

ณดา จันทน์สม. การบริหารการเงินของวัดในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๕.

ธงชัย สันติวงศ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

พรนพ พุกกะพันธ์. ภาวะผู้นำและการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จามจุรีโปรดักท์, ๒๕๔๔.

พรธณีย์ ลีกิจวัฒน์. วิจัยวิถีทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๕๔.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปณฺโณ). การพัฒนาผู้บริหารภาค ๒ ภาคปฏิบัติการ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). วินัยเรื่องที่ใหญ่กว่าที่คิด. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.
- พระพะยอม กลฺยาโณ. การบริหารเชิงพุทธในการบริหารธุรกิจแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, ๒๕๕๓.
- พระพุทธวรญาณ ทองย้อย กิตติทินโน. ธรรมญาณนิพนธ์: ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). การบริหารวัด. ราชบุรี: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๒.
- พระราชญาณวิสิฐ วิ. (เสริมชัย ชยมงคล). การบริหารวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- พระวิสุทธิโสภณ (ประโยชน์ สุขุมाल). ทำเนียบคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี ภาค ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). พุทธศาสตร์ปริทรรศน์. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- พล อาริยะชาติกุล. “การบริหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า”. รายงานวิจัย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๔.
- พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปญโญ). การบริหารธุรกิจแบบพุทธ. กรุงเทพมหานคร :เคล็ดไทย, ๒๕๕๓.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๕๒.
- รุจิร ภู่อาระ และคณะ.การบริหารจัดการ. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๐.
- วัดพระพุทธรูปราชวรมหาวิหาร. หนังสือที่ระลึกงานเทศกาลพระพุทธรูป สาระบุรี. กาญจนบุรี: สหภาพพัฒนาการพิมพ์, ๒๕๕๐ .
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. “การบริหารจัดการตามแนวคิดตะวันออก”. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: ก้าวหน้า, ๒๕๕๗.
- วีระ อัมพันสุข. พุทธธรรมกับการบริหารบุคคล. กรุงเทพมหานคร: เอร่าวันการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา. แนวคิดและทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์. เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. ทฤษฎีองค์การ: ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร, ๒๕๕๔.
- สมคิด บางโม. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๕.
- สมยศ นาวิการ. การบริหารเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๕๒.
- สาคร สุขศรีวงศ์. Management การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จี พี ไฮเบอร์พรีนธ์ จำกัด, ๒๕๕๒.
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสระบุรี. “ระเบียบวาระการประชุมของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” ครั้งที่ ๖, ๖ มิถุนายน ๒๕๕๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. วัดพัฒนาตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๓.

สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. วัดพัฒนาตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนา, ๒๕๕๒.

สุนันทา เลาหนันท์. การพัฒนาองค์การ. กรุงเทพมหานคร : บริษัท วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๕๓.

แสวง อุดมศรี. เรียบเรียง. พระวินัยปิฎก ๑ ว่าด้วยมหาวิภังค์หรือภิกขุณีภังค์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูรวงศ์ พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.

(๒) วิทยานิพนธ์:

พระครูวินัยธรรมธมมพล (แก้วแจ่มศรี). “การพัฒนาการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (เฉยประทุม). “การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระครูวิสุทธาจารย์นันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร). “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๘.

พระครูวิสุทธินันทคุณ (ทวี สุทธิวิโส). บทบาทของวัดในการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๗.

พระมหานพรัตน์ ขนดีโสภโณ (นาเมือง). “การบริหารจัดการวัดพัฒนาตัวอย่างในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระมหาวิระชัย ขยวิโร. “การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศาสนสมบัติวัดของคณะสงฆ์ไทย”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุนทร มณีสวัสดิ์. “สถานะทางกฎหมายของวัดไทย”. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) งานวิจัย:

อุดมพร พลดี. “การจัดการศาสนสมบัติของวัด”. รายงานวิจัย. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๔.

กนก แสนประเสริฐ และคณะ. “การจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด” รายงานวิจัย. สัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการสำหรับนักบริหาร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.

(๔) อินเทอร์เน็ต:

วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี. **พื้นอำเภอนองแคะ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/อำเภอนองแคะ>. [๒๑ มกราคม ๒๕๖๑].

วิกิพีเดีย พจนานุกรมเสรี.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อวัดในจังหวัดสระบุรี>

๒. ภาษาอังกฤษ

(1) Books:

Koontz Harold D. and Cyril O'Donnell. **Principles of Management: An Analysis of Managerial Functions**. New York: MC Graw Hill, 1972.

Price. Alan. **Human Resource Management**. In a Business Context. 2edition. London: Thomson Learning, 2004.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

๑) พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.	อาจารย์ประจำวิชาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒) พระมหาสุเมธี สุนนโท,ดร.	อาจารย์ประจำวิชาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓) พระปลัดระพีณ พุทธิสารโร,ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำวิชาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔) ดร.ประเสริฐ อิลาว	อาจารย์ประจำวิชาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕) ดร.นพดล ดีไทย	อาจารย์ประจำวิชาหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กจ.พร.บ.ศ.โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐ ภายใน (๘๒๐๓)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ก ๒๑๓

วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.นพดล ดีไทยสงค์

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺจาโร นามสกุล เอมเปี้ย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

อน ๑๐๕๒๓

 (ดร.นพดล ดีไทยสงค์)
 ๑๒ พ.ย. ๒๕๖๑

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ อุชฺจาโร

โทรติดตอ. ๐๘๙-๘๐๗๓-๓๘๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กจพ.ร.บ.ท./แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐ ภายใน (๘๒๐๓)

ที่ ศธ.๖๑๐๕.๒/๑ ๒๐๖/

วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺจาโร นามสกุล เอมเปีย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ตรวจแล้ว

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ ดร.

๘ พ.ย. ๒๕๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กจพ.รปศ.โทร/แพกซ์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐ ภายใน (๘๒๐๓)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๒๗

วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ประเสริฐ อิลาว

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺชาโร นามสกุล เอ็มเปีย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพหล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ตรวจแล้ว

ดร.ประเสริฐ อิลาว

13 พ.ย. 2561

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ อุชฺชาโร

โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๙-๘๐๗๓-๓๘๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กจพ.รศ.โทร/แพกซ์ ๐๓๕-๒๕๘๐๐๐ ภายใน (๘๒๐๓)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ ๑ ๒๒๓

วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺชาโร นามสกุล เอมเปีย รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๐๑๒๐๕๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ตรวจแล้ว
สุธีวีรบัณฑิต
(พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.)
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริม
พระพุทธศาสนาและพิธีการสังคม
๑๒ พ.ย. ๖๑

สุพล สุธะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ อุชฺชาโร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๙-๘๐๗๓-๓๘๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะสังคมศาสตร์ หลักสูตรบัณฑิตศึกษา กจพ.รปศ.โทร/แพทซ์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐ ภายใน (๘๒๐๓)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๒๖๓๓

วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

นมัสการ พระมหาสุภันท์ สุนนโท, ดร.

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺชาโร นามสกุล เอมเปี้ย รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

(พระมหาสุภันท์ สุนนโท,ดร.)

ส. ๑๑/๒๑

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ อุชฺชาโร

โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๙-๘๐๗๓-๓๘๘

ภาคผนวก ข.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๙๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนางรอง
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอพระราชทานให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสิริสารวิสิฐ เจ้าคณะอำเภอนางรอง แคว้นจังหวัดสระบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺชาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนางรอง แคว้นจังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของพระคุณท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอสมการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ยื่นเรื่องขอความอนุเคราะห์
พระครูสิริสารวิสิฐ
เจ้าคณะอำเภอนางรอง

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๗๙๔

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูสิริสารวิสิฐ เจ้าคณะอำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระธีระยุทธิ์ ฉายา อุชฺฐาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในการปกครองของพระคุณท่าน จึงขออนุญาตจากพระคุณท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอ นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ยื่นเรื่องขอผลิต: ดน
พระครูสิริสารวิสิฐ
เจ้าคณะอำเภอนองแคะ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๗๙๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้บันทึกข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูภาวนาคุณารักษ์ เจ้าอาวาสวัดป่าบำเพ็ญธรรม จังหวัดสระบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ์ ฌายา อุชฺชาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๕๔
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคว จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้บันทึกดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

1๓๓๐๕๐๕๔

พระครูภาวนาคุณารักษ์

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ์ อุชฺชาโร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๘๐๗๓๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๗๔๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระปลัดประเสริฐ เขมวโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบ้านลาด จังหวัดสระบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺชาโร รหัสนิมิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความอนุเคราะห์
พระปลัดประเสริฐ เขมวโร
วัดบ้านลาด

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ อุชฺชาโร
โทรศัพท์ติดต่อ. ๐๘๑๑-๘๐๗๓๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๗๙๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายมงคล เยาวพงษ์ ไวยาวัจกรวัดโคกมะตูม อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺฐาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

วิรัตน์ นิลเกษม

ขอแสดงความนับถือ

๖๐๐๑ ๑๐๕๐๔๙

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ อุชฺฐาโร
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๘๐๗๓๓๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๗๔๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายจันทน์ พรรณราช กรรมการวัดมัจฉินทราราม จังหวัดสระบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺชาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคว จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ อุชฺชาโร

โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๘๐๗๓๓๘๘๘

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๗๙๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวสัมพันธ์ หมวดเหล็ก กรรมการวัดโคกมะตูม จังหวัดสระบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ญาชา อุชจาโร รหัสนักศึกษา ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคว จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุญาตให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ อุชจาโร
โทรศัพท์ต่อ. ๐๘๑-๘๐๗๓๓๘๘

ยินดีให้ความช่วยเหลือ
สัมพันธ์ หมวดเหล็ก

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๗๙๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นิตสาร พระครูวิฑูรธการ เจ้าคณะตำบลหนองไข่น้ำ จังหวัดสระบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ ฉายา อุชฺชาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคว จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้ผลิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี
และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสกราบมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ อุชฺชาโร
โทรศัพท์ติดต่อ: ๐๘๑-๘๐๗๓๓๘๘

๖๖๑/๖๖๑๖๐๖/๖๖๑๖๐๖
๖๖๑/๖๖๑๖๐๖/๖๖๑๖๐๖
๖๖๑/๖๖๑๖๐๖/๖๖๑๖๐๖
๖๖๑/๖๖๑๖๐๖/๖๖๑๖๐๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/ว ๗๙๕

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โซนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางณอมศีล เผ่าโพทอง กรรมการวัดใหญ่วันนา จังหวัดสระบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระธีระยุทธ์ ฉายา อุชฺฐาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๐๑๒๐๕๐๔๙
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี” เพื่อเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยซึ่ง
จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

รับใช้ด้วยความยินดี
นางณอมศีล เผ่าโพทอง

ผู้ประสานงาน: พระธีระยุทธ์ อุชฺฐาโร
โทรศัพท์: ๐๘๑-๘๐๗๓๓๘๘

ภาคผนวก ค
ผลการหาค่า IOC

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับงานวิจัย
เรื่อง การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

รายการ		ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๑) ด้านการวางแผน (plan)									
๑.๑	มีการแต่งตั้งทนายประจำวัดเพื่อเป็นธุระในการจัดทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑.๒	มีการส่งบุคลากรของวัดไปศึกษาต่อด้านกฎหมายหรือการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑.๓	มีการฝึกอบรมสัมมนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๑.๔	มีการจัดทำแผนผังวัดและโครงสร้างการบริหารงานของวัด	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๑.๕	มีเตรียมการเพื่อเสียภาษีเงินได้ของวัดในอนาคต	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒) ด้านการจัดองค์กร (Organizing)									
๒.๑	มีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเพื่อบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด เช่น ที่ดิน ที่ธรณีสงฆ์ เงินบริจาค	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๒.๒	มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเงินและทรัพย์สินของวัด	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒.๓	มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริหารจัดการ	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

รายการ		ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
	การเงินของวัดกับธนาคารหรือหน่วยงานภาครัฐ								
๒.๔	มีการจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการบริการจัดการบัญชีเงินของวัด	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๒.๕	มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดสรรผลประโยชน์จากที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างของวัด	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๓) ด้านการจัดคน (Staffing)									
๓.๑	คณิศรกรมการวัดและไวยาวัจกรมีการแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓.๒	มีการแต่งตั้งฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีเฉพาะด้านมาบริหารจัดการการเงินวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓.๓	มีการแต่งตั้งนักการเมืองและข้าราชการท้องถิ่นเข้ามาเป็นกรรมการของวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓.๔	มีการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลอื่นที่มีใช้กรรมการวัดหรือไวยาวัจกรเข้ามาบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๓.๕	มีการมอบอำนาจหรือแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อพิพาทอันเกิดจากการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔) ด้านการอำนวยการ (Directing)									

รายการ		ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปล ผล
๔.๑	มีการจัดตั้งศูนย์ความรู้หรือ ฐานข้อมูลของศาสนสมบัติของ วัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔.๒	มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ของวัดที่เป็นระบบ และโปร่งใส	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔.๓	คณักรรรมการวัดหรือ ไวยาวัจกรสามารถตัดสินใจ แทนเจ้าอาวาสในการบริหาร จัดการศาสนสมบัติของวัดได้ใน บางกรณี	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔.๔	พุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถ รับรู้และตรวจสอบการใช้ สอยศาสนสมบัติของวัดได้	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔.๕	มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของ ผู้บริหารวัดได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัด และไวยาวัจกรแต่ละฝ่ายไว้ชัด อย่างเจน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๔.๕	มีการจัดตั้งศูนย์ความรู้หรือ ฐานข้อมูลของศาสนสมบัติของ วัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)									
๕.๑	มีการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สิน ของวัดและชี้แจงต่อสาธารณชน อยู่เสมอ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕.๒	มีการมอบอำนาจให้บุคคลหรือ ไวยาวัจกรเป็นธุระในการ จัดการทรัพย์สินของวัดทุกครั้ง เช่น การรับบริจาคที่ดิน สิ่งปลูก สร้าง หรืองบประมาณจาก สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้

รายการ		ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	IOC	แปลผล
๕.๓	คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรมีอำนาจการตัดสินใจในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดมากกว่าเจ้าอาวาส	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑	ใช้ได้
๕.๔	เมื่อเกิดข้อสงสัยต่ออำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้
๕.๕	วัดยังไม่มี การ แต่งตั้ง คณะกรรมการหรือไวยาวัจกร เพื่อดูแลและศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ	๑	๑	๐	๑	๑	๔	๐.๘	ใช้ได้

ภาคผนวก ง
ค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (Alpha coefficient)

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's	
Alpha	N of Items
.968	31

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
มีการแต่งตั้งนายประจักษ์	118.97	416.674	.118	.970
มีการส่งบุคลากรของวัด ไปศึกษาต่อต้านกฎหมาย	118.50	394.415	.710	.966
มีการฝึกอบรมสัมมนาองค์ความรู้	118.37	405.441	.541	.967
มีการจัดทำแผนผังวัดและโครงสร้างการบริหารงานของวัด	118.47	397.063	.749	.966
มีเตรียมการเพื่อเสียมียเงินได้ของวัดในอนาคต	118.54	389.953	.714	.966
มีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงาน	118.40	394.952	.636	.967
มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเงินและทรัพย์สินของวัด	118.17	393.798	.804	.966
มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริหารจัดการ	118.14	400.514	.550	.967
มีการจัดตั้งมูลนิธหรือกองทุนเพื่อการบริการจัดการ	118.34	397.480	.598	.967
มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน	118.37	397.201	.592	.967
คณะกรรมการวัดและไวยาวัจกร	118.64	382.823	.855	.965
มีการแต่งตั้งฆราวาสผู้ช่วยชาวด้านบัญชี	118.37	385.435	.811	.966
มีการแต่งตั้งนักการเมืองและข้าราชการท้องถิ่น	118.57	389.298	.822	.966
มีการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลอื่นที่มีใช้กรรมการวัด	118.67	391.858	.782	.966
มีการมอบอำนาจหรือแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคล	118.47	392.566	.775	.966
มีการจัดตั้งศูนย์ความรู้หรือฐานข้อมูลของศาสนสมบัติของวัด	118.54	394.670	.750	.966

มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดที่เป็นระบบ	118.67	389.960	.803	.966
คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกร	118.64	396.194	.702	.966
พุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถรับรู้	118.44	397.316	.689	.966
มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารวัด	118.74	390.534	.746	.966
มีการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินของวัด	118.64	411.025	.253	.969
มีการมอบอำนาจให้บุคคลหรือไวยาวัจกร	118.47	393.763	.742	.966
คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกร	118.47	396.293	.773	.966
มีการตั้งกรรมการเมื่อเกิดข้อสงสัย	118.70	401.167	.572	.967
วัดยังไม่มีกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการ	118.70	405.170	.438	.968
ด้านการวางแผน (plan)	118.57	400.238	.845	.966
ด้านการจัดองค์กร (Organizing)	118.28	396.490	.777	.966
ด้านการจัดคน (Staffing)	118.54	388.166	.924	.965
ด้านการอำนวยความสะดวก (Directing)	118.60	393.426	.928	.965
ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)	118.60	401.001	.858	.966
ค่าเฉลี่ยรวม	118.52	395.720	1.000	.965

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
122.47	422.541	20.556	31

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี” สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยขอความกรุณาท่านให้ข้อมูลและความเห็นของท่าน ตามความเป็นจริง ซึ่งคำตอบของท่านจะใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อนานแต่อย่างใด

แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้กรอกแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ/ขอเจริญพรขอบคุณเป็นอย่างยิ่งในความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

พระธีระยุทธ์ อุชจาโร

นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
 คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. ตำแหน่งการบริหารวัด

- ☐ เจ้าอาวาส ☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ☐ กรรมการวัด
☐ ไวยาวัจกร

๒. อายุ

- ☐ ต่ำกว่า ๓๐ ปี ☐ ๓๑ - ๔๐ ปี ☐ ๔๑ - ๕๐ ปี
☐ มากกว่า ๕๐ ปี

๓. ระยะเวลาในการเป็นผู้บริหารของวัด

- ☐ ๑ - ๕ ปี ☐ ๖ - ๑๐ ปี ☐ ๑๑ - ๑๕ ปี
☐ มากกว่า ๑๕ ปี

๔. ระดับการศึกษา

- ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
☐ สูงกว่าปริญญาตรี

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัด
สระบุรี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด ดังต่อไปนี้

	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	๑) ด้านการวางแผน (plan)					
	มีการแต่งตั้งทนายประจำวัดเพื่อเป็นธุระในการจัดทำนิติกรรมสัญญาเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด					
	มีการส่งบุคลากรของวัดไปศึกษาต่อด้านกฎหมายหรือการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ					
	มีการฝึกอบรมสัมมนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ					
	มีการจัดทำแผนผังวัดและโครงสร้างการบริหารงานของวัด					
	มีเตรียมการเพื่อเสียภาษีเงินได้ของวัดในอนาคต					
	๒) ด้านการจัดองค์กร (Organizing)					
	มีการจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะทำงานเพื่อบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด เช่น ที่ดิน ที่ธรณีสงฆ์ เงินบริจาค					
	มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเงินและทรัพย์สินของวัด					
	มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการบริหารจัดการการเงินของวัดกับธนาคารหรือหน่วยงานภาครัฐ					
	มีการจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการบริหารจัดการบัญชีเงินของวัด					
	มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดสรรผลประโยชน์จากที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างของวัด					
	๓) ด้านการจัดคน (Staffing)					

	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	คณะกรรมการวัดและไวยาวัจกรมีการแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด					
	มีการแต่งตั้งฆราวาสผู้เชี่ยวชาญด้านบัญชีเฉพาะด้านมาบริหารจัดการการเงินของวัด					
	มีการแต่งตั้งนักการเมืองและข้าราชการท้องถิ่นเข้ามาเป็นกรรมการของวัด					
	มีการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลอื่นที่มีใบกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรเข้ามาบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ					
	มีการมอบอำนาจหรือแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลขึ้นมาเพื่อแก้ไขข้อพิพาทอันเกิดจากการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด					
	๔) ด้านการอำนวยการ (Directing)					
	มีการจัดตั้งศูนย์ความรู้หรือฐานข้อมูลของศาสนสมบัติของวัด					
	มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดที่เป็นระบบ และโปร่งใส					
	คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรสามารถตัดสินใจแทนเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดได้ในบางกรณี					
	พุทธศาสนิกชนทั่วไปสามารถรับรู้และตรวจสอบการใช้สอยศาสนสมบัติของวัดได้					
	มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารวัด ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส กรรมการวัด และไวยาวัจกรแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจน					
	๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)					
	มีการตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินของวัดและชี้แจงต่อสาธารณชนอยู่เสมอ					
	มีการมอบอำนาจให้บุคคลหรือไวยาวัจกรเป็นธุระในการจัดการทรัพย์สินของวัดทุกครั้ง เช่น การรับบริจาคที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง หรือ					

	การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
	งบประมาณจากสำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ					
	คณะกรรมการวัดหรือไวยาวัจกรมีอำนาจการตัดสินใจในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดมากกว่าเจ้าอาวาส					
	มีการตั้งกรรมการเมื่อเกิดข้อสงสัยต่ออำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด					
	วัดยังไม่มี การแต่งตั้งคณะกรรมการหรือไวยาวัจกรเพื่อบริหารและศาสนสมบัติของวัดเป็นการเฉพาะ					

ตอนที่ ๓ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในแต่ละด้าน

๑) ด้านการวางแผน (Planning) : มีการเตรียมการเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในอนาคตอย่างไร.....

.....

๒) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) : มีการจัดโครงสร้างหรือจัดตั้งส่วนงานในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างไร.....

.....

๓) ด้านการจัดคน (Staffing) : มีการแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างไร.....

.....

๔) ด้านการอำนวยการ (Directing) : มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างไร.....

.....

๕) ด้านการควบคุมดูแล (Controlling) : มีการตรวจสอบ/ประเมินผล/อำนาจสั่งการในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างไร.....

.....

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ/ขอเจริญพรขอบคุณเป็นอย่างยิ่งในความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview)

เรื่อง : การบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

.....◆◆◆◆◆

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง ☐ เจ้าอาวาส ☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ☐ กรรมการวัด ☐ ไวยาวัจกร

วันที่สัมภาษณ์..... เวลา.....สถานที่.....

ส่วนที่ ๒ ข้อคำถามในการสัมภาษณ์

๑. ท่านมีแนวทางในการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดตามหลักการต่อไปนี้อย่างไร

๑.๑ ด้านการวางแผน (Planning)

.....
.....

๑.๒ ด้านการจัดองค์กร (Organizing)

.....
.....

๑.๓ ด้านการจัดคน (Staffing)

.....
.....

๑.๓ ด้านการจัดคน (Staffing)

.....
.....

๑.๔ ด้านการอำนวยการ (Directing)

.....
.....

๑.๕ ด้านการควบคุมดูแล (Controlling)

.....
.....

๒. ท่านมีปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างไรบ้าง

.....
.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	พระธีระยุทธ์ อุชจาโร (เอมเปี้ย)
สถานที่เกิด	๓๐/๑ หมู่ ๖ ต.นามะตูม อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี
อุปสมบท	๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๒ ณ วัดหนองกระทุ่ม ต.หนองกะขะ อ.พานทอง จ.ชลบุรี
การศึกษา	พ.ศ.๒๕๔๔ นักรธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดหนองกระทุ่ม จ.ชลบุรี พ.ศ.๒๕๕๗ ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) พ.ศ.๒๕๖๑ พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดใหญ่วันนา ต.หนองไผ่น้ำ อ.หนองแค จ.สระบุรี